

886.3-7
FEIGEL D.
ČAROVNIK

DAMIR

FEIGEL

ČAROVNIK

BREZ

DOVOLJENJA

inv. št. 3416

Mestna knjižnica - Idrija

Sign. 886.3 - 7

12005

8-3 80

3416

D. Kipl, čarovnik
braz avstralska

STBA
Jezik-stroka
3
Priloge

Štev. (signatura)

Pisatelj in naslov knjige

Štev. izposojevalca	Izposojeno dne	Vrnjeno (treba vrniti) dne	Štev. izposojevalca	Izposojeno dne	Vrnjeno (treba vrniti) dne
89	1h. n. n.		1126	18. IV. 1961	
376	30. 12. 60.		1701	22. IV. 1960	
590	18. V. 61		2323	9. IV. 1960	
540	19. V. 61		112	9. V. 1961	
677	1. III. 62		151	25. II. 1961	
813	20. 9.		542	4. III. 1961	
733	3. XI		2415	27. FEB. 66	
325	12. 12		3638	8. dec 60	
109	9. 1.		2800	1. 12. 67	
1228	14. 5.		2475	31. 5. 60	
45	21. 12		173	28. 1. 69	
903	25. 12		1886	1. 5. 61	
1721	25. 7.		3725	23. 11. 61	
353	12. 1.		410		
746	1. III. 1960		665	16. 2. 71	

1210

578/1

DAMIR FEIGEL / ČAROVNIK BREZ
DOVOLJENJA

VSE PRAVICE PRIDRŽANE.

NATISNILA TIPOGRAFIA CONSORZIALE - TRIESTE

1933.

D A M I R F E I G E L

ČAROVNIK BREZ
DOVOLJENJA

GORIZIA, 1933.

IZDALA IN ZALOŽILA KNJIŽ. ZADRUGA „GORIŠKA MATICA“.

3416

120 d

ČAROVNIK BREZ DOVOLJENJA

Kimavec. Dasi je naznanjal Družinski koledar bližajočo se že jesen, dasi je grozila Pratika celo z večdnevnim deževjem, nekako predčasno povodnijo sv. Mihaela, se ni solnce prav nič menilo za take razglase in prerokbe. Z nezmanjšano srpansko silo je pripekalo na Trato, prijazno vas ob vznožju s košatim drevjem gosto poraslega gričevja.

Ura v zvoniku je odbila tri. Prostorni trg pred cerkvijo je bil tih in prazen. Pročelje hiše, stoječe ob glavni cesti na vzhodni strani trga, cerkvi naravnost nasproti, je bilo še najbolj izpostavljeno pekočim žarkom popoldanskega solnca. Daleč na cesto moleča streha, ki si je bila očividno šele v polupretekli dobi zamenjala temnozeleno mahovito krovno slamo z varnejšimi strešniki, in nizka okna so izpričevala precejšnjo starost postavnega kmečkega poslopja. Razna opazna popravila niso mogla izgladiti njegovih gub in belina zidov iz novejšega časa se je zaman trudila, da prekrije pege in madeže, ki so vkljub temu pronicali skozi belež. V nikakem skladu s častitljivo starostjo hiše pa ni bila desna polovica njenega pritličja. Mesto nizkih oken z železnim omrežjem, kakršna so še vedno strašila na levi polovici, sta gledali na ulico dve veliki okni, segajoči skoraj do tal. Lesene, okovane oknice so bile toliko priprte, da so puščale le nekoliko svetlobe v notranjost, žarkom pa branile vsak dostop. Vrata med oknoma, lep izdelek mizar-ske obrti, prav tako velika ko okni, so jemala s svojo prikupljivo preprostostjo tovarišu pri glavnem vhodu sredi hiše ves ugled in vso veljavo, čeprav se je ta

ponašal s starinskimi rezbami in umetno izdelanim kovinastim tolkalom. Neobičajno široka tabla nad povečanima oknoma je dajala s svojimi velikimi rdečimi črkami na črni podlagi vsemu okolišu malodane mesten obraz. Skoraj gotovo je bila pripravila glavna cesta, razširjena in tlakovana radi večjajočega se avtomobilskega prometa, posestnika starinske hiše in lastnika prodajalne z jestvinami, Janeza Lipovca, da je prelomil nezapisana častitljiva izročila svojih starokopitnih prednikov in prikrojil svojo dedino vsaj deloma zahtevam novejši dobe.

Tudi vrata v prodajalno so bila priprta, a bolj radi svežega zraku ko radi svetlobe. Nizki prostor — prek zunanjega hišnega zidu ni bila segla drzna roka prenavljajočega gospodarja — je bil založen ob treh stenah tja do stropa z raznimi predalniki. Ker sta se gnetli k predalnikom še dve mizi, daljša in krajša, se je bila soba še bolj stesnila.

Za manjšo mizo blizu okna, kjer se je preobražala prodajalna z jestvinami v skromno vaško tobakarno, je sedel Lipovec, ves zatopljen v svoje delo. V telovniku, z zavihanimi rokavi, z odpeto srājco pod vratom. Gladko obriti obraz se mu je znojil.

Že pred dobro uro se je bil lotil dela, ki ga je moral opravljati na srečo samo enkrat v mesecu. Hodil je namreč od predalčka do predalčka, odpiral jih in se prepričeval, bo li zadostovala količina njihove vsebine še za nekaj tednov, sicer treba naročiti manjkujoče in pojemajoče blago še pravočasno. Tako razglabanje in vzpenjanje do najvišjih predalov ga je bilo zdelalo, vročina je pa tudi prispevala svoj del. Poleg vsega se je moral odreči prav radi nenavadnega posla še počitku po kosilu, ki mu je bil v vročih dneh neogibna potreba. Zato je bil prav zadovoljen, da je po neprostovoljni, utrudljivi telovadbi lahko nadaljeval svoje delo za mizo sede.

Iz zapisnikov, napravljenih med obhodom po prodajalni, je sestavljal naročilnico, namenjeno njegovemu dobavitelju v bližnjem mestu. In celo požuriti se je moral, če je hotel, da dobi veletrgovec pravočasno njegovo pismo in mu pripeljejo naročeno blago že takoj v začetku prihodnjega tedna.

Trgovina Lipovcu ni uspevala kdo ve kako sijajno. Vaščani, po večini poljedelci, pridelajo približno toliko, da so precejšnji del leta neodvisni od trgovca vsaj glede najnujnejših potrebščin. Zato pa on, ki je tudi imel precej obdelane zemlje, nikakor ni hlepel po velikem zaslužku, zadostoval mu je priboljšek, s katerim lahko šola brez skrbi svojega Mirka. Četrtošolec Mirko je bil zares bistre glave in bila bi le škoda, če bi usihala taka nadarjenost med policami vaše prodajalne. Za svojega naslednika na domu in v trgovini je bil že določil mlajšega sina Franceta, ki je šele nekaj dni obiskoval prvi razred ljudske šole.

Pisanje Lipovcu ni šlo od rok; nemalo se je bil utrudil. Taki napori skoroda niso bili več zanj. Debelušnost ga je pa tudi kolikor toliko ovirala. A kaj je hotel. Ali naj poveri tako delo ženi Špeli, suhljati ženici, ki se še tako preveč žene in bi najrajši nadomeščala vse posle, samo da bi več prihranila? Vsa kega vinarja, izdanega po nepotrebem, ji je žal, ko se ji pač ni treba prav nič pehati in ubijati noč in dan z delom, toda dopoveduj ji, prepričaj jo, saj pri njej nobena taka beseda nič ne zaleže.

Lipovec je večkrat dvignil oči iznad pisma in pogledal brezbrizno in nekako slučajno tja proti ozkim steklenim durim v kuhinjo, ki so se sramežljivo skrivale v obstenskem predalniku. Ničesar ni opazil, a je vendar čutil, kako se upirajo vanj nevidne oči izza čipk, všitih v belo zaveso na vratnem okencu. Saj res, sobota je, kmalu bodo prihajali kupci v večjem številu in med ljudmi bodo tudi dekleta. Katera nesrečna duša je pa mogla navdehniti njegovi

ženi blazno misel, da jo vara mož, kdo neki je zanetil v njej ljubosumnost, ki jo še bolj razjeda, hujša in suši ko vse gospodinjske skrbi in vse hišno delo? Lipovec se ni bal razkritja, vest mu ni očitala nobenih prestopkov, toda prepričati ženo o nasprotnem, bi bil zastonjski trud, o tem je bil Lipovec trdno prepričan. Vdal se je bil, naj ga je še tako jezilo in dražilo to neutemeljeno nadzorstvo.

Odginal je neprijetne misli, ki so se pomešavale med njegove skrbi, in se trudil, da dokonča svoje pisanje, dokler je bil še sam.

Vrata v prodajalno so se docela odprla. Jarka svetloba je nenadoma planila v prijetni polumrak. Na pragu se je prikazala krepka postava. Moder, kratek predpasnik in gole, mišičaste, črnele roke so razodevale kovača, ki je bil zapustil pravkar meh in nakovalo.

«Dober dan, mojster Repič, kaj je pa vas prignalo ob tem času k nam?» je povpraševal Lipovec bolj iz vljudnosti, ne da bi mu bilo kdo ve koliko za odgovor. Vstal je, spravil papirje v miznico, snel s kljuke za sabo svoj jopič in že je stal pred kupcem trgovec, kakršen bi bil s svojim prijaznim obrazom in belo platneno obleko v čast marsikaki mestni prodajalni.

«Tobaka za pipo mi je zmanjkalo», je pojasnil mojster. «Vročina, kaj ne, gospod Janez,» je nadaljeval, kakor bi si bil hotel poplačati večurni molk med delom z daljšim razgovorom, «na cesti skoraj večja ko v kovačnici. Miren dežek, ki bi padal celo noč, bi morda še rešil turščico, pa boste videli, po takem vremenu prihrumi rada nevihta s točo in nam pobije vse do zadnje bilke.» Grebel je po svoji denarnici in položil drobiž pred Lipovca. «Pred Hojakom sem prehitel našega novega vaščana. Ali ste ga že videli?»

«Ne še, če namreč mislite tujca, ki se je nastanil pred dnevi v vili», je odgovoril Lipovec. Ni se rad

izdajal, da kaj ve, poznavajoč le predobro slabosti ljudi, ki kar žare od blaženosti, če morejo prvi postreči nepoučnemu znancu z zanimivo novico.

«Srednje velikosti, visoko čelo, lasje se mu kodrajo preko ušes, brki pristriženi. Ko drobi po cesti, poplahutava venomer s škrici svoje črne suknje. Učenjak, pravijo, da je. Jaz jim pa ne verjamem. Po kaj naj bi bil prišel prav v našo vas? Čemu? Sedaj, ko so se končale počitnice in je gospoda že odpotovala z dežele v mesta!» Iz pravkar odvitega zavitka je tlačil mojster Repič tobak v pipo. «Še malo ognja bi vas prosil. Kovač vrže žerjavico v pipo, zato ne nosi s seboj vžigalic.»

Lipovec je sprožil svoje zažigalo in ga ponudil mojstru. «Dvomim, da z njim kaj opravite, za pipe je v resnici še najboljši živi ogel.»

Previdno, ščiteč z vzboklo dlanjo medli plamenček zoper vsako nevarno sapico, je vdihoval mojster Repič zrak skozi cevko. Uspel je. Tobak se je bil vžgal. In kakor bi mu bil tobakov dim poščegetal možgane, je nenadoma, skoraj sunkoma potegnil pipo iz ust, pogledal na desno, pogledal na levo, pripognil se črez mizo in šepnil trgovcu v uho, čeprav se je bil prepričal, da ni bilo v prodajalni tretje osebe: «Kaj pa, če bo ponarejal v samotni vili bankovce?»

«Kaj vam je vendar šinilo v glavo?» se je nasmehnil trgovec. «Iz povsem nedolžnega, počitka najbrž prepotrebnege tujca ste skovali na mah nevarnege škodljivca človeške družbe. Pozna se vam, oprostite, da ste mnogo z gospodom Petričem skupaj. On videva v vsakem neznancu zločinca od šestih mesecev zapora pa tja do petnajstih let težke ječe.»

«Moj očitek ni neutemeljen», je branil mojster Repič svojo domnevo, ki se je bila med tem izpremenila že v ugotovitev, v dejstvo. «Le poslušajte! Še pred zoro prispe človek s tovornim avtomobilom naravnost pred samotno, zapuščeno vilo. Delavce pri-

pelje s seboj. Previdno in oprezno razlagajo z voza s slamo in vrečami povite — kaj drugega ko — stroje. Skrivnostno, besede ni slišati. V pristavi poleg vile opremljajo in preurejujejo na vse kriplje klet. Tajnostno, brezšumno, neslišno. Črez nekaj ur izgine vozilo, izginejo delavci. Ostane le človek, ki je najel vilo za se, pristavo pa za svoje zločinske namene. Ali mi morete na vse to še ugovarjati?»

«Seveda ugovarjam!» se je upiral Lipovec. «Po vašem bi moral vaš skrivnostni tujec, da doseže popolnoma svoj namen, obesiti nad vhod še tablo z daleč vidnim napisom: «Ponarejavnica bankovcev» in postaviti na streho dva visoka tovarniška dimnika, ki naj naznanjata vsej okolici, s kako velikim obratom deluje novo podjetje.»

«Zadovoljen bi bil, če bi mogel kdaj pozneje ugotoviti, da sem se v tujcu motil. Z gospodom Petričem pa,» je dostavil mojster Repič nekam užaljeno, «nisem govoril že dva dni.»

«Ne štejte mi v zlo moje prejšnje opazke», je prosil Lipovec in ponujal svoje vžigalo, ko je bil opazil, da je ugasnila mojstru pipa. «Vaša sumnja me je nehote spomnila gospoda Petriča, ki ume tako prepričevalno izvajati iz malenkosti, večkrat celo iz ničaja najdrznejše zaključke. Bavi se s takimi zadevami, kakor bi bil še vedno v redarski službi in je že kakih deset let upokojenec. Saj mi ne zamerite, mojster Repič! — Dober dan, mamka Smrekarca!»

Lipovčev pozdrav je bil namenjen stari, nekoliko sključeni ženici, ki se je bila pojavila med vrati. Njen prihod je bil trgovcu zelo dobro došel, vsaj opravičevati se mu ne bo treba več. Ni si mislil, da zna biti kovaški mojster tudi nežnočuten in da ga more zbsti malenkosten očitek. Kdo ve, mogoče je bil očitek upravičen?

«Dober popoldan vam želim! Prinašam listek in vas prosim, da pripravite označene reči. Ker je več

blaga, sem prišla prej, da vam potem ne bom delala nadleže in napotja. Tilka, moja vnukinja, že prinese denar drevi, ko se vrne iz mesta, kamor se je odpeljala po nekaj nove posode.»

«Tako je lotim vašega naročila», je dejal Lipovec in ogledoval z zadovoljstvom dolgi seznam zaželenih jestvin. «Gotovo ste dobili kak obisk, mamka, da so se vam domače potrebe tako povečale.»

«Ne, Tilka je že nekaj dni v vili. Novemu gospodu bo kuhala in pospravljala.» Vsa srečna, da se je bila ljubljene vnukinji sreča nasmehnila v taki meri, je hitela pravit ženica trgovcu veselo novost. «Tovarniško delo bo sedaj seveda opustila. Saj tudi ni bilo za njo, pot do mesta, zjutraj tja, zvečer nazaj, je bila za deklo, čeprav s kolesom, le predolga in preveč utrudljiva. Sam gospod je prišel neki večer k nam in jo naprosil, naj bi mu gospodinjala.»

Mojstru Repiču, ki se je bil že opravljal, je zastal korak. Slučaj mu je bil naklonil možnost, da nabere še manjkajočih podatkov in pokaže nevernemu trgovcu tujca v pravi luči. Zato je ostal in se navidezno poglobljal v priporočujoče besedilo stenskega oglasa.

«Če se ne motim,» je pripomnil trgovec, «je vaša hiša vili najbližja.»

«Hiša, pravite, ne, ne, koča je, boter Janez», je popravila Smrekarca Lipovčevo besedo. «Ker smo bili sosedi, je pomagala svoje dni moja ranjka snaha v vili. Gospa, blaga duša, so jo imeli zelo radi. Ko so pa gospa umrli, nenadoma, so se gospod, tudi blaga duša, vili nekam odtujili, nič več niso prihajali na oddih in počitek v našo vas. Naročili so najprej moji snahi in po njeni smrti njeni hčerki Tilki. Naj prežrači vsako toliko sobe in naj skrbi, da ostane vse, kakor je. In prav gospod so priporočili novemu stanovalcu mojo vnukinjo.»

Lipovcu je med pripovedovanjem zgovorne žene uhajal pogled zdaj pa zdaj k mojstru Repiču, ki je

stal še vedno nepremično pred nič kaj posebno zanimivim oglasom, ob enem pa pazil, da ni preslišal nobene besede, tičoče se tajnostnega tujca.

Da prežene ozlovoljenemu mojstru z uslužnostjo zadnje ostanke morebitne užaljenosti, je skušal Lipovec izbežati iz zgovorne ženice kaj več o Repičevem «zločincu»: «Novi gospod mora imeti precej pod palcem, da si najme opremljeno vilo z vsemi pritiklinami.» Ni se motil. Kakor bi bila čakala Smrekarica le še izpodbude od katerekoli strani, je začela govoriti, razbremenjala si je dušo in povedala vse, kar je vedela.

Pravila je, kako je šla pred nekaj dnevi, kdaj točno se ne spominja več, v gozd suhljadi nabirat. V oddelku, kjer prehaja samorasli javni gozd skoraj neopazno v obsežni, zasebni park zadaj za vilo, je videla pred sabo dva moška. Eden je dajal navodila, drugi je plezal zdaj na to, zdaj na drugo drevo in zdelo se ji je, kakor bi nastavljala neznanca limanice po vejah.

Pri tej prostodušni domnevi je ošvignil Lipovec mojstra Repiča s pogledom, izražajočim zmagoslavno zavest in ob enem nedovolj zastrto škodoželjnost, češ, tvoj ponarejavec vendar ne bo lovil svojih žrtev na limanice ko kaline.

Ko je opazil, tako je nadaljevala Smrekarca, gospod z dolgim črnim škarjastim jopičem ženico, vezajočo nabrano dračje z vrbovo vejo v precejšnji sveženj, jo je nagovoril, kakor bi jo bil poznal že kdo ve kako dolgo, vprašal jo po zdravju in ji slednjič stisnil srebrno petačo — pomislite, srebrno petačo — v roko. Blaga duša! Tedaj ni niti slutila, da ga bo videla še isti večer v svoji borni koči.

«Kako ste že rekli, da se piše?» je vprašal Lipovec ženico, zavijajoč pet kosov mila v debelejši ovoj.

«Nič nisem rekla, ker še sama ne vem», je hitela zagotavljat Smrekarca. «Ko ga je vprašala Tilka, moja vnukinja, kako naj ga nagovarja, ji je odgovoril,

naj mu pravi kratko malo gospod Anton, ker njegovega priimka si že tako ne bi mogla nikdar zapomniti.»

To pot je bil mojster Repič, ki je pomenljivo pogledal Lipovca. Mož, ki skriva svoj priimek pred posli, ima za to posebne vzroke, ima posebne namene. In kdo ve, se li v resnici imenuje Anton? Priimek neizgovorljiv, ime nalašč napačno, to da misliti.

«Čudno, da si je bil izbral gospod Anton prav našo vas za svoje bivališče. Počivat, kakor sem si mislil, gotovo ni prišel sem, če je že prvi dan nastavljal limanice. Da bi ga bili pa prav naši ptiči izvabili v naš kraj, bi skoraj ne mogel verjeti.» Lipovec je odkrito povedal, kar je mislil, a v njegovem glasu se je že izražal medel dvom; zadeva z limanicami mu je začela majati njegovo prvotno dobro mnenje o vedno bolj skrivnostnem tujcu.

«In pomislite,» je nadaljevala Smrekarca, da se otrese še zadnje novice, ki je tlačila njeno dušo, «gospod Anton je izročil Tilki vse ključe, povsod naj gospodinji skrbno in vestno, le v njegovo delavnico naj ne stopi nikdar njena noga in nobenemu naj ne pravi o tem. Čarovniki v naših pravljičah imajo tak zaklenjen prostor, ki se v njem skrivata groza in poguba. Vkljub tej čarodejniški prepovedi se ga s Tilko prav nič ne bojiva. Najmanjše zlobe ni v njem, oko mu je jasno in vedro, besede so dobrohotne, iz srca gredo k srcu. Pomislite, gospod Lipovec, moji vnukinji je naročil, naj daje tudi meni iz njegove kuhinje vso prehrano, da se mi ne bo treba truditi po gozdu za butarami. Blaga duša! Kaj ne? In tistega o prepovedi ni treba, prosim vaju, raznašati dalje. Gospodu Antonu bi gotovo ne bilo ljubo, če zvedo ljudje o njegovi prepovedi.»

«Seveda, seveda, mamka, le mirni bodite radi tega! Ali naj zložim pripravljeno blago v večjo papirnato vrečo?»

«Ni treba, kar v košaro z njim!»

«Na naročilnici sem pristavljal zneske, tu vam jo vračam, izročite jo gospodični Tilki. Hvala vam, priporočam se še v prihodnje.»

«Brž ko se vrne Tilka iz mesta, jo pošljem sem, da poravnava svoj dolg. Priti mora vsak čas, saj mora tudi večerjo pripraviti. Z Bogom torej! Naj bi mi nič ne zamerili!» Prijazno priklanja se je zapuščala Smrekarca prodajalno in blažen nasmešek, odsev notranjega zadovoljstva, se ji je hitel sramežljivo skrivati med resne gube njenega obraza.

Mojstru Repiču je bila že drugič ugasnila pipa. Ni se zavedal tega. Mirno, skoraj brezbrizno je sledil starkinemu pripovedovanju in le njegovo oko je pričalo o njegovi veliki vnemi. Kakor hitro je bila izginila ženica na cesto, je stopil bliže k mizi in ponovil to pot z odločnejšim glasom in krepkejšim poudarkom svoje prejšnje vprašanje:

«Ali mi morete na vse to še ugovarjati? Sedaj po vsem tem, kar sva novega čula od Smrekarce. Tudi brez kakršnegakoli vpliva upokojenega redarja gospoda Petriča se mora človek sam prepričati, no, da, saj veste, kaj mislim. Smrekarca je pravo pogodila s svojim čarovnikom. Ustvarjati tako rekoč iz nič — iz papirja — denarja na mernike, je pač čarovništvo, kaj ne, gospod Janez.»

«Ne ugovarjam. Res, to je čarovništvo, ki je dovoljeno edino le državnim bankam. Tudi ne tajim, da pričujejo mnoge, če ne vse okolnosti proti neznanemu gospodu Antonu. Vkljub temu se nikakor — in naj se še tako trudim — ne morem sprijazniti z mislijo, da si je bil izbral mož s tako nevarno in škodljivo obrtjo prav našo mirno, rekel bi nedolžno Trato kot torišče svojemu nečednemu poslovanju.» Lipovcu se je poznalo, kako se brezuspešno bori z vsemi onimi točkami, ki so govorile zoper tujca. Zopetno omejitvev umirovlienega redarja Petriča je Lipovec velikodušno preslišal.

«Prav radi tega zahteva dobro ime našega kraja skrajne čuječnosti od naše strani. Obilo neprilik utegnemo še imeti, če ne bomo na straži. Le meni verjemite, brez namena ni dal v gozdu starki, ki ga je zalotila, srebrne petače in za velikodušnostjo glede zastonskih obedov se skriva marsikaj. Z Bogom, gospod Janez!»

Naj še tako zatajuje svojega prijatelja Petriča, naj se še tako otepa njegovega vpliva, je modroval Lipovec po odhodu mojstra Repiča sam pri sebi, za vsem tem tiči le Petrič in njegova nezarjavljiva ljubezen do nekdanje službe. Smešno! Kakšni nameni? Tujec je pač daroval srebrnjak betezni starki iz golega usmiljenja, ko jo je videl pobirati dračje, in prehrano ji je dovolil iz svoje kuhinje gotovo le radi tega, ker je bil odtegnil babici pomoč, ki jo je imela v svoji vnukinji. Pametna razlaga je takoj jasna, a vendar so ljudje, ki iščejo vozlov na gladkem sukancu. Ali res osumljajo tujca okolnosti da ni povedal svojega primka in da ne pusti ženske v svojo delavnico, v taki meri, da bi morali biti vaščani na straži? Koliko priimkov, posebno tujih, si ne moremo zapomniti, ker jih ne znamo izgovarjati in za prepoved vstopa v kak prostor ni treba, da je človek čarovnik, zadostuje, da je samski. Samski imajo po stenah obešene črnolase in modrooke spomine, ki jih ljubosumno skrivajo pred neupravičenimi pogledi. Da je tujec neporočen, je gotovo, sicer bi bil pripeljal ženo s seboj in bi si ne dal kvariti želodca po kuharski umetnosti podeželskega dekleta. Vse to se da verjetno razložiti, le nastavljanje limanic ostaja uganka. Mogoče pa niso bile limanice. Mogoče je kaj drugega. Da dožene resnico nanežene takoj Mlinarjevega Jakca, ki je med paglavci najboljši plezavec, preiskovat to zadevo.

Prav nič se ni zavedal Lipovec, da se je bil s tem svojim sklepom že pridružil proti svoji volji započetju, napovedanemu po mojstru Repiču v varstvo dobrega

imena domače vasi. Prepričan je bil, da je tujec poštenjak, opravičeval, zagovarjal ga je, razlagal si njegova dejanja, njegove besede le njemu v prilog, ko so pa prišle besede do vražjih limanic, ki jim ni mogel najti pravega, upravičenega namena, se mu je pojavil dvom.

«Dober dan, gospod Lipovec!» V prodajalno je stopila brhka deklina. Na zid pred prodajalno je bila naslonila svoje kolo. «Babico sem srečala blizu doma, dala mi je račun in sedaj prihajam, da plačam svoj dolg. Dovolite mi, da sedem. Precej sem se upehala. Pot v mesto sicer ni kdo ve kako utrudljiva, a solnce noče še odnehati.»

Lipovec si je popravil lase. Ustni sta se mu kar sami razlezli v prijazen smehljaj, a se takoj zopet uresnili, kakor hitro mu je opazilo oko, da se je zavesa na durih v kuhinjo zamajala.

«Pozdravljeni, gospodična Tilka, zelo se razveselim vašega obiska, ko se pa tako poredko vidiva!» je dejal Lipovec z veleresnim obrazom in se nagnil prek mize, da je morala videti njegov resni obraz tudi oseba, skrivajoča se za okensko zaveso.

«O veselju govorite, a se držite tako kislo, kakor bi bili pravkar popili čašico pelina», se je poredno smejala Tilka in spravljala nehote in nevede Lipovca v vidno zadrego.

«Čul sem, da boste gospodinjili našemu novemu vaščanu», je spretno napeljeval Lipovec razgovor na drugo, manj nevarno pot.

«Babica vam je pravila o tem, kaj ne!»

«Pravila je, pravila in vašega gospoda hvalila na vse pretege.»

«Jaz ga še malo poznam. S služabnikom Celestinom lazi vse dni po gozdu, samo jest prihajata domov. No, danes je izjemoma ostal doma, ga je moralo že kako posebno delo zadržati. Babica je videla pred dnevi, kako je Celestin na gospodarjev ukaz pritrje-

val nekaj med veje visokih dreves. Ona meni, da so bile to limanice. Doslej še nisem opazila nič takega, kvečjemu če bi hranil lep in šibice v svoji delavnici. Najbrž se pa babica moti. Vid ji peša in človek bi jo zaman odvrčal od tega, kar si je kdaj vtepla v glavo. Devet in trideset in petdeset je torej računa. Tu petdesetak!»

«...in petdeset stotink je štirideset in deset je petdeset», je štel Lipovec, po je menjaval bankovec. Nenadoma se je spomnil mojstra Repiča in njegove domneve o tujcu. Pretipaval je radi tega bankovec dlje ko navadno, dvignil ga proti svetlobi, opazoval z vso skrbnostjo vodeno znamenje, primerjal skupinske številke, obrnil ga dvakrat, trikrat in ga šele nato oprezno in počasi polagal v miznico.

«Kaj krožijo ponarejeni bankovci?» je vprašala Tilka, ki si ni znala drugače tolmačiti zamudnega opazovanja.

«Navada, sama navada, pri kateri človek prav nič ne misli!» se je lagal Lipovec, a takoj mu je bilo žal, da jo je bil s svojo pretirano vestnostjo obdolžil nekake sokrivde. In da se ji nekoliko oddolži za krivico, storjeno ji čeprav le v mislih, je natrosil pisanih sladkorčkov v papirnato vrečico. «Tu, gospodična, za posladek! Priporočam se! Z Bogom!»

«Hvala, preprijazni ste, gospod Lipovec. Da bi pri tem le tako grdo ne gledali! Kar bojim se vas!» In z zvočnim smehom je Tilka odhitela.

Durce iz kukinje so se odprle. Majhna, suhljata, pred časom postarana ženska se je pojavila v njihovem okviru. Bila je Špela, Lipovčeva žena.

«Vedno lepše!» je začela in upirala svoje majhne oči, v katerih je siloma zadrževala solze, srepro v svojega moža. «Z resnim obrazom, ker se ti je najbrž zdelo, da te opazujem, si dekletu take kvantal, da se je morala ves čas smejati. Kaj si ji pravil, si lahko mislim, saj jo je ves čas polivala rdečica. Poročen mož si

in oče dveh otrok, pa zavajaš sladkosnedna dekleta s sladkorčki, z darovanimi sladkorčki. Ali te ni prav nič sram?» Stroge so bile njene tresoče se besede in stroge so bile poteze na njenem koščenem obrazu: le njene oči so venomer prosile: spametuj se vendar, ne uganjaj mi takih, ne prizadevaj mi žalosti!

Takih očitkov ni pričakoval Lipovec. Poznal je svojo ženo, vedel za njene šibke, bolne živce in iz teh izvirajočo razdražljivost, upošteval je njeno neutemeljeno ljubosumnost, toda takega izbruha še ni bil doživel. Še je čutil, kako se mu obrazne mišice le polagoma razpenjajo, mišice, ki jih je krotil z železno voljo, zatirajoč samo radi žene v sebi vso prijaznost, uslužnost in hudomušnost, ki so lastne vsem trgovcem in prodajalcem pri občevanju z odjemalci. Njegovo prizadevanje ni uspelo. Sam ni vedel več, kako naj se vede. Če se šali, zapeljuje, če je resen, zavaja. Bolniku in še takšnemu, človek ne more ustreči. Ne dolga pot iz mesta, ne nagla vožnja s kolesom, ne pripekajoče solnce, ne, on, on je bil tisti, ki je pognal z nekaj stavki Tilki kri v lica. S peščico sladkorčkov je zavajal po ženini ugotovitvi celo družbo deklet. Kako izprijena mladina! Da, da, smešno bi bilo vse skupaj, če bi ne bilo tako pretresljivo žalostno!

«Daj si vendar dopovedati, Špela», je prosil z mehkim glasom Lipovec, «z odjemalci moram vendar govoriti. Ti niti ne veš, da mi je naklonila Tilka novega odjemalca, ki bo jemal odslej vse v naši trgovini, ker ni kmet in ni torej ničesar pridelal. Plačilo takoj, pomisli! Z majhnim darilcem, ki mi ga očituješ, sem jo nekako navezal na nas. V teh težkih časih moramo gledati na vsako stotinko!»

«Zakaj pa nisi dal sladkorčka Smrekarci, zakaj jih nisi dal kovaču, da ga navežeš na nas?»

Lipovec je bil mirnega značaja, hladnokrven do skrajnosti. Ko pa je čul, da bi bil moral dati sladkorčkov tudi mojstru Repiču, mu je nekoliko vzvalovila

njegova sicer mirna kri. Vedel je kajpada, da je le prizanesljivost tu na pravem mestu, toda besede so mu kar privrele iz ust in ni jih utegnil zadržati:

«Kaj pa misliš Špela? Za babjaka me imaš, kakor bi bil...»

Lipovec je umolknil. Rad bi bil dokončal svojo pričeto primero, a naj je še tako razmišljal, naj je še tako razglabljal, osebe, ki bi morala vsaj kolikor toliko sličiti njemu, babjaku, ni mogel iztekniti. Razne misli so se mu bliskoma podile po glavi, odganjal jih je prav tako naglo drugo za drugo, ker nobena ni bila prava.

Še vedno je iskal Lipovec primerne primere, ko opazi nenadoma, kako krili žena z rokami, kakor bi odganjala nevidnega sovražnika od sebe. «Prosim te, Janez, ne nadaljuj, ne imenuj imena, saj grem, že grem!» in odšla je skozi durce vsa zatopljena vase.

Nova uganka. Tako se je trudil, da dobi primero, ni mu uspelo, a uspelo je njegovi ženi, ki je pogodila njegove nemišljene misli. Na koga neki misli žena? Kdo naj bi bil po njenem mnenju vreden pajdaš njenemu možu?

Ženin nenadni odhod je pa zakresal Lipovcu popolnoma novo misel. Če vplivajo na mnoge bolnike izgovorjene besede, zakaj bi ne vplivale neizgovorjene? Ali ni bila njegova nedokončana primera nekako pomirjevalno sredstvo, nekako tolažilo? Kako mirno ga je prosila in kako mirno je odšla. Ni se ji tresel glas in stroge poteze so se ji na mah ugladile. Naključje, srečno naključje je bilo predpisalo njegovi ženi uspešno tolažilo, uporabljati ga bo treba tudi v prihodnje. Ni se pa mogel otresti slutnje, da je bila to pot blagodejno posegla nevidna roka neznanega in skrivnostnega čarovnika iz vile v njegove družinske razmere.

Vaška krčma. «Pri Olrajtu», kakor so ji pravili domačini, odkar se je bil namreč vrnil oče sedanjega lastnika iz tujine in prinesel poleg dolarjev s seboj tudi reklo: ol rajt.*) Kakor kak neprecenljiv rodbinski dragulj je prešel ta olrajt od očeta na sina neokrnjen, sveteč se še vedno s prvotnim neskalskim bleskom, in sin, sedanji krčmar Jurij Hojak se je ponašal in bahal s to dediščino ob vsaki priliki.

Prostorna, a nizka soba. Dve daljši mizi na eni, dve okrogli na drugi strani, Pogrnjena samo miza v kotu, vhodu nasproti, namenjena vaškim veljakom.

K tej mizi je sedel Lipovec. Na običajni prijateljski pomenek po večerji je bil prišel nekoliko pred časom. Njegovi somizniki pridejo mnogo pozneje. Pridružiti se jim zna tudi kdo drugi, ki ni stalni gost. Ob sobotah zvečer je bilo živahneje. Prišel je res prezgodaj, kaj je hotel. Žena je bila pri večerji sicer krotka, a ni izpregovorila z njim ni besedice, ni ga pogledala, boječ se ves čas, da bi ji ne nadaljeval pri popoldanskem pričkanju v prodajalni nedokončanega stavka. Ni ji bilo trajnega obstanka pri mizi, vedno je uhajala v kuhinjo, čeprav ni imela ne mleka pri ognju ne zakvašene moke na gorkem. Da napravi konec mučnemu položaju in se izogne morebitnih besed in gotovih solz, se je odpravil Lipovec po večerji od doma. Taki pojavi v zakonskem življenju so kakor tvori. Čas jim je najboljši zdravnik. Ko dozore, se pre-

*) all right = angleška beseda (izgovarjaj: ol rajt) pomeni: prav!

dro in izginejo brez vidnega znamenja. Če pa posega človek v njihov naravni razvoj, če reže, mu ostane navadno nanje neljub spomin, grda brazgotina.

Ljubši ko spomin na brezbesedno večerjo je bil Lipovcu uspeh Jakčevega ogledovanja. Zadnje osebe so že zapuščale prodajalno. Pripravljaj se je že, da jo zaklene, ko prileti ves upehan Jakec. Tako hitro ga ni nikakor pričakoval. Pred nekaj urami ga je bil poslal v gozd, označil mu približno točko, kod naj išče, naročil, naj skrbno pregleduje po drevesih tam okrog in naj mu takoj javi, če opazi med vejami kake lima-nice ali kaj sličnega.

«No, kako si kaj opravil, Jakec?» ga je nagovoril.

«Slabo! Od tu sem se bil takoj odpravil v gozd. Pri od strele oklešččenem hrastu, kjer končuje park, sem jo mahnil najprej po levi stezi. Plezal sem zdaj na to zdaj na drugo drevo, povzpenjal se do vrha, pregledoval veje, ničesar nisem mogel dobiti. Šele ko sem si bil izbral visoko drevo bolj v gošči, sem opazil med vejami, malo pod vrhom upokojenega Petriča. Ustrašil sem se ga. Skoraj telebnil sem na tla. Pogledal me je ko ris, da me še sedaj stresa mrščalica po vsem životu. Ko veverica sem se spustil na tla. Iz previdnosti sem si izbral nasprotno smer, krenil sem na desno. Pet, šest dreves sem bil že brezuspešno pregledal, na sedmem sedi na debeli veji — kaj bi rekli, kdo — mojster Repič. Tudi ta je zabodel svoje oči vame in se ob enem zadrl: «Poba, poberi se mi takoj izpred oči, če so ti jetra mila!» Da bi bili videli, gospod Lipovec, kako hitro sem ga slušal. Odkuril sem jo, a ne domov, na vsak način sem si hotel prislužiti za jutrišnjo nedeljo cigarete, ki ste mi jih bili obljubili. Klatil sem se to pot po sredi, puščajoč gospoda Petriča na levi, mojstra Repiča na desni, ogledoval si debla, razmišljal, katero bi bilo sumljivejše od drugih, ko stoji pred mano, kakor bi jo bila zemlja izbruhnila, vdova Rupnica. Nog nisem mogel premekniti. Zgodilo

se mi je ko miški, ko jo omamlja modrasov pogled. In začela je sikati: «Ropar, razbojnik, ubijavec, morivec, obešenjak, na županstvo pojdem, naznanim te, pa tudi materi te zatožim in vaščane nahujskam na te. Smrkavec!» Vse drugo bi ji odpustil, gospod Lipovec, a smrkavca ji ne odpustim. Že pride ugodna prilika! Šele zadnja psovka mi je oživila omrtvele mišice, otrese sem se groze in frk! sem jo odpihal, ne da bi se bil le količkaj medpotoma ustavil. Oprostite, gospod Lipovec, ker nisem opravil zadeve tako, da bi bili z mano zadovoljni.»

Tako je govoril Jakec in lovil med posameznimi stavki sapo, ki mu je venomer uhajala. Smilil se je Lipovcu ne radi bega, bolj radi nezasluženi psovki, ki se jih ni mogel ubraniti. Dal mu je obljubljeni cigarete in dodal še petdesetico.

Iz Jakčevega pripovedovanja je posnel Lipovec, da deluje že vzorno vaška straža, o kateri je govoril popoldne mojster Repič. Nastopala je polnoštevilno. Najprej je hotela iztekniti limanice, oziroma prepričate se, so li bile limanice res nastavljene. S kako vne- mo in doslednostjo je zatajeval Repič svojega zavez- nika! Ura mine, mineta dve uri, odkar je zvedel Repič po Smrekarci za nastavljene limanice, pa že plezata oba ko opici po drevesih. Nič ne plašijo Petriča leta in dostojanstvo upokojenega uradnika, nič ne ovirata Repiča postavnost in telesna teža. Da si zagotovita uspeh, sta se celo zvezala z Rupnico, Petričevo sestro. To ti je ženska! Lipovca je izpreletel mraz. Slutil je, kdo ga je bil ogrdil pri njegovi ženi. Časa ima vdova dovolj in dobro ga izkorišča. Vse hoče vedeti, nič ji ne sme ostati prikritega. Živ letopis cele vasi in vsa- kega posameznega vaščana. Nezakonska rojstva napo- veduje eno leto naprej, sirote tolaži, še preden jim zboli mati. Z bratom imata hišo, stoječo na križišču dveh ulic, tako da gleda in opazuje, kaj se godi po

obeh, kdo, kdaj in kam prihaja, kdo, kdaj in kam odhaja.

«Tako sami, gospod Lipovec, dober večer!» je pozdravila dekla Julka in vzbudila s svojim pozdravom edinega gosta iz zamišljenosti. «Zakaj pa niste potrkali?»

«Iz veže sem videl, da večerjate. Nisem hotel motiti. Neopazen sem se zato utihotapil na svoj prostor.»

«Četrtno kakor navadno, kaj ne, gospod Lipovec!»

Lipovec je gledal z zanimanjem za odhajajočo Julko. Tam poleti je bila prišla v novo službo naravnost s Hribov. Še se je spominja. Gladko počesani lasje, zviti nad tilnikom v kukmo, drobno ko otroška pest, trezno ukrojena obleka brez nobenega poleta, delo kake starejše vaške šivilje, ki je šivala obleke brez umetnosti in brez domišljije po vzorcu, ki se ga je bila naučila pred več desetletji, koraki moški, hoja okorna. In sedaj. Kratko ostriženi, lepo skodrani lasje, preprosta, a mična bluza, bel predpasnik: v dveh mesecih je postala Julka že cela gospodična.

«Predpoldne smo ga nastavili, menda je še boljše ko prejšnje», se je začela razgovarjati Julka, spremljajoč svoje besede s prijaznim, neprisiljenim nasmeškom. S starinsko obleko je bila odložila bojazljivost, molčečnost in odljudnost. «Uganite, gospod Lipovec, kdo ga je prvi pokusil.»

«Krčmar seveda in za njim užitninski uradnik», je ugibal Lipovec.

«Od gostov mislim!» je hitro dodala Julka in nadaljevala, kakor bi se bala, da ji ugame Lipovec: «Že vidim, da se zaman trudite. Novi gospod iz vile je bil pri nas.»

«Novi gospod iz vile?» je ponovil Lipovec in se nekoliko zavzel. Ves popoldan, ves večer se je bavil skoraj izključno s tujcem, prišel je nato v krčmo, da

se razvedri in odkaže v prijateljski družbi svojim mi-
slim drugo smer, pa pride Julka in mu jih obrne vse
po vrsti v prejšnji tir.

«Popoldne okoli treh je moralo biti», je začela
pojasnjevati Julka nenavadni obisk, prepričana, da je
dogodek pomemben in zato tudi vreden pripovedo-
vanja. «Gospodar je dremal zunaj na klopi, gospodi-
nja je kimala v kotu pri ognjišču, jaz sem pa pri oknu
krpala raztrgane nogavice. On je prišel naravnost v
kuhinjo in naročil osminko vina. Začel se je kar stoje
meniti z gospodinjo, ki si je bila takoj izmencala dre-
mavico iz oči. Zanimal se je za tukajšnje podnebje,
povpraševal po vremenu, po nevihtah, rad bi bil vedel,
če večkrat treska, in ko mu je povedala gospodinja,
da udarja strela pri vsaki nevihti — in nevihte so po
njenem zatrdilu posebno v tem okolišju zelo pogoste —
najrajši v gozd zadaj za vilo, kjer nosi vse polno dre-
ves vidna znamenja, so se gostu zasvetila lica, zabli-
skale oči, zarežal se je in si zadovoljno pomencal
roke, ponavljajoč večkrat zaporedoma: dobro, dobro!
Stopila sem za omaro in se skrivaj prekrizala. Mož,
ki se veseli, da mu bo za hrbtom treskalo, je ali zme-
šan ali pa... Bog mi ne šteje tega v greh, niti izgovo-
riti si ne upam. Od strani sem pa le pogledala, če ima
konjsko kopito, če skriva v kodrih rožičke. Plačal je,
a vina ni izpil, samo pokusil ga je bil. Po mojem mne-
nju ni prišel pit, prišel je le poizvedovat. Gospodi-
nja se ni prav nič čudila njegovi radovednosti, rekla
mi je, da so vsi ljudje iz mesta tako čudni in tako
radovedni. Nikdar, pa naj živim še celih šestdeset
let, ne pozabim, kako grozno se je razveselil gospod
strele. Kaj pravite, gospod Lipovec?»

«Ne bojte se, Julka nobena nevarnost vam ne
preti od te strani!» jo je tolažil Lipovec v trenutku, ko
je bil sam še najbolj potreben dobrega in pametnega
sveta. Nekaj je pa le moral odgovoriti na neposredno
Julkino vprašanje, drugače bi jo utegnila njegova

molčečnost še bolj izbegati. Strah do strele se je pač pri vsakem človeku tako ukoreninil, da se mu zdi oseba, ki se raduje nad strelo, ki so ji treski po godu, nenavadna, izjemna, strašna prikazen. Anti ne bo lovil gospod Anton treskajočih strel na limanice, ki jih je bil že nastavil in sicer — kakor je izvedel po starejši in radi tega vso pokrajino dobro poznavajoči domačinki — na najugodnejšem mestu zadaj za vilo? Pri tej misli se je Lipovec na glas zasmel. Zdelo se mu je prav tako nesmiselna in smešna, ko ona o mojstru Repiču, ki liže in cuza darovane mu sladkorčke.

«Veste, Julka, pravkar sem si le preživo predstavljal novega gospoda iz vile, kako se otepa s svojo konjsko nožo vsiljivega obada», je tolmačil Lipovec vzrok svojemu nenadnemu smehu, ko je opazil, kako čudno ga je bila pogledala Julka.

«Brž, ko je odšel gospod od nas,» je nadaljevala Julka, nekoliko pomirjena, «je prišla gospa Rupnica. Poznam jo, ker so me drugi opozorili na njo. V krčmi je še nisem videla, odkar sem tu. Prišla je po pol litra vina, češ, sosedov Stanko ji cepi drva. Takoj je zapletla gospodinjo v dolg pogovor. Kmalu smo spoznali, da gospe Rupnice ni bila prignala k nam žeja potečega se drvarja, pač pa radovednost. Zelo rada bi bila namreč zvedela, kaj je gospod govoril, po čem povpraševal. Z dobljenim pojasnilom — gospodinja ji je na kratko povedala, da se je razgovarjala z gostom edino le o vremenu — ni bila nič kaj zadovoljna. Nekam razočarana je odšla.»

«In obžalovala, da jo je to pot njena radovednost toliko stala, kajti le preveč je poudarila Stankovo utrudljivo delo, da bi se moglo ujemati z resnico», je dodal Lipovec s pikrim posmehom. Vedno bolj se je seznanjal z neumornim, smotrovitim delovanjem vdove Rupnice in vedno bolj se je prepričeval, kako neizprosno nasprotnico si nakoplje na glavo, kdorkoli se

ji zameri, ko razvija take zmožnosti že pri osebi, ki je niti ne pozna. Neki notranji glas je nasvetoval Lipovcu skrajno previdnost.

V sobo je stopil Simon, občinski obhodnik. Po treh podobčinah je raznašal tudi pisma. Ker je bil že v letih, je šele na večer končaval svoje delo. «Taka vročina, žeja pa še hujša. Julka kar hitro četrť, sicer še zgorim!»

«Dober večer, Šime,» ga je pozdravil Lipovec. «danes vas je res moralo greti, saj je človek še doma zeval.» Nenadoma mu je šinila modra misel v glavo. «Vi mi boste znali povedati, Šime, kako se piše novi najemnik bankirjeve vile. Vse polno pisem in listov mora dobivati, kakor si mislim. Gre namreč za to, da ga pravilno vknjižim kot novega odjemalca v svojih knjigah.»

«Rad bi vam ustregel, gospod Lipovec,» je odvrnil Simon, «a doslej še ni dobil nobene stvari po pošti. Njegov služabnik, Celestin Česnik, je prejel včeraj razglednico iz glavnega mesta od svojega dekleta s sto pozdravi in tisoč poljubi. Sicer ste, gospod Lipovec, vi že drugi, ki me povprašuje po njegovem priimku. Pred desetimi minutami, ko sem prihajal iz Malin, me je ustavila gospa Rupnica pred svojo hišo z istim vprašanjem, ki se ga ji ni zdelo utemeljiti, kakor ste ga podkrepili vi. Izgovoril sem se s službeno tajnostjo, čeprav bi ji bil lahko naravnost rekel, da njegovega priimka ne poznam. Naj jo raznese njena radovednost! Nobena škoda! Čemu naj ji bo njegov priimek? Da zadosti svoji bolestni zvedavosti. Mogoče namerja kaj drugega? A to pot se je obrnila do neprave osebe.»

«Če vam je prav, Šime, izpijte četrťinko na moj račun!» je dejal Lipovec, vesel, da se je bil Simon tako moško odrezal in zagrenil Rupnici ves večer, češ, ena edina oseba je v vasi, ki ve za tujčev priimek in ta oseba — nisem jaz. Vsa njena marljivost ji ne bo

prav nič koristila, če se ne bo mogla opirati na pomoč svojih sovaščanov. Krčmarica ji je bila natvezla, omalovažujoč mogoče hotoma svoj razgovor z novim gostom, brezpomembno in ničevo vreme kot edino točko pogovora, obhodnik Simon jo je bil usekal z uradno tajnostjo, oba sta bila vljudna do Rupnice, ker sta jo oba zelo dobro poznala, a več ko toliko ni mogla spraviti ne iz enega ne iz drugega. Pri takem razmišljanju se je Lipovec nekoliko potolažil glede tujčeve varnosti.

«Dober večer želim!» S tem pozdravom je vstopil učitelj Malič. Zadovoljstvo mu je sevalo z obraza in trajen smehljaj je razodeval dobro voljo. Sedel je k Lipovcu.

«Danes si videti precej podjeten in objesten», je dejal Lipovec in krepko stisnil roko novодоšlemu prijatelju.

«Kaj bi tudi ne bil! Brž po kosilu sem se odpravil v Topolovec, da obiščem tovariša Troho. Radio ima in človeku mine popoldan, da sam ne ve kdaj. Telebnil sem naravnost v družinski praznik. Enajstletnico poroke sta obhajala. Žena je dobila od svojega brata, ki je ostal na domu gospodar, zadnji obrok svoje dote, sod vina, in kadar ima človek vino doma, ni nikdar v zadregi glede obletic. Nazdravljali smo si, poslušali radio, tu pa tam tudi kaj založili in si zopet nazdravljali. Rečem ti in prav nič ne pretiram, da smo si z zdravicami zagotovili zdravja za nadaljnih enajst let naprej. Pred časom si mi tožil, da ti boleha žena. Radio ji opremi doma, pa boš videl in čutil čudeže. Radio jo raztrese, razvedri, ozdravi.»

«Prepozno prihajaš s svojim nasvetom,» se je umikal Lipovec, «izteknil sem že sam in sicer prav danes uspešno zdravilo.»

«In to je?» se je zanimal učitelj Malič in si vihal venomer brke.

«Ko me je oštevala in mi očitala, da skačem čez ojnice, sem se opogumil in ji zabrusil v obraz vprašanje: kaj meniš, da sem tak kakor... Kdo ve, česa se je zbala, pobledela je, poprosila me z besedo in pogledi, naj ji prizanesem, naj ne govorim dalje in odšla. Tako sem ji bil zaprl sapo, da ni zinila niti pri večerji nobene.»

«Vidim, da so bolniki različni. Tvoje zdravilo je pomagalo tvoji ženi, moja bi le še bolj razdražilo. Če bi hotel zdraviti jaz svojo ženo po tvojem receptu, bi mi takoj rekla, da sem trikrat hujši od onega, ki ga imam v mislih. Sedaj si pa pomagaj! Glej, pravočasno sem prišel k večerji. Medpotoma so se mi bili vinski duhovi precej razkadili. Vse sem povedal ženi po pravici. Niti tega ji nisem zamolčal, da sem se zasukal z ženo svojega tovariša v ličnem valčku po melodiji, ki jo je igral odličen dunajski orkester prav za to našo slavnostno priliko. In vendar, kako me je sprejela! Prvič bi ne smel iti po taki vročini v Topolovec, kap bi me lahko udarila, drugič bi ne smel toliko piti, sem li že pozabil, da mi alkohol škoduje, tretjič niso valčki prav nič priporočljivi za mojo naduho, ponoči mi bo pa sapo zapiralo, četrtič... Spomnil sem se, da so mi zmanjkale cigarete, izjavil, da skočim še k Lipovcu, preden zapre prodajalno, odšel, a še v veži sem slišal njen porogljivi glas: Pazita, da ne prideta pred policijsko uro domov! Ne zameri ji, prijatelj! Obljubljam ti, da tudi jaz že zdaj opráščam, kadar koli ti bo tvoja žena očitala mojo kvarno družbo. Nič ne rečem, naše žene je sama dobrota, samo dobro nam hočejo, le pri presojanju, kaj je nam dobro, so precej, kaj bi rekel, enostranske, osebne. Kaj deš prijatelj??»

Lipovec je z molkom odobril Maličeve nazore.

V tem času je bilo prišlo v pivnico nekaj novih gostov. Upokojenec Petrič je sedel k Lipovčevi mizi, pozdravivši oba z nemim poklonom, da ju ne moti v njunem živahnem razgovoru. Brž za njim se je pojavil

mojster Repič, ki je pa sedel k mizi blizu vrat, da bi zopet kdo ne brusil po nepotrebnem jezika in mu oponašal kdo ve kakih stikov s Petričem. Ne Repiču ne Petriču se ni prav nič poznalo, da sta še pred dobrima dvema urama plezala po drevesih, skrbno zastražena po svoji zaveznici vdovi Rupnici.

Pri vsakem omizju se je razvil živahen razgovor. Snovi v začetku ni zmanjkalo. Naj je tudi razgovor zdaj pa zdaj nekoliko pojema, brž mu je nova misel dolila potrebnega goriva in ga razvnela z novo silo. Vmes so se slišali krčmarjevi olrajti, Julkino prijazno, nespremenljivo zatrdilo: «Tako prinesem!» in Črnetov zvonki smeh.

Mehanik Črne je bil prišel tam ob binkoštih v Trato, išoč dela in zaslužka. Zglasil se je tudi pri mojstru Repiču, ki ga je vzel v službo bolj iz usmiljenja ko iz potrebe. Ni se kesal, da se je bil vdal neobičajnemu nežnemu čuvstvu, kajti Drejče, kakor so ga kmalu vsi začeli klicati, se je izkazal uslužnega, pripravnega in iznajdljivega delavca. Kolesa in šivalne stroje je popravljajl iz vseh bližnjih selišč in imel je vedno dovolj dela. Ker je bil tudi zabaven družabnik in dober pevec, so ga vsi radi imeli.

Ko je nepričakovano prenehalo izmenjavanje misli, je naprosil Črne kar preko sobe, da prepreči grozeči, neprijetni molk, učitelja Maliča: «Gospod učitelj, videl sem vas, ko ste se vračali iz Topolovca. Gotovo ste zvedeli mnogo novic po radiu svojega tovariša. Izsujte kakor danes teden tudi sedaj nekaj naj-novejših vesti, da se bomo čutili mi tu na deželi tesneje vezani z ostalim svetom.»

«Tako je! Kar sprožite, gospod Malič!» so se oglašili tudi drugi gostje in se nekam svečano začeli pripravljati na izredni posladek sobotnih večerov.

Maličeve misli se še nikakor niso mogle ločiti od šolskega poslopja v Topolovcu in od gostoljubnih slavlencev. Šele, ko mu je udaril njegov priimek na

uho, so se misli hipoma vrnile in raztolmačile svojemu gospodarju želje prisotnih gostov. Malič se je takoj zavedel, da ni vzgojitelj samo učeče se mladine, ampak da mora deliti zaklade, ki si jih je nabral iz knjig in iz življenja, z drugimi vaščani, ki so šoli že davno odrasli in niso utegnili izpopolniti pozneje svoje šolske izobrazbe. S kakim naravnost pobožnim zanimanjem ga je poslušala prejšnjo soboto skoraj ista družba. ko jim je moral na splošno zahtevo razložiti bistvo radia in brezžične elektrike! Nikakor ni bila to lahka naloga zanj. Kako poljudno se treba izražati, kako skrbno se moraš izogibati skoraj neizogibnih tujk in kolikokrat moraš pojasnjevati celo navadne pojme, če hočeš, da te popolnoma razume preprosto ljudstvo. Sreča, da je bil nekaj dni prej prebral zanimiv članek o električnih valih. Le tako si je utegnil ohraniti ugled pri svojih sovaščanih. Ljudstvo je vedoželjno, sprejemljivo za vsak napredek. O tem se je bil že večkrat prepričal posebno iz vprašanj, ki so se usipala nanj od vseh strani po vsakem takem bolj učenem razgovoru. Zato se ni Malič prav nič obotavljal, ustregel je tudi to pot svojim sopivcem, dobro vedoč, da izzove najnedolžnejša vest celo vrsto vprašanj.

«Prejšnji teden je bilo menda več novic, nič ne de, bo pa med današnjimi kaka zanimivejša. Naj začnem! Slovita francoska pevka — hudimana, da mi mora tako hitro izhlapeti priimek iz spomina — se je ponesrečila v Parizu, vozeč se v svojem avtomobilu. Pri tem si je zlomila obe nogi. Parižani se upravičeno boje, da izgubi njihova opera najboljšo sopranistinja, kajti tudi če ozdravi, ne bo mogla več nastopati, saj bi se muzali celo najbolj navdušeni občudovalci njenega slavčjega glasu, če bi v najpretresljivejših prizorih prišepala na oder veličastna, očarljiva Dezdemona, če bi prišantala od ljubezni gineča Izolda in prikrevsala po berglah vdano žalostna Mihaela. Navedel sem le nekaj najznamenitejših vlog dobre sopra-

nistinje. Teh oper sicer vi ne poznate, a če se le nekoliko bolj vživite v presunljivo dejanje na odru, si že lahko predstavljate, kako se osmeši junak s šantavo nogo.»

«Da, da, z avtomobili je križ», mu je segel v besedo Rjavec, precej premožen kmet. «Iz svojega življenja vam povem, kako mi je to vozilo svoje dni popolnoma pokvarilo želodec.» Iztrkal je pipo ob mizni rob, odkašljajal se je in nadaljeval, ne meneč se za nevoljne poglede večine gostov, ki so morali poslušati njegovo dogodbico, kadarkoli je nanesel pogovor na avtomobile. A bili so obzirni in mu niso hoteli greniti veselja s kako zbadljivo opazko, ker je bil Rjavec drugače precej molčeč in nevsiljiv. «Bilo je predlansko poletje. Ko so državno cesto usposobljali z gladkim tlakom za avtomobilski promet, smo zapirali vsi tisti, kojih dvorišča so mejila s cesto, svojo perotnino v kurnike, da bi ne nudili temu ali onemu delavcu izkušnjav, ki bi jih ne mogel premagati. Po dokončanem delu smo jih zopet izpustili. A naše kure so nam, vesele zopetne prostosti, uhajale vedno na cesto in dan na dan so jih avtomobili povražali. Niso izbirali. Danes dobra jajčarica, jutri nedorasel puran, dan pozneje petelin. Šlo je po vrsti. In vse te žrtve modernega prometa smo morali pojesti doma. Tako sem se tedaj preobjedel kuretine, da mi še sedaj ne diši več. Šele z dvema vozoma opeke in s skrinjo apna za obmejitev dvorišča sem rešil svoje živali predčasne smrti in si kolikor toliko ozdravil želodec.»

Gostje so se oddehnili. Bali so se, da raztegne Rjavec svoj govor preko običajne mere, a bil je to pot neverjetno popustljiv; ni našteval namreč vseh žrtev posamič, omejil se je le na tri zastopnike dvoriščne perjadi.

Malič se je hlínil vernega poslušavca. Znal je zadevo o vplivu avtomobilov na Rjavčev želodec skoraj na izust. Pri zadnji besedi se je govorniku nemo za-

hvalil za izredni užitek in nadaljeval z naštevanjem novic iz bojazni, da jih pozabi pod dolgotrajnim vplivom topolovške dote, kakor je začel že pozabljati imena.

«Zvedel sem tudi, kar vas bo menda mnogo bolj zanimalo ko vsega pomilovanja vredna francoska pevka, da je napravila tehnika v zadnjem mesecu z najnovejšim izumom velikanski, neizmeren in nepojmljiv napredek. Skromnemu učenjaku, ki se ukvarja že leta in leta v naši prestolnici s tem vprašanjem, je slednjič uspelo, da lovi električno iz zraku, nabira jo v posebne nabiralnike in če nima dovolj zračne elektrike, sega še po strelah, da napolni nabiralnike.»

«Ha, ha, ha,» se je zasmel Petrič, «lovi električno kakor mi muhe z upognjeno dlanjo, za strele pa uporablja z osladnim limom namazan trak, da se ne opeče.»

«Šalo v stran!» je resno, a odločno zavrnil učitelj Malič hudomušno opazko upokojenega Petriča. Podzavestno je čutil, da je prišel trenutek, ko mora nastopiti kot ljudski vzgojitelj in izobraževavec, da mu ne poreko preprosti vaščani, glej, redar Petrič ga je ugnal v kozji rog z brezpomembnimi ugovori.

«Ogromno količino elektrike nahajamo v zraku. Električno smo morali proizvajati dosle s trdom in po ovinkih iz drugih prirodnih sil, čeprav počivajo neznanske sile v naši bližini, neizrabljene in nikogaršne. Le zdaj pa zdaj se javijo ob času nevihte s treskanjem, s strelami. Star je že načrt, kako bi se dali izkoristiti ti neuporabni zakladi najkoristnejše energije. Sto in sto učenjakov se je bavilo z njim po vsem svetu, dokler se ni ta dolgoletni sen v sedanjem času udejavil, uresničil. Sedaj vas popolnoma razumem, gospod Petrič. S svojo opazko ste dali duška svoji neveri. Saj se zdi v resnici vsa novica neverjetna. Tako je z vsemi pomembnejšimi izumi! Naj bi

bil kdo trdil pred desetletji, da se bo slišal glas po vsem svetu, bi ga imeli ljudje za sanjača in njegovo trditev za plod bolne domišljije. In vendar se danes prav nič ne čudimo radiu, kakor se ne bodo čudili naši zanamci domači elektrarni, ki bo dajala vsakemu poljubno količino energije za razsvetljava, za šivalne in druge stroje, kakršna bo pač priprava in potreba. Človek si je torej sedaj usužnjil še najjačjo elementarno silo, ukrotil je strelo.»

«Dovolite, gospod učitelj,» se je vmešal mojster Repič v Maličev govor, «ali ni bil Franklin mož, ki je ukrotil strelo?»

«Franklin je vzal strelji le njeno škodljivost, bil je podoben lovcu, ki ustrelji divjega, grizočega in rita-jočega konja, da prepreči grozečo škodo. Učenjak, o katerem govorim — zopet si nisem zapomnil njegovega priimka, čeprav se mi je zdel priimek precej domač — pa ni usmrtil divjega konja, udomačil ga je in si ohranil na ta način njegovo delavno moč. Franklin je vodil strelo po napeljanem vodu naravnost v pogubo. Zapravljal je ogromne sile, ki jih je umel izumitelj iz najnovejše dobe toliko in toliko let za njim izrabljati človeštvu v korist.» Malič je pogledal nato ponosno po zbrani družbi, kakor bi se bil učenjak v prestolnici ravnal točno po njegovih navodilih. «V nekaj mesecih bo imel vsak svojo napravo doma, sam bo lahko nabiral elektriko in osvobodil se bo popolnoma od dragih elektraren.»

«Ali ne poveča tudi ta izum brezposelnosti?» se je oglasil Črne. «Nekoč sem slišal govornika, ki se je povzpел do trditve, da je človek sam sebi največji sovražnik. Po eni strani izumlja, poenostavlja obrate, krajša delovni čas in omejuje delovne roke, po drugi strani pa jemlje delo delavcem in veča brezposelnost.»

«Pritrjujem,» je dejal Malič, «a mi tega nesoglasja ne bomo rešili. V slučaju, ki pravkar o njem razpravljamo, se mi zdi, da dobe iz elektraren in slič-

nih obratov odpuščeni delavci in uradniki novega dela in nadaljnega zaslužka v tovarni za nove priprave, za nove nabiralnike zračne elektrike. Glede učenjaka moram še dostaviti, da mu je izčrpal izum v precejšnji meri duševne sile in živce, zato je pa tudi moral, kakor je naznanil govornik po radiu, odpotovati v zdravilišče, da se okrepi in ozdravi.»

Lipovec se je moral brzdati, da se ni lopnil po kolenih v znak notranje zadovoljnosti. Že prej pri Petričevi opazki se mu je bilo zasvetilo. Z osladnim limom namazan trak. Limanica torej v drugačni obliki. Obhodnik Simon mu je pravil o razglednici, naslovljeni na tujčevega slugo iz glavnega mesta. Kjer je bival sluga, je moral živeti tudi njegov gospodar. Julka mu je popisala svoj strah, ko je videla tujca, kako se je razveselil zagotovila, da bo ob nevihtah treskalo zaporedoma prav v njegovi največji bližini. Strele se mora veseliti le oni, ki se je ne boji, ker jo je ukrotil, usužnjil in prisilil do smotrenega dela. Največji izumitelj novejše dobe si je bil torej izbral Trato za svoje zdravilišče. To je dejstvo, ki se ne da omajati.

Lipovec je pogledal brezbrizno zdaj Petriča zdaj Repiča. Njegovo oko ni bralo nič posebnega na njunih obrazih. Nobeden se ni še ovedel, da obstaja ožja zveza med krotilcem strele iz glavnega mesta in novo došlim tujcem. Kako neki tudi, ko nista govorila ne s Simonom ne z Julko, prevzeta oba, da zasledujeta ponarejavca, ki ga morata zalotiti pri činu samem.

Maličeva novica je zelo vplivala na poslušalce. V svoji preprostosti so velikanski pomen novega izuma bolj slutili kakor se ga zavedali. Mnogi so v mislih že iztikali po svojih suhotah, išoč primernege mesta, kamor postavijo novo pripravo za dobavo elektrike, da bo na zračnem in domačinom najmanj v napotje.

Edini Zemljič, prileten kmet iz gorenjega konca, se ni prav nič zmenil za ta prevažen izum. Mirno je

sedel poleg Rjavca in posrkaval vino, ki ga je pa dolgo časa držal v ustih, hoteč ga že na jeziku do-
dobra izkoristiti. Zemljič je bil namreč stiskač. Malo-
kdaj je prihajal v družbo, a kadar je prišel, so vedeli
vsi, da ga je bila prignala v krčmo ali potreba brez-
plačnega nasveta ali radovednost, zvedeti kaj vaških
in drugih novic, o katerih razpravljata potem z ženo
zvečer v nerazsvetljeni sobi.

Zemljič bi bil rad navezal svojo skromno vpra-
šanje na Maličeve besede, toda primernegega mostu ni
znan zgraditi. Mislil je, dvakrat se je zaletel, da iz-
pije požirek, a se na srečo še pravočasno zavedel,
da izprazne na ta način kozarec le prehitro. In ven-
dar se je bilo treba odločiti. Črne se že odkašljeje in
tudi Petrič se izdaja s kretnjo, da bi rad govoril.
Ali naj ga kdo prehiti, da bo moral čakati mogoče še
pri prazni steklenici ugodnejše prilike? Ne! Opo-
gumnil se je in začel brez posebnega uvoda:

«Včeraj je bila pri nas Podlogarca. Pravila je, da
je zvedela od Hladnice skoraj neverjetne stvari o
tujcu, ki se je bil nastanil pred dobrim tednom v ban-
kirjevi vili. Ta tujec je imel lepo ženo, lepo ko pre-
povedan sad. Da, prav tako se je izrazila Podlogarca.
In ta lepa žena ga je varala. Presita je bila, kakor
je tolmačila Hladnica vzrok njene nezvestobe. Ne-
srečni in za ljubezen osleparjeni mož jo je kratko
malo začaral v staro, grdo baburo, ki bi se je celo noč
ustrasila, če bi jo srečala, kakor sta enodušno ugotov-
vili raznašalki omenjene novice. Jaz ne verujem v ča-
rovništvo, toda vprašam vas, možje, ni li verjetnejše
hipna in skrivnostna izpremema lepe žene v grdavš
staro kakor pa najnovejši izum, po katerem bomo lo-
vili strele, ne da bi si osmodili najmanjšo dlako.»
Zadovoljno je pogledal Zemljič po zbrani družbi, ker
uspelo mu je bilo, da je le pogodil vez med Maličevim
pripovedovanjem in svojo zvedavostjo. «Ne verjamem
babjim čenčam, toda Hladnica si vendar ni mogla

vsega tega tjavendan izmisliti. Poleg vsega mi je prav vaš Tonček, boter Jakob, pravil, kako se je bil priplazil skrivaj do pristave in kako je bral v veži nad vhodom v srednjo sobo napis: Vstop prepovedan! Smrtna nevarnost! Ta prepoved naj, tako si mislim, strahuje in odvrča nedobrodošle radovedneže, da bi ne gledali v dotično sobo. Kaj je torej resnice na tem tujcu? Ali ste vi kaj slišali, kaj zvedeli?»

«Naše ženske doma pravijo drugače,» se je oglašil z botrom Jakobom nagovorjeni gost, «da ima tujec hčer in ta hči, da je grda. Da je v mestu ni mogel več zapirati in skrivati, zato je prišel z njo sem na deželo, da jo obvaruje stika in občevanja z ljudmi, ki bi se ji smejali ali jo pomilovali. Tako zasmeh kakor pomilovanje pa boli in žali.»

«Prav potolažili ste me, boter Jakob,» je pripomnil Zemljič, «vsekakor se mi zdi bolje, da ima grdo hčer kakor pa začarano ženo. Tudi vi ste, kaj ne, možje, mnenja, da je čarovnikom odklenkalo v današnji dobi.»

«Nasprotno!» je ugovarjal Malič, okrepčavši se z dobršnim požirkom. «Nič ne pretiram s trditvijo, da živimo sedaj v čarovniški dobi. Letamo po zraku, govorimo, da nas slišijo za devetim gorovjem, gledamo dogodke, ki se vrše v daljnih krajih, vidimo skozi zidovje, daljave merimo z minutami, ljubkujemo se z morskimi deklicami v kristalni palači povodnega kralja, kdor želi, ga pregnetemo in pomladimo, lesene kočje izpreminjamo v ljubka bivališča iz samega sladkorja, da, še več, s hitrimi koraki se nam približuje trenutek, ko bomo z razrušitvijo, z raztreskanjem atomov dobivali iz teh najmanjših snovnih delcev največjo silo, ko nas bo preskrbljal vsakteri neznamen peščeni drobec z breštevilmimi konjskimi silami. Pred tem dejstvom je morala celo ljudska domišljija kot vir vsem pravljam, čeprav brezprimerno bohotna in bujna, priznati svojo onemoglost. Naša doba, mo-

žakarji, prekaša v vsem pravljичno. Kemija in fizika, skratka veda je dandanes tista čarovniška paličica, ki udejstvuje mnogo več, kakor so se drznili misliti človeški možgani še pred četrstoletjem. Prijatelj Zemljč naj se potolaži, ni se mu treba bati ne čarovnikov ne čarovništva v pravljичnem pomenu in naj ve, da imajo današnji čarovniki, če se smem tako izraziti, vsi od odločilnih, za blaginjo državljanov enako skrbečih oblastev tozadevno dovoljenje za izvrševanje svojega poklica. Tujca, o katerem se je pravkar pletel razgovor, ne poznam. Žena mi je povedala, da se je poročil z zelo bogato, a tudi zelo grdo gospodično, da reši z njeno doto dotle neomadeževano ime svojega očeta, uglednega tovarnarja, in ga obvaruje radi konkurza sramotne ječe. Učenci so me vprašali med poukom, če lahko umori grda ženska človeka kar s pogledom. Nič drugega ne vem o njem, to, kar vem, mi pa zado-
stuje, da ga pomilujem.»

Ko je zalil Malič po teh besedah svoje sočutje do nesrečnega in toli požrtvovalnega tujca s krepkim požirkom, sta se srečala sredi sobe dva pogleda. Lipovec je opazil oba. Upokojeni Petrič in mojster Repič sta po njegovem mnenju poživila in utrdila svoje zavezništvo, zavedajoč se svojega pomena kot prednja straža poštenih vaščanov v boju zoper pritepene čarovnike.

Lipovka je bila pravkar pospravila po kuhinji. S pomivanjem posode se ni dolgo ukvarjala, ker je kosila sama s sinom Francetom, ki je odšel takoj po kosilu v gorenjo sobo učiti se, kakor je pravil nadobudni prvošolček nesmotrenemu čečkanju in drsanju po tablici.

Mož Janez se je bil že davi odpravil v mesto, kamor so ga klicali opravki, ki so se bili precej nako-pičili, odkar je bil zadnjič v mestu. Odlašal je in odlašal, strah ga je bilo izrednih stroškov, ko se je pa pridružila opravlkom nujna, neodložljiva zadeva, se je moral vdati. Na davkarijo ga kličejo, k svojemu odvetniku mora po nasvet, svojemu dobavitelju, veletrgovcu Ščuki, nese plačat dva računa, radi menice ga naprosi za odlog dveh mesecev, ko poprodajo kmetje vsaj deloma svoj vinski pridelek, ki obeta biti obilen in izboren, k sinu Mirku pojde seveda tudi, da se prepriča, kako se počuti fant pri novi gospodinji.

Vse to ji je bil povedal mož že sinoči, vse to je tudi davi, ko se je odpravljajal od doma, ponovil, kakor bi se hotel zagotoviti, da ničesar ne pozabi.

Lipovka je sedla na stol ob oknu, odkoder je gledala skozi odprte duri naravnost v prodajalno. Lahko bi si bila prenesla svoje delo — hlače je krpala Francetu — v prodajalno, toda iz kuhinje je obvladovala s svojim paznim očesom oba prostora. Sicer je pa bila pritrdila že pred kosilom, ko je obisk bolj in bolj uplahoval, zvonček na vhodna vrata in ji radi tega ni bilo treba posebne pažnje.

Kdo ve, kod hodi sedaj mož Janez? Ali je že dopoldne vse odpravil? Težko, preveč zadev se mu je bilo nabralo. Najbrž sedi sedaj v gostilni «Pri orlu», kamor zahaja, kadarkoli se muži v mestu, in kosi. K sinu Mirku pojde seveda šele po kosilu, saj je predpoldne fant še v šoli. Res, mož se ji smili. Skrben gospodar, dober oče, ah, da bi bil tudi tak zakonec. Živela je v veri, da ni žene na svetu, ki bi imela boljšega, požrtvovalnejšega in zvestejšega moža. Vse to do trenutka, ko ji je vdova Rupnica odprla oči in ji pokazala moške v pravi luči. V začetku je ugovarjala Rupnici, postavila se je za nedotakljivo čast svojega moža, toda Rupnica se ji je le poredno nasmehnila, meneč, da se prav nič ne čudi in da je celo dolžnost vsake žene, braniti in zagovarjati svojega moža, pa bodi o njegovem poštenju prepričana ali ne. Gotovi nastop vsevedne vdove in njen vsekakor zelo pomembni nasmešek sta Lipovko popolnoma zmedla in ji zamorila vso vero v lepoto sveta in dobroto ljudi. Njen mož naj bi bil torej tak, on naj bi lovil druge, on, ki ima zvesto in pošteno ženo doma. Kar se ji je zdelo še pred urami nemogoče, se je jelo jasneje očrtovati v njenih mislih. Drugi ljudje vedo najbrž kaj več ko ona, posebno ko videvajo njenega moža izven domače hiše, izven družine. Seme, ki ga je bila položila Rupnica s svojo opazko in pognojila s svojim porogljivim smehom, je vzkliko v Lipovkinem srcu in se čim dalje tem bujneje razvijalo v mogočen plevel strupene ljubosumnosti.

Lipovka je šivala in mislila. Zdaj pa zdaj je dvignila glavo iznad dela in pogledala v prodajalno, kamor so ji uhajali pogledi bolj po navadi ko potrebi.

Nenadoma se je zdrznila. Tilke se je bil spomnila in njenih besed. Ob desetih je moralo biti. Tilka je pridrvela v prodajalno in prosila, naj jo hitro postreže, češ, muži se ji, da pripravi čimprej kosilo, ker mora potem takoj v mesto nakupovat raznih potreb-

ščin, ki jih ne dobi v vaški trgovini. Malenkost zanjo, na kolo sede, pa je v dvajsetih minutah že na cilju. Toda, čemu se je Tilka prav danes namenila v mesto? Danes, ko se mudi tam tudi njen mož Janez. Seveda tu v vasi, kjer ju vsi poznajo, se ne upata sestati, dobro vedoča, da bi ju vsi vaščani obsodili. V mestu se jima ni bati, da ju zaloti kak znanec. Mogoče se je pripeljala Tilka naravnost v gostilno, ki ji jo je bil označil, in sedaj sedita že pri čaši vina.

Lipovka je prenehala z delom. Desnica ji je omahnila. Škarje so ji padle na tla, ni jih pobrala, saj ni slišala njihovega ropota. Zagledala se je v nasprotno steno. Izginile so ji izpred oči duri v prodajalno, omara, sklednik, lijak in mesto vsega tega je uzrla lično sobico z belo pogrnenimi mizami. V kotu za vrati pa vidi svojega moža in njemu nasproti Tilko, še vso zasoplo od prenagle vožnje. Nič ne govorita, z očmi se streljata, blaženo se smehljata, božata se in glej! ali ni pravkar prilepil poljuba na njeno roko?

V Lipovki je vse gorelo. Vstala je. Slika je bila izginila. Kaj naj napravi? Ali na pohiti v mesto? Kje ju dobi? Predaleč je in prepozno bi prišla. Kdo naj jo tudi ta čas nadomešča v prodajalni? Zato je torej nesrečni mož tako poudarjal sinoči, kaj vsega mora opraviti v mestu, zato torej ji je še celo davil vse to ponavljal! Njej se je zdela ta njegova brezmejna skrb za družino in dom tako nepopisno lepa, da bi mu bila tedaj vse odpustila. Reva si pač ni mogla predstavljati, da jo s svojim nedolžnim naštevanjem zazibava v brezskrbno nevednost, da bi ne zaslutila pravega namena njegovega izleta v mesto. A vse pride na dan! Usoda sama je bila pripeljala Tilko predpoldne v prodajalno in jo pripravila, da je izblebetala nevede svojo nameno. Da bi bila Tilka v taki meri izprijena in se prišla v svesti si nedeljene ljubezni njenega moža norčevati z njo, zvesto zakonsko ženo, ni mogla verjeti. On, edino on je kriv, on je znal premotiti s slad-

kimi bombončki in še slajšimi besedami neizkušeno dekle, ki ne pozna še sveta ne njegovih breznov. Dobro jo je bila pogodila Rupnica s svojo sodbo o moških in njihovo obsodbo. Vsi moški so enaki! Vsi brez izjeme!

Kaj porečejo ljudje? Če ve za nezvestobo nje-nega moža vdova Rupnica, vedo tudi drugi vaščani. Smejali se ji bodo, ona bo pa pobešala oči, osramočena se bo izogibala ljudi, kakor bi bila ona sama kaj zagrešila, kakor bi imela ona slabo vest.

Lipovka je stopila do ognjišča in si natočila mrzle kave, da prežene ognjenico in si umiri živce. Odleglo ji je nekoliko. A takoj so se zopet pojavile nadležne misli in začele glodati po njenih možganih. To pot se ji ne izmuzne. Drevi ga bo izpraševala, ko bo sedel molče in zamišljen pri večerji. Kaj si opravil na davkariji? Je li ugodil trgovec naši prošnji po odlogu? Je li Mirko zdrav? Si kosil sam v gostilni? Prav pri tem vprašanju hoče prodreti s svojimi očmi v njegovo notranjost. Če bo jecljal, izbegaval točnim odgovorom, pobledeval, no, potem...

Lipovka se je obrnila. Vrata v vežo so se bila odprla in na pragu je obstal neznanec. Ni se mogel odločiti ne za vstop ne za odhod. Nepremično je upiral svoj zvedavi pogled v vso zmedeno gospodinjo.

Kdo je? Kaj ji hoče? Ali ve, da je sama doma?

«Ali si ti, Špela?» je vprašal tujec in stopil počasi v kuhinjo.

Lipovka je še vedno strmela v tujca kakor v kako nadzemesko prikazen. Nenadoma se ji je zasvetilo in vesela in žalostna ob enem je hitela tujcu naproti.

«Dolfe, veš, drugačnega sem se te predstavljala. Moj Bog! Sedemnajst let se nisva videla, da, dve leti pred mojo poroko si zbežal od doma. Toda sedi! Ali si že kosil? Počakaj trenutek, takoj ti ocvrem klobase.»

«Ne prizadevaj si toliko, sestra! Le mimogrede sem se ustavil v rodni vasi. Danes, jutri odidem. Naravnost iz Kamnice prihajam. Precejšnja pot, kaj ne! In vedno le peš.»

«Po črevljih se pozna, da ne lažeš», je omenila Lipovka, premotivši došleca od pet do glave. Z naglico, ki bi ji človek ne prisojal, je odstranila šivalno orodje z mize, pogrnila jo, zapihala dvakrat, trikrat v žerjavico, da se je suhljad nad njo vnela in že je zacvrčala v ponvi zabela. Istočasno je postavila pred gosta steklenico in kozarec.

«Kaj se obotaljaš? Sedi vendar, pot te je gotovo zdelala. Ko se okrepčaš, mi poveš, kako se ti je godilo po svetu.» Nato je zrezala okajeno klobaso na več koščkov, položila jih v zabelo, dodala ji čez čas še tri jajca, pomešala nekoliko po ponvi in že je zadišala okusna južina trudnemu in lačnemu potniku naravnost pod nos, da so mu zažarela lica in zadrhtele nosnice.

«Kje je tvoj mož, kje so tvoji otroci?» je vprašal Dolfe, ko je založil in se okrepčal s kozarcem vina, ki ga je izpil brez odduška.

«Janez je šel že daví v mesto. Mirko hodi v četrto latinsko, France, šele začetnik, je pa gori v sobi.» Zakašljala je in nadaljevala: «Da si zbežal od doma, ti težko kdaj odpustim. Radi bega svojega edinega malopridnega sina so začeli najina mati hirati, oče piti. Ne rečem, oče so bili tu pa tam res prestrogi z nama. Po tvojem nepremišljenem činu niso dovolili materi, da bi te iskali, da bi te omenili, niti da bi se jokali po tebi, medtem ko so sami utapljali svojo žalost. Nič nismo vedeli o tebi. Šele po smrti obeh sem zvedela, da so te bili premotili pajaci in glumači, da potuješ s cirkusom po svetu in da si se zavrgel. Marsikdaj je pljusknila govorica o tvojih dogodivščinah z ženskami celo do naše vasi. Da se takih novic nisem veselila, si lahko misliš. Take reči si uganjal, da ve-

ljaš mnogim za vzor razuzdanca!» Špela ni mogla nadaljevati. Spustila se je v jok. Vsa pritajena in zadušena jeza, da se prav radi brata-babeža ne more znesti nad svojim možem tako, kakor bi hotela, je to pot planila na dan.

«Ne razumem te, Špela. Čemu solze? Nič boljši, a tudi nič slabši nisem ko drugi. Izbral sem si bil res nenavaden poklic, a tudi glumaštvo redi človeka. Daleč sem bil od doma in lahko si mislim, kako je rasla novica o mojem delovanju na dolgi poti semkaj in kakšna je prišla do tvojih ušes. Ali bi mi ne hotela povedati, draga sestra, kake posebno zanimive točke iz mojega življenja? Nikdar nisem pisal dnevnika, zato sem pa resda radoveden, kako so ga drugi sestavljali o meni.» Kakor bi se ne nanašali hudi sestrični očitki nanj, si je Dolfe nalil izpraznjeni kozarec in si privoščil dobršen požirek.

«Da si grešnik, sem vedela, da si tak zakrknjen grešnik, si nisem mislila. Ali nisi ljubil jahalke Dolores, ko si bil pač prepričan, da se z njo ne poročiš? Ali se nisi zaročil z dve sto trideset kilogramov težko Margo, ko si vedel že pri zaroki, da je vse to burka? Ali se ni Maura, plesalka po vrvi, zastrupila radi tebe?»

«Hvaležen sem ti, sestra, da mi nisi naprtila krivde pri krotilki Liani, ki so jo seveda le radi mene raztrgali levi, pri metavki bodal, Avrori, ki jo je radi mene pobrala pljučnica, in pri Silvi, ki je tudi in edino radi mene ušla z glumačem Pavlinskim.»

Dolfe je vzel tobačnico iz žepa, stresel na papirček nekaj ščepecev tobakovih mrv in se trudil, da si napravi iz drobnjavi cigareto.

«Ne kadi prahu! V miznici je škatlja s cigaretami», ga je opozorila Špela, brisajoč si še vedno solzne oči.

«Hvala ti! Malica me je udobrovoljila. Če ti je prav, ti sedaj postrežem s podatki iz svojega življe-

nja, da boš svojega brata drugače, in sicer pravičneje sodila.»

Dolfe je odmeknil stol od mize, prekrižal si noge, zleknil se lagodno po stolu in začel puhati, da je bil kmalu ves v dimu.

«Zbal sem se očeta, ki sem mu bil ukradel desetak, in zbežal. Potujoči cirkus me je sprejel, ko sem jim svečano zagotovil, da sem sirota in da bo občina vesela, če se me iznebi na ta način. Tri leta je trajala šola. Pri izkušenem telovadcu sem se uril. Koža se mi je gulila, žulji so se mi delali, kosti so mi pokale. Slednjič, po neznanskem trudu in naporu mi je le uspelo, da sem premagal težnost in se vrtel v zraku ko vrtavka po tleh. Rečem ti, da bi bil večkrat obupal, zbežal, skrnil se, da me ni priklepal na družbo medvedič, ki so mi ga bili izročili v varstvo in vzgojo in ki bi postal, odrasel, posebna točka večernega vzporeda. Rada sva se imela, jaz in medvedič, in še pozneje, ko je postal iz mladiča že precejšen hrust, sem večkrat brezskrbno zaspal z glavo na njegovem kožuhi. Stopila je v cirkus in v moje življenje Dolores, ki si jo bila maloprej omenila. Mlada, lepa, krasna. Zaljublil sem se bil že prvi večer vanjo in ljubil sem jo z vsem ognjem svoje prve ljubezni. Kaj veš ti o taki ljubezni! Da se ji prikupim, sem se izpopolnjeval, to pot me k temu ni nihče silil ne preganjal, v svoji umetnosti, skakal ko žoga, obrnil se pri vsakem skoku kar dvakrat v zraku, postal sem ljubljenelec občinstva, a ne njen. Kakor je bila divna, tako je bila hladna, mrzla, nedostopna. Zaman sem jo molče prosil ljubeznivega pogleda, prijazne besede. Zgodilo se je, da sem se pri skoku čez njenega konja ponesrečil. Iz omedlevice sem se vzbudil šele v bolnišnici. Udaril sem se bil v glavo in si pretresel možgane. Še po sreči mi je izteklo, da so ostale le roke in noge nepoškodovane, cele. Ko sem ozdravel, sem bil prebolel tudi svojo prvo ljubezen. Z Margó sem bil res zaročen in,

kakor si po pravici omenila, ni bila to resna zaroka, bila je le pretveza, prijateljski čin soumetnika od moje strani, da je s to zaroko pritisnila na svojega im-
prezarija pri obnovitvi pogodbe in ga prisilila do iz-
datnejše plače. Maura, tretja oseba v tvojih očitkih,
je izpila po pomoti nekaj tekočine, izprali so ji želod-
dec in dan pozneje je že nastopila. Vprašam te, Špela,
kje je torej razuzdanost? V tem trenutku sem se pa
tudi domislil, odkod tvoja skoraj skrivnostna vednost.
Slavko je bil pri vojaki v Breznicah. Po njegovi iz-
reki sem spoznal na ulici domačina. Dal sem se mu
spoznati. Pri vrčku piva sva se razgovarjala. Mogoče
sem se v družbi mladega vojaka res ponašal s kakimi
uspehi pri ženskah in nisem mislil na morebitne po-
sledice. Ne spominjam se vseh podrobnosti najinega
razgovora. Sedaj pa bodi, sestra, še ti tako odkrita,
kakor sem bil jaz in povej, če sem jo pogodil!»

«Res je,» je vzdihnila Špela, «Slavko je pisal o
tem domov in še pravil je, ko se je vrnil od vojakov.
Še dolgo časa se ni govorilo po vasi o nič drugem ko
o tebi. Kaj mi pomaga, če si se pred mano opral, če si
pa ostal pri vseh drugih umazan. Tu ti po mojem
mnenju nikakor ni obstanka.»

«Nihče se ne obregne nad mano,» je dejal ža-
lostno Dolfe, nalil si kozarec in ga izpraznil, da pre-
žene grenkobo, ki mu je silila v grlo, «ker me nihče
ne bo videl. Neopažen kakor sem prišel jo mahnem
še danes naprej, iskat zaslužka. Ne boj se, ne bom ti
v napotje!»

«Kako to, brez zaslužka?» je vprašala Špela, ki
jo je bratov sklep nekoliko pomiril. «Ali nisi več v
cirkusu?»

«Radi gospodarskih težkoč se je naša družba raz-
šla. Živali so poprodali, ljudje smo se porazgubili po
svetu. Najtežja mi je bila ločitev od mojega varo-
vanca, medveda. Da bi ga bil sam kupil, nisem imel
sredstev.»

«Nekaj denarja ti že dam na pot, preden odideš, da ne boš beračil. Brat si mi in toliko že utrpim, čeprav nam je danes trda za denarje. Dajati moramo na upanje, potem pa čakati pomladnih črešenj in jesenskega vina. In črvi in toča so prav tako nam sovražni ko kmetom.» Špela je bila sicer dobrega srca, toda denar je imel pri njej izredno ceno. Sama se ni niti zavedala, kako opravičuje z omembo revščine in malenkostnih dohodkov svojo stisljivost.

«Beračim pa ne!» je slovesno ugovarjal skoraj užaljeno Dolfe. «Umetnik sem. Nekaj letakov razdelim, ljudje se zberejo, jopič slečem in se prekucujem naprej, nazaj, brez zaleta, z zaletom. Nato pobrem pri gledalcih in zaslužil sem si tako za večerjo in prenočišče. Z oblastvenim dovoljenjem. Jezi me edino le to, da nisem za polovico manjši, kajti tak bi se utegnil povzpeti do neprekosljive stopnje svoje umetnosti.»

Brez nadaljnih besed je odložil Dolfe jopič, umekni se k durim v vežo, premeril s pogledom kuhinjo navzdolž in navzgor...

«Dober popoldan!»

Za Dolfetovim hrbtom se je pojavila ženska postava. Bila je vdova Rupnica. Začudeno je obstala na pragu. Oči je obračala zdaj v golorokega neznanca, zdaj v objokano Lipovko.

«Najbrž vaju motim,» je nadaljevala, ko se je bila nekoliko razgledala in si sestavila iz odloženega moškega jopiča in od solz zastrtih ženskih oči svoje mnenje. «Ne mislita, da sem se vtihotapila, pošteno sem poskušala najprej pri vratih s ceste in ko se mi ta niso hotela vdati, sem prišla skozi vežo, da kupim poldruho četrt polenovke. Do petka se mi že prav dobro namoči in umehča.»

Lipovka je hitela v prodajalno, samo da ni videla več onih poizvedujočih, onih prodirajočih oči, uprtih vanjo. Kri ji je stopila v glavo in lica so ji zagorela. Kako naj opraviči navzočnost tujca v kuhinji? Da je

njen brat, tisti komedijant, ki ni za nobeno pošteno delo, ki cigani od kraja do kraja in se pretvarja po javnih ulicah, kakor bi ne bilo na svetu nobenih skrbi? Brž bi se natepli v prodajalno, vežo in kuhinjo radovedni vaščani, gledat in občudovat moža, ki je spal zdaj z medvedom, zdaj pa z... Ne, Ne! Za Trato bodi Dolfe pokopan! Saj odide že tako odtod! Ne, njega ne izda, rajši si bo pomagala z neresnico, če bi Rupnica le silila vanjo.

A Rupnica je bila obzirna. Kakor bi se za zadevo prav nič ne menila. Ko ji je odtehtala trgovka, je odšla iz prodajalne naravnost na cesto.

«V nemale zadrege me spravljajš!» je potožila Špela, vrnivši se v kuhinjo. «In prav Rupnica je morala priti ob tem neprilичnem času semkaj in prav Rupnica te je morala videti pri meni, tista Rupnica, ki vse vidi in vse zve!»

«Prav to žensko sem srečal prvo na gorenjem koncu. Vprašal sem jo po tvojem bivališču.»

«In si ji povedal, da si moj brat?» Špela je buljila v bratova usta in drgetaje pričakovala odgovora.

«Kaj komu to mar! Nič drugega ji nisem rekel ko to, da te poznam in da te prihajam mimogrede obiskovat po toliko letih.»

«Odleglo mi je, da se le izdal nisi!»

«Ničesar več ne razumem?» je rekel Dolfe in si oblačil jopič. Popolnoma ga je bilo minilo veselje, pokazati sestri svoje glumaške zmožnosti. «Le ljudem se ne daj pod zobe, pa je vse dobro, kaj ne, Špela! Pobeljeno ospredje, povečana, skoraj mestna okna navzven, notri pa staro, nizko, dimeče se, nevarčno ognjišče. Oprosti, da sem dal duška svoji nevolji in užaljenosti. Bojazen, da bodo ljudje zopet brusili jezike, je zamorila v tebi vse sorodniško čuvstvo do brata, skrb, kako se me čimprej iznebiš, te je prevzela. Grem, da te rešim bojazni in skrbi! Pozdravi moža in

otroke, a ne povej jim, da je njihov svak in ujec —
pojac. Z Bogom!»

«Čakaj, potrpi! Ali bi se ne hotel lotiti poštenega dela? Pravkar sem se spomnila Tilkine opazke, da išče njen novi gospodar iz vile služabnika, ker ga je prejšnji nenadoma ostavil. Pojdi v vilo in zadaj se gospodu za slugo. Preskrbljen boš, če boš pošten, marljiv in uslužen.»

«Pameten nasvet!» se je razveselil Dolfe. «Tako j grem k njemu. Saj misliš vilo zunaj vasi v parku pod gozdom. Po dolgem času bi mi prijal počitek na potovanju, čeprav se nikakor ne hudujem nad svojo usodo.»

«Nečesa bi te vsekakor prosila. Upam, da ustrežeš moji želji in mi ne odbiješ prošnje. Če te sprejme v službo, ne pravi nikomur, da si moj brat. Marsikak priboljšek dobiš od mene za to uslugo. Če bi te ne sprejel, obljubi mi, da ne boš prevračal kozolcev vsaj tu ne, v svoji rodni vasi. Od sramu bi se pogreznila v zemljo. Tu ti dam stotak za potnino. Mi ga že vrneš, ko se dokoplješ do kake stalne službe. Z Bogom!»

Po odhodu svojega brata se je Lipovka oddehnila. Ušla je bila veliki nevarnosti in rešila se še večjega zasmeha. Kaj to, če je žrtvovala stotak! Res, petdesetak bi bil morda isto opravil. Sicer pa bratu ni darovala vsote, posodila mu jo je in brat bo gotovo upošteval njeno usmiljeno srce, sedanje neprilike in iz teh izvirajoče pičle dohodke. Če bi se brat ne spomnil več svojega dolga, odtehta zavest, da ji mož ne bo mogel več očitati njenega brata, vsaj deloma darovano vsoto. Prej se je čutila vezano, sedaj ji je strl brat s svojo odkritosrčno izpovedjo te vezi. Ne bo več umolknila, ko se ji bo mož izvijal z neresničnimi trditvami in mogoče ji slednjič le uspe, da spravi moža k pameti in na pravo pot.

Slučajni pogled v prodajalno ji je okrenil misli v drugo smer. Rupnici se po njeni trditvi niso odprla vrata v prodajalno, zato je morala po ovinku, skozi vežo in kuhinjo. Ko je odhajala, so se ji vrata brez vsake težkoče odprla. Lipovka je spoznala, da se v tej točki nekaj ne ujema. Najbrž je prišla Rupnica kar naravnost v kuhinjo, seve ne radi polenovke, saj je v ponedeljek ne kupuje nihče, tudi če jo misli sam namakati doma. S polenovko je hotela le premotiti trgovko, da se je lahko s kakim izgovorom prišla ogledovat, kaj neki počenja neznanec pri svoji znaniki, Špeli Lipovki. Mogoče je zaslutila Rupnica — njene bistro oči prodro človeku do droba — resnico in spoznala sama v tujcu, ki se ji ni dal spoznati, njenega brata?

In zaželela si je Lipovka, da bi brat ne dobil službe, da bi odpotoval iz kraja, še preden se raznese po prizadevanju neugnane Rupnice po vasi govorica o vrnitvi najbolj poskočnega vaščana.

Oglasil se je zvonček in poklical Lipovko v prodajalno. Precej zaporedno delo in vmesni razgovori z odjemalkami sta izrinili iz njene glave vse moreče skrbi. Brat Dolfe s stotakom, vdova Rupnica s polenovko in mož Janez s črezojniškimi nameni, vsi so se ji bili porazgubili nekam v podzavest.

Bilo je že proti večeru, ko je stopil Lipovec v prodajalno. Takoj je brala Špela z njegovega obraza, da se mu je moralo pripetiti kaj posebnega. Kri mu je bila udarila v obraz, čeprav niso kazala ne lica ne čelo, da bi se bil upehal. Z nerazumljivim, zamrmranim pozdravom se je izmuznil mimo ljudi v kuhinjo in enakomerna, nenavadno trda hoja je izdajala njegovo razburjenost. Nemirno je stopal gori in doli on, ki se ni dal vznemiriti po nobeni stvari, on, ki je ohranil vedno hladno kri in mirne živce.

Lipnici sta se dvignila iz podzavesti Dolfe in Rupnica. Naj ju je še tako odganjala, odgnati ju ni

mogla. Trudila se je, osredotočila misli le na svoje delo. Ni ji uspelo. Zdaj se je pomotila v teži, zdaj v blagu, zdaj pri seštevanju. Kar strpeti ni mogla za prodajalno mizo. Seveda Rupnica ni znala brzdati svojega jezika. Kdo ve, kaj je bila možu obesila na nos.

Radovednost in strah sta se borila v Lipovki. Komaj je čakala, da odpravi zadnjo osebo iz prodajalne, ob enem jo je pa zadrževala s počasnejšo postrežbo iz bojazni, da bi ne zvedela prehitro povoda moževi slabi volji.

Ko se je šum polegel, je pokukal Lipovec pri durih v prodajalno. Opazivši ženo samo, je stopil tudi on za mizo.

«Salamenska grdavš!» se je začel Lipovec hudoovati in se pazno oziral, da bi kak nepoklicanec ne poslušal njunega razgovora.

«Kaj sem ti storila, da me tako oštevaš, da se tako zadiraš vame?» je zaihtela Špela in si pokrila s predpasnikom obraz.

«Kdo ošteva tebe, kdo se zadira vate? Saj ne mislim tebe. Rupnica mi je v mislih. Čakaj, da ti povem! S poštnim avtom sem se pripeljal. Pred Hojakom se ustavimo. Kdo stoji pred krčmo? Rupnica. Slučajno seveda. Pospremi me, če ji dovolim, ker jo vodi pot v isto smer. Tudi slučajno. Pravi mi to in ono. Jaz le čakam. Zdelo se mi je brž, da ji nekaj teži srce. In res. Sprva nisem razumel vsega. Preveč skrivnostno je govorila. Šele polagoma se mi je začelo daniti. Do Rjavčevega zida sva bila prišla, ko sem doumel vso zadevo. Da sprejemaš v moji odsotnosti znance iz svojih dekliških let, da jih pogoščaš, da si dovoljujejo prostejše vedenje, celo brez jopiča postajajo po kuhinji! Ko sem to slišal, mi je bilo dovolj. Dobro me poznaš, Špela, in veš, da se le redkokdaj razburim. Danes me je njeno vsiljivo ovajavstvo le razdražilo. Tudi če bi bilo res, tiče to edino le mene

in mojo ženo! Povedal sem ji tudi, da sem bil pri odvetniku v mestu, ki mi je nasvetoval, naj ji povem svoje mnenje naravnost iz oči v oči, seveda brez vsake priče. Da bi ti bila slišala, kako sem si jo privoščil! Še premalo je zahtevtl odvetnik za svoj nasvet, kajti užitek, ki mi ga je bil priskrbel, ni bil v pravem razmerju z nagrado. Kakor je dolg Rjavčev zid ob cesti, tako dolgo sem jih ji našteval in še dvakrat sva se bila medpotoma ustavila. Svojega brata, ki pozna kazensko pravo, naj vpraša, sem še dostavil, s kako kaznijo kaznujejo opravljanje. Če se še kdaj loti naše družine — tako sem končaval — ukrenem, da bo stala še grozno majhna pred mano. Upam, Špela, da bova imela odslej mir pred njo!»

«Kako si dober, Janez!» se je izvilo Špeli iz ust
«Hvala ti za tvoj odločni nastop!»

Kakor je zakrivala Lipovka prej svoje solze, tako je zakrivala to pot svojo osramočenost. Mož ni verjel besedam vdove Rupnice, čeprav so se deloma ujemale z resnico, zaropotal je in ji s svojim odločnim ugovorom zamašil usta. Ona, žena takega moža, se je pa dala preslepiti, sprejela brez odloga vsa izmišljena natolcevanja kot dejstva in mučila moža z neutemeljeno ljubosumnosti do skrajnosti.

Vsa skrušena se je zgrudila na stol.

STRELE Z NAGOBČNIKOM

Dragi prijatelj!

Ko si prejel to pismo, si ga gotovo obračal na vse strani, da izslediš odpošiljatelja. Kaj ne, da sem pogodil pravo, Davorin. Pisava se Ti je zdela znana, o kraju, ki si ga razbral iz pečata na znamki, najbrž nisi vedel ničesar.

Da ne boš iztikal po zemljevidih in slovarjih, Te hočem na kratko seznaniti s Trato, svojim sedanjim bivališčem.

Trata je idilična vas daleč proč od mestnega hrupa in šuma. Z ostalim svetom jo veže sicer široka avtomobilska cesta, posebnega prometa pa ni opazati na njej.

Vas se ponaša z raznimi posebnostmi. Naj Ti jih naštejem, kakor mi pač prihajajo na misel.

Prva posebnost: lep gozd z izredno privlačno silo. Ob gozdu moje domovanje z delavnico.

Druga posebnost: doslej še nisem slišal iz nobene hiše radia, a ga tudi nima nobena hiša, kakor mi je zatrdila moja postrežnica. Če pomisliš, da je bilo v največji bližini mojega zadnjega stanovanja enajst radijskih aparatov, potem si lahko predstavljaš moje odkrito zadoščenje ob tej nenavadni ugotovitvi.

Tretja posebnost: vaščani. Med njimi si je najel podeželsko vilo tujec in se nastanil v njej. Nihče izmed vaščanov, ki so že po naravi toliko radovedni, se ne zmeni za tujca, nihče ne postaja na cesti, da bi se ozrl za njim, kakor bi bila vas v resnici kako svetovno zdravilišče, kjer so tujci vsakdanja prikazen.

Glavo stavim, da ne ve desetina vaščanov, da živi že kakih deset dni med njimi tujec. Tako omalovaževanje bi me utegnilo žalostiti in žaliti, a v sedanjih razmerah je že bolje, da jim ostanem še dalje brezpomembna, nevažna oseba.

Četrta posebnost: jaz.

Že slutim, da se bo to pismo zelo zavleklo, ker moram seči časovno precej nazaj, ako hočem temeljito opravičiti svoj nenadni odhod — beg bi bil pravičnejši izraz — iz mesta.

Bilo je menda v začetku avgusta. V našem mestu se je vršilo mednarodno zborovanje fizikov. Mnogo slavnih prvakov iz vseh kulturnih središč, med njimi pet Nobelovih odlikovancev, se je udeležilo posameznih sej.

Ti si se tedaj mudil s svojo družino ob morju. Na poslani mi razglednici si obžaloval, da ne utegneš priti na naš sestanek radi zdravljenja, ki ga ne smeš pretrgati, da boš pa vsekakor v duhu navzoč z vsem svojim srcem.

Tretji dan je prišlo na vrsto moje poročilo: V koliko se dado izkoristiti električne sile, nakopičene v zraku? Moje tozadevno poročilo si gotovo bral v septemberski številki našega strokovnega glasila, zato se tu ne spuščam v podrobnosti. Šele proti koncu svojega predavanja sem priznal, da mi je uspela po osemletnem neumornem proučevanju sestava priprave, aparata, s katerim lovim nepretrgoma elektriko iz zraku, krotim doslej neukrotljive strele in uporabljam na ta dva načina nabrano silo kadarkoli in kolikorkoli.

Majhno je bilo število mož, ki so mi pritrdili s ploskanjem. Profesor Kotnik, ki sem ga bil že prej obvestil o tem, docent Belar, ki je večkrat prihajal k mojim poskusom, in še dva, trije drugi. Mnogo več je bilo dvomljivcev in vse te dvomljivce sem moral z utemeljenim izvajanjem tako rekoč šele izpreobrniti k veri v moj izum.

Vest o «krotilcu strele», kakor me je imenoval Stimson, profesor na londonskem vseučilišču v svojem zaključnem govoru, se je takoj raznesla po mestu. Listi in radio so jo širili dalje. Drugi dan sem že občudoval v «Večerni pošti» svojo karikaturu, kako jaham po zraku na streli, opremljeni z nagobčnikom.

Začela so prihajati na me pisma: priznanja in čestitke iz vseh krajev, dežel in držav. Vsak nabiralec pisemskih znamk bi se na mojem mestu kar scedil od same blaženosti.

Pisma so se množila. Od dne do dne jih je bilo več. Priznanja in čestitke so prihajale le še iz daljnih dežel. Pisma s povsem drugačno vsebino so začela prevladovati. Ta me je prosil denarne podpore, drugi službe v moji novi elektrarni. Predstojnik pisemskega oddelka je določil enega pismonošo samo za mene.

Kup pisem se je večal. Priznanja so umolknila, čestitke prenehale, ostale so le še prošnje in prošnje. Odprl sem nekatera pisma, za vse bi bil moral imeti najmanj tri tajnike. Ta mi je nekoč, ko sem bil še študent, plačal večerjo, z drugim sem se bil pobratil in sva si tedaj obljubila vzajemno pomoč, tretji mi je posodil važno knjigo. Pismonoša ni mogel zmagovati dela. Poštno ravnateljstvo mu je dovolilo voziček na treh gumijastih kolesih.

Golob ni kdo ve kako navaden priimek. Vedno sem bil mnenja, da nas leta le malo po tem svetu, saj sem bil ves čas svojega šolanja edini Golob v zavodu. A motil sem se, motil, kakor malokdaj v svojem življenju. Od vseh strani so se oglašali Golobi, vsi so bili moji sorodniki. Zaključevali so vsi približno enako svoja pisma: Zanašaje se, da se me spomnite (če sem jim bil stric) spomniš (če so me imeli za bratranca ali nečaka) v svoji sreči... Spoznaval sem vedno bolj, koliko revežev je na svetu in kakšnih umišljenih bilk se oprijemajo, da se vzdrže na površju. Ko so se pa pridružili mojim ožjim sorodnikom, Golobom, še

daljnji sorodniki, kakor Petelini, Orli, Kalini, Čuki, Jerebi, Slavci, Vrani in Kosi, mi je bilo dovolj.

Vzel sem dnevnik v roke, izbral si na zadnjih straneh oglas z vabečim in omamljajočim nadpisom: «Kdor ljubi samoto, mir in prirodo», in pohitel, da me kdo ne prehití, v navedeno ulico po pogoje in druge podrobnosti. Uro pozneje sem postal že najemnik podeželske vile v daljni Trati, kjer me gotovo ne najde moje ptičje sorodstvo. Priporočili so mi v izvestilnici celo domače dekletke, da mi ne bo treba iskati brž prve dneve v tujem kraju postrežnice.

Kaj praviš, Davorin, k temu mojemu sklepu? Ali bi bil Ti ukrenil drugače? Grozila mi je pisemska povodenj, rešil sem se še pravočasno.

V takih okoliščinah bi sicer že tako ne bil mogel nadaljevati svojega raziskovanja. Pri svojem nadaljnjem delu hočem, moram biti samotén. To, kar mi je doslej uspelo, je namreč šele začetek. Električno silo dobivam zastonj in kolikor je hočem. S silo, ki je torej tako poceni in ki mi je ob enem v neomejeni količini na uporabo, se pa lahko lotim težavnejših nalog. Razbijal, razdrabljal bom atome s strelami, če ne bo zadostovala ena, vprežem dve, vprežem tri, saj mi jih bo dobavljalo ozračje brezplačno, in dobil bom najcenejšo in največjo delovno energijo, ki postane edina obratna snov bodočnosti. Toliko le mimgrede o mojih nadaljnjih načrtih.

Svojo delavnico v mestu sem razložil, odpeljal in jo postavil tu v pristavi tako, kakršna je bila prej. Odpravnik mi je dal v resnici večje osobje, ko sem mu bil povedal, za kaj gre.

Prve dneve sva postavljala s Celestinom — na mojega slugo se mogoče še spominjaš — lovke po bližnjem gozdu. Lovke imenujem posebne žične priprave, slične strelovodnim konicam, ki srkajo elektriko in jo oddajajo nabiralniku v moji delavnici. Nihče naju ni motil pri tem najinem delu, kar ugo-

tavljam z velikim zadoščenjem. Saj veš, Davorin, kaj bi napravili otročaji iz gole porednosti in razposajenosti, če bi vedeli za mojo tajno napeljavo. Samo eno starko sva srečala v gozdu, nabirajočo suhljadi in trhljadi, a to srečanje ni nikar pomenilo nesreče, nasprotno, izkazalo se je pozneje, da je ženica babica priporočene mi postrežnice.

Naključje je najzvestejši pomagač in sodelavec vsakega raziskovavca. Marsikdo že računa z njim z vso gotovostjo. Jaz sam priznavam, da bi ne bil prišel v razmeroma tako kratkem času do svojega uspeha brez naključja. Kakor tedaj, tako me je podprlo naključje tudi pri izbiranju novega zavetišča. Iz nešteti stolpcev sem pogodil najprimernejši oglas, kajti Trata je, kakor so mi povedali, kakor sem se sam prepričal in v kolikor sem sam proučil lego obkrožajočih jo gor in smer zračnih tokov, najvzornejši kraj za nevihte in s temi združene strele, po katerih hrepeni moje srce. Plasti nad gozdom tja gori do Belega vrha so neusahljiv vir električni sili. Na kaki drugi točki bi potreboval tedne in tedne, da napolnim svoje nabiralnike, tu se skrčijo tedni v dneve.

Sedaj počivam. Moje delo je končano. Lotim se ga zopet, ko bodo polne moje zaloge. Sedaj le nadzorujem in pazim, da je vse v najlepšem redu, kakor pregleduje strojnik zdaj pa zdaj posamezne dele sestavljenega stroja. V delavnico seveda ne pustim nobenega. Svojo postrežnico sem že opozoril na morebitne zle posledice, sluga Celestin je pa že poznal mojo tozadevno prepoved od prej.

O Celestinu še nekaj besed. Pred dnevi je izginil ko kafra. Bal sem se že, da bi se mu ne bila pripetila kaka nezgoda, a sem se kmalu potolažil. Cherches la femme, iščite žensko! Ta stavek mi je razjasnil vse. V mestu se je bil namreč zaljubil Celestin v sobarico iz prvega nadstropja. Vedno sta tičala skup. Če je šla gospoda z doma, se je Celestin ponižal

k Fanici, če sem bil jaz odsoten, se je dvignila Fanica k njemu. Takojšnji odhod iz mesta je presenetil oba. V zadnjih urah, ko je bilo s preseljevanjem največ dela, se seveda nista mogla dodobra porazgovoriti. Šele, ko sva uredila popolnoma mojo delavnico, je menil, da ga že lahko pogrešam nekaj dni, hitel je k svoji izvoljenki, a mi ni ničesar omenil, najbrž iz neutemeljenega strahu, da bi mu ne bil dovolil dopusta.

Lahko si predstavljaš, kako se začudim, ko dobim z neke vmesne postaje glavne železniške proge od Celestina dopisnico s tem le kratkim, a tem skrivnostnejšim besedilom: «Tako ponižanje! Prehud udarec za me! Najrajši bi se skrila v prvi razred ljudske šole, če bi ne bil prestar. Sprejmite iskren pozdrav od Svojega žalostnega Celestinčka.»

Ponižanje? Jaz da bi ga bil ponižal? Nemogoče! Saj sem ga bil v resnici vzljubil. Ni mi bil več postrežljiv in vesten služabnik, bil mi je že zvest tovariš. Če bi bil meni kaj očital, bi mi vendar ne pošiljal iskrenega pozdrava. Kaj torej s ponižanjem? Celestinček, prestar za prvi razred, ta stavek razumi, kdor more. Samo, da je živ, sem tolažil samega sebe, ko sem se precej dolgo ukvarjal s to uganko. Da je le živ, naj mu je tudi prevelika ljubezen nekoliko zameglila razum. Na vsak način se vrne že v kratkem. Tako sodim po praznji obleki, ki jo je pustil kot nekako zastavo.

S posredovanjem svoje postrežnice sem dobil kmalu namestnika. Novi sluga je videti precej spreten, načitan, a tudi potovati je moral, ker pozna razne kraje. Brez služabnika bi si jaz ne vedel ne znal pomagati. Naj bi me kdaj zamikalo razpeti mrežo po vsem vejevju, pa tudi že pri sedanjih napeljavah, se moram opirati na urno, mlajšo osebo, ki izvrši moja povelja visoko gori med vejami.

Kaj pa Ti, kaj s Tvojim delom? Oprosti mi, Davorin, če je to moje vprašanje preuranjeno. Tudi Ti raziskuješ, a molčiš. Poznam Tvojo vztrajnost, Tvojo trdno voljo. Z njo preмагаš vse ovire in prideš slednjič do cilja. Prav v naši stroki je še toliko neobdelanega sveta, ki čaka samo podjetnega kopača, da mu odkrije neizmerne zaklade.

Glej ga spaka! Kmalu bi Ti bil pozabil pisati o zares zanimivem dogodku. Zadeva ne tiče Tebe, spada namreč v živaloslovje. Ker pa vem, da prihajaš vsak večer z dr.-jem Brummom skupaj, pišem Tebi, da mu Ti ob priliki prebereš ta odstavek. O eni in isti stvari ne pišem rad dvakrat.

V petek ali soboto je moralo biti. Brž po kosilu sem jo mahnil v gozd. Ko sem se vračal čez dve uri skozi park proti domu, je splašil šum mojih korakov iz obpotnega jarka večjega ptiča — kanjo ali kaj sličnega — ki je srfotal in izginil v goščavo. Radoveden, kaj neki je delala ujeda na tleh, v jarku, me je gnala v bližino. Videl sem majhno, mlado mačico, kako je ležala negibno na suhem listju. Iz snežnobelih dlak na hrbtu se ji je bilo pocedilo nekaj rdečih kapljic iz nevidne rane. Tako majhno živalco je moral ugrabiti ptič naravnost materi iz legla. Segel sem po trupelce, da se prepričam, je li še kaj življenja v muciki.

Sedaj pa, Davorin, verjemi mi ali ne, a vedi: kar Ti poročam, je vse gola resnica. Naše v tem že izvežbano oko pove vsakokrat, koliko približno tehta predmet, ki ga nameravamo dvigniti. Da poberemo kamenček, se ne potrudimo preveč. Pri mačici se ta resnica nikakor ni uveljavila. Sila, ki jo je bilo oko nasvetovalo roki, ni zadostovala. Skratka, stvarca, ki je je bila še ne polna pest, je tehtala ko toliko železa. Tri kilograme sem ji prisodil. Nesoglasje med njeno velikostjo in težo je bilo gotovo izbegalo tudi njenega zasledovavca. Ko sem jo držal v rokah, sem opazil,

da je bila videti res majhna, a nikakor ni bila mladič. Dolgi brki, košat rep in popolnoma razviti zobje so pričali o starejšem letniku.

S svojim znanjem sem bil kmalu pri kraju. Spomnil sem se dr.-ja Brumna. Ta čudni stvor je vsekakor vreden, da ga ohranim strokovnjaku. Naj ga on uvrsti kamorkoli, če je še tam kaj prostora, sicer naj ustanovi posebno vrsto za take majhne, a zato tem tehtnejše mačke.

Doma sem dal poiskati primerno posodo. Postrežnica je našla v shrambi debelo trdno steklenico s širokim grlom. V takih posodah hranijo gospodinje med, ukuhano sadje ali kisle kumarice. Vanjo sem položil počasi mrtvo živalco, napolnil posodo do vrha s čistim alkoholom in jo neprodušno zamašil z debelim steklenim zamaškom. Na ta način sem hotel preprečiti gnilobo in razpad in ohraniti to živalsko čudo vedi. Ob priliki pošljem, tako sem sklenil sam pri sebi, dr.-ju Brumnu steklenico in prepričan sem, da mu s tem darilom zelo ustrezem.

Drugo jutro sem se podvizal in hitel, zaviti v dolgo nočno haljo, k svoji pisalni mizi v sosednjo sobo, da ugotovim s svojimi očmi, sem li dogodek z mačico sanjal, ali se mi je bil v resnici pripetil. Kaj so uzrle moje osuple oči? Steklenica razbita, zamašek se je zakotalil daleč proč, tekočina je izpuhtela, niti duh ni ostal po njej, sredi mize je pa ležala velika, dobro rejena bela mačka, žival, o kateri sem se spomnil, da sem jo večkrat videval, kako se je smukala okoli postrežnice. Na njenem belem kožuhu sem opazil nekoliko strjene krvi in sicer prav tam, kjer je bila včerajšnja mucika ranjena. Kam je izginila mucika, kdo je prinesel na mojo mizo mrtvo mačko, kako se je utegnila razbiti posoda iz tako debelega, celotnega stekla? Da bi jo bili plini — kakšni plini? — raznesli, se mi ne zdi verjetno. V sobo ni mogel nihče. Vrata sem bil prejšnji večer zaprl od znotraj z zapa-

hom. Okna tudi. Skozi mojo spalno sobo ni šla živa duša. Tudi to zaklepam, živimo pač na samoti. Sluga spi v poselski sobi pod streho, postrežnica doma pri svoji babici. Same uganke. Kdo jih razreši?

Seveda ni kazalo, da ohranim vedi mačko, pri kateri se zлага oblika s težo, zakopal sem jo. Rad bi bil z njo zakopal tudi spomin na ta nesrečni dogodek, ki mi roji še vedno po glavi ter me moti in zadržuje v mojem delu. Če bi ne bil vsega tega sam doživel, bi se smejal, če bi mi hotel kdo kaj takega natvesti, kakor se mogoče tudi Ti smeješ

Svojemu živčno prenepetemu prijatelju
Tonetu.

Tilka je brisala pri oknu pravkar pomito posodo. Gledala je tja po dvorišču in mislila. Prej je bila s pripravljanjem kosila, s kosilom samim preveč zaposlena, da bi se bila mogla vdati razmišljanju.

Nikakor si ni znala razložiti nenadne prijaznosti vdove Rupnice do nje. Vsak večer, ko se odpravlja po končanem delu domov k babici, srečuje redno Rupnico blizu ograje. Tako slučajno, kakor ji zatrjuje njena nezaželena preprijazna spremljevalka. In kako je radovedna ta babnica, da se prav mora tako nelepo izraziti o njej! Izprašuje jo o tem in onem, vedno pa zasuka razgovor spretno na njenega gospodarja in novega najemnika bankirjeve vile. Tilka čuti, da se skrivajo za takimi na videz malovažnimi vprašanji gotovi nečedni nameni. S čim se ukvarja, kaj dela, ali jo pošilja z bankovci nakupovat blago, ali je sam poslal svojega prejšnjega služabnika po svetu razpečavat . . . tu je Rupnica umolknila in Tilki se je zdelo, kakor bi se bila ugriznila v jezik. A Rupnica se ne zadovoljuje samo z njo, Tilko. Tudi k njeni babici prihaja in sicer ob času, ko ve, da opravlja njena vnukinja svoje delo v vili, prinaša ji maslenega kruha, češ, stari ljudje se morajo večkrat poživiti s kako lahko, tečno jedjo, in zopet napeljuje besedo na tujca iz vile. Ali ji je morda že zaupala njena vnukinja Tilka kako stvar ali ga je videla še kdaj v gozdu ali ji je dal še kdaj kaj denarja, mogoče še celo kak bankovec? Prav nič da ni radovedna, dostavlja, le če pogovor slučajno in prilično nanese, se tudi ona

rada meni o novem vaščanu, ki je videti tako dober in ki ga vsi brez izjeme čislajo in spoštujejo.

Tilka je stopila bliže k oknu. Toliko da ji ni zdrknil krožnik izpod rok. Vsa osupla se je zagledala v nenavadni prizor: nad trato onkraj dvorišča se je vrtelo nekaj okroglega po zraku, padalo na tla in zopet odskakovalo. Polagoma je spoznala Tilka, da je debela žoga moški in da je moški novi služabnik. Dasi se ji je zdelo vse skupaj smešno, se vendar ni mogla brzdati in dala je duška svojemu odkritemu priznanju z vnetim ploskanjem.

Dolfe se je ustavil v svojem prekucevanju, kakor hitro je zaslišal to predobro mu znano šumenje. Obrnil se je proti vili, odkoder je prihajalo ploskanje, priklonil se vljudno, zvest svoji stari navadi in se še z rokami zahvalil za nepričakovano odobritev. Nato se je odpravljaj počasi preko dvorišča do okna, v katerem je bil opazil edino gledavko in tako vneto občudovavko njegove umetnosti.

«Lepo, zelo lepo! Toda kaj vas je trknilo? Rudi, kaj ne, ste rekli, da vam je ime», je izpregovorila Tilka prva, zadovoljna, da je dovršila že svoje delo in si radi tega lahko privošči brez očitka nekaj razvedrila.

«Za vas sem Rudi!» ji je pritrdil Dolfe, spomnivši se sestrine prošnje, naj ne izdaja nikomur svoje preteklosti oziroma svojega sorodstva. V Dolfetu bi bili vsi spoznali ubeglega, po svetu klatečega se sovaščana.

«Dobro mi de odkrito priznanje! Hvala vam, Tilka! Kaj hočete, s čim naj se tudi ukvarjam? Tri dni sem že v novi službi, a doslej mi še ni odkazal gospodar najmanjšega dela, niti mi ni povedal, kakšno bo to delo, s čim me bo sploh zaposlil. Brez dela ne morem biti. Da si ohranim krepke mišice, neutolščene ude in prožno telo, se moram gibati.»

«Ne bojte se, delo že pride! Vaš prednik je legal ves truden in zdelan spat. Povejte mi, kje ste se naučili teh drznih in po mojem mnenju tudi nevarnih skokov?»

«Da vam resnico povem, Tilka, «moraš!» in ljubezen sta še najboljša učitelja in napravita iz poslušnega in količkaj nadarjenega učenca brezdvomno dobrega mojstra. Škoda, da sem prevelik in radi tega preneroden, sicer bi lahko ostajal delj časa v zraku in se ponašal s tremi obrati. A pustiva to! Ali imate že kakega fanta, Tilka?»

«Na tako vprašanje res nisem bila pripravljena. Čemu se sploh zanimate za to?»

«Čemu bi se za to ne zanimal? Sedaj že uvidevam sam, da je bilo moje vprašanje odveč. Taka vijolica vendar ne more ostati dolgo skrita.»

«Motite se, nobenega nimam, če že hočete vedeti. O vijolicah, o rožicah kaj radi govore fantje, menda imate vsi enega in istega učitelja.»

«Da ste se povzpeli do take sodbe, kaže, da ste bili večkrat v mešani družbi in imeli priliko, primerjati nagovore raznih fantov. Premalo poznam tukajšnje razmere, zato bi se nikakor ne hotel izpostavljati nevarnosti, da bi me kak domačin zalezoval po nedolžnem iz gole ljubosumnosti, ker je naju spravila usoda v tako bližino. Tilka, še enkrat vas prosim, povejte mi vendar kaj o mojem delu. Gospodar me ni vprašal, kaj sem bil doslej, vzel me je v službo, a po delu se zaman oziram. In vendar trdite, da se je moj prednik, prejšnji služabnik, naravnost upehoval pri delu in hodil ves ugnan spat.»

«Celestin, prejšnji služabnik, je hodil s gospodom po gozdu. Kaj sta delala, mi ni znano. Ljudem ne verjamem. Pravijo, da lovita ptiče. Več vam ne vem povedati. Mislim si pa, da je delo v gozdu že končano in da se prične kmalu delo tam le v pristavi. Kakšno delo, si zopet ne morem predstavljati. Najin gospo-

dar je učena glava. Ko sem brisala prah po njegovi mizi, sem videla na njej vse polno knjig v našem in tujih jezikih, papirčkov z računi je kar mrgolelo in slik z raznimi čudnimi, prečudnimi stroji sta bila kar dva precejšnja kupčka. V pristavi si je napravil oospod svojo delavnico. Tja ne hodim, ker mi je prepovedal sam gospod vstop vanjo in je obesil na vrata še tozadevno svarilo.»

«Vedno lepše, vedno zanimivejše! si je mel Dolfe roke in uprl svoj pogled v bližnjo pristavo, kakor da hoče z očmi prodreti vanjo in odkriti z njimi vse njene tajne. «Kar naravnost in odkrito mi povejte, Tilka, če ste začarana kraljična, da bom vedel, pri čem sem in mi ne bo treba tratiti časa šele z ugotavljanjem in ugibanjem. Ali se vam ne zdi vse nekam skrivnostno? Najmejo služabnika, da pohaja in se preteguje od lenobe in dolgočasja, gospodar zahaja v gozd, kjer se najbrž sestaja in shaja z vilami, škrti in škratci, služkinja ne ve, kaj dela njen gospodar in njegova delavnica ni nobenemu dostopna. In vendar bi nama znala odgovoriti edino le ta delavnica na vsa najina vprašanja. Mislim si tudi, da so večkrat take prepovedi le dobro premišljena zvijača. Ko sem bil še, oziroma moj prijatelj, ki je bil pri cirkusu, mi je pravil, da je obesil ravnatelj vsako toliko na kletko napis: «Pozor! Zelo nevarna zver!», čeprav je ležal v njej lev, rojen v zverinjaku in navajen človeške družbe tako, da je ni mogel pogrešati. Radi takega napisa so videvali gledalci v krotkih očeh ponižnega leva krvoločne strasti in ljudožerske misli. Najin gospod je hotel odvrniti po mojem mnenju od svoje delavnice le neupravičene osebe. Danes, jutri mi bo lahko odkazano kako delo prav tam notri, nikakor se torej ne morem šteti med neupravičence. Kaj menite, Tilka, da mi bo kaj škodilo, če pokukam malce v gospodarjevo svetišče? Meni ni gospodar ničesar prepo-

vedal, obešenega svarila ne pogledam, še manj pa, da bi ga prebral.»

«Ne vem, kaj bi rekla,» je dejala počasi Tilka, «jaz bi se ne drznila! Kdo ve, kaj tiči v tisti le sobi? Toliko govore ljudje o njej, da vzbujajo človeku že raznovrstne govornice same silno, rekla bi, neukrotljivo radovednost.» In v teh govoricah, ki so se vse v tem trenutku ko poplava razlile po Tilkinih možganih, se je potapljal njen strah do delavnice in njenih morebitnih tajen. «Počakajte, takoj pridem!»

Počasi sta stopala izpred vile proti pristavi. On, odločen, neustrašen. Koga naj bi se tudi bal on, ki se je bil sprijateljil celo z divjim medvedom. A tudi Tilka naj dobi prave pojme o pravem junaštvu! Ona precej korakov za njim. Še se ji je pokazal potaplja-joči se strah na površje, a radovednost ga je z trdno roko tiščala pod vodo. Odločitev se je bližala in ona bo v vsej vasi prva, ki zve za gospodarjevo skrivnost. Šele sedaj je razumela namen Rupničinega poizvedovanja in njeno strast pri iskanju resnice.

Rudi, zares pogumen mladenič, se bliža vratom. Tilka se ustavi. Ne more naprej. Noge so ji težke ko svinec. Ne upa si niti dihati. Srce ji zastane.

Rudi je že pri vratih. Svarila ne pogleda. To je srčnost! Ključ zaškrtno. Vrata se odpro...

«Moj Bog!...»

* * *

Kakor kaka mlada, plaha srna, ki je stopila iz goščave na sočno ravan, a je vedno pripravljena, da zbeži ob najmanjšem sumljivem šumu zopet nazaj v varnejše zavetje dreves, je stala ob gozdu majhna kočica. Streha, čeprav le s slamo krita, se ji je bila potisnila daleč doli na čelo in dve nizki okni sta sramežljivo pomežikovali izpod težkega pokrivala.

Tu je domovala stara Smrekarca s svojo vnukinjo Tilko. Na uporabo sta jima bili kuhinja in spalnica.

Zadaj za hišo je bil tudi hlevček, a v njem ni mukala več krava, odkar so Tilkini starši umrli tako na naglem drug za drugim.

Oprema tako kuhinje kakor spalnice je bila res revna, toda skrbna čistoba in vzoren red sta precej prikrila uboštvo, da je oko z nekakim zadoščenjem obviselo na pohištvu. Vse domače delo je imela seveda Tilka na skrbi. Babica se je lotevala le še kakega lažjega dela in še pri tem so ji moči kmalu pošle. Preden se je odpravila Tilka zjutraj na delo v vilo, oddaljeno kakih deset minut od koč, je bila po sobi in kuhinji že vse pospravila in pometla. Opoldne je prihajala babica v vilo, da pokosi skupaj s svojo vnukinjo, zvečer ji je prinašala Tilka večerjo na dom. Zadovoljni sta bili obe in hvaležni usodi, ki je rešila vnukinjo tovarniškega dela v mestu, babico pa neprestanih skrbi za blaginjo in zdravje njene varovanke.

Na širokem stolu ob nizkem ognjišču je sedela Smrekarca. Ko se je bila vrnila po kosilu domov, je zanetila ogenj, pristavila pisikerček z vodo in sedla. Na tem mestu je najrajši nekoliko zasanjala vsak popoldan. Predpoldne se je navadno grela na klopi pred koč, njene misli so se bavile bolj z zunanjim svetom. Mimo koč je prišel kak znanec, vaščan. Pozdrav, vreme, letina. Do nje je prihajal glas trobila in razločevala je poštni avto od vsakega drugega. Slišala je zvoniti v šoli posamezne ure, sluh, hvala Bogu, ji ni pešal, pešal ji je bolj vid.

Popoldan si je prihranila drugačnim mislim, njen pogled je bil obrnjen navznoter. Navadno je posvečala svoje misli Tilki. Kadarkoli se je spomnila, vedno jo je premagalo nežno čuvstvo in neredkokdaj so ji solze zalile oči.

Bog je ni pozabil betežne starke. Odvrača od nje vse mogoče skrbi. Kdo bi si bil upal misliti še pred

kakima dvema tednoma, da se vse tako lepo zasuče? Tilka je preskrbljena. Nima napornega dela in ves zaslužek si lahko prihrani za slabe čase, tudi za nabavo nevestine opreme, če bi se ji nudila kaka ugodna prilika. V mestu, revica, ni mogla nič prihraniti. Nekaj ji je šlo za kosilo v mestu, obleke so se ji kvarile medpotoma in v tovarni, ostanek je pa znosila v prodajalno. Dobro je vzgojena Tilka, vedno se ji dozdeva, da ima pred sabo svojega rajnega sina, ki je bil tudi tako priden, delaven in dober.

V piskerčku je vrela voda. Smrekarca se je sklonila in odmeknila posodo nekoliko od žerjavice. Da, prav včeraj je bilo. Rupnica je bila pri njej. Blaga duša! Kako skrbi za njo, kakor bi ji bila kdo ve kako v sorodstvu. Skoraj v središču vasi stanuje in se ne straši dolge poti, večkrat prihaja sem na samoto k njej, da ji krajša čas, ko njene vnukinje ni doma. Mimogrede je omenila obiskovalka v razgovoru, da prinese prihodnjič — danes torej — s seboj zavitek zmlete kave, sladkorčka in dobrega kruhka. Ona, gostiteljica bo prispevala edino vodo in dve skodelici. To bo kava! Prav radi tega je bila že zavrela vodo, da usuje Rupnica kar kavo vanjo. Rupnica — blaga duša, Tilka — blaga duša!

Smrekarco je lomil dremavec. Kmalu pride Rupnica. Navadno odpre precej vihravo vrata, kakor bi vedela, da mora z ropotom vzdramiti starko iz njenega običajnega popoldanskega počitka. Ropot jo gotovo vzbudi, tudi če bi ji že bile zlezle oči vkup. Smrekarca je položila nato debelejšše poleno na žerjavico pokrila piskerček s pokrovko in kmalu so naznanjali njeni enakomerni dihljaji, da si je bila vzela narava sama popoldanski davek od nje...

Prav počasi in zelo previdno so se odprla vrata, a le toliko, da je lahko smuknila skozi odprtino deklica v kuhinjo. Plašno se je ozrla po prostoru. Ko je opazila, da je spala starka na stolu blizu ognjišča, ji

je vidno odleglo. Zapehnila je vrata in se nato neodločno in obotavljaje se bližala speči Smrekarci. Dospevši do nje, je pokleknila pred starko, zakrila si obraz in se razjokala na njenih kolenih, tresoč se po vsem telesu.

Smrekarca se je takoj vzbudila. V prvem trenutku si ni znala razložiti vsega položaja. Tuja deklica je bila prišla, da se izjoče pri njej. Prëvzelo jo je globoko sočutje do neznane, pomilovanja vredne deklice, ki je okusila že v tako nežni mladosti ves pelin življenja in iskala pri njej, starejši osebi, tolažbe in zavetja, pobožala jo je s svojo zgrbančeno in koščeno desnico rahlo po njenih laseh in dejala z mehkim glasom, dušeča sama le s težavo svoje solze: «Čigavo si, dete? Kaj se ti je pripetilo? So te topli? Ti je kdo umrl? Kako, da si zašla prav v našo kočo? Govori, odpri svoje srce in po svojih skromnih močeh te hočem tolažiti.»

Močnejše ihtenje je streslo deklico. «Babica, ali ne poznate več svoje Tilke?»

«Za božjo voljo, potrdi mi vendar, Tilka, da še spim, da še sanjam. Ubogi, nesrečni otrok!» In bolj sama sebi je še dostavila: «Seveda, obleka je njena, le barvane črte in krogi so za polovico manjši!» Dvignila je nato deklici glavo: «Tilka, ti si, samo manjša, ožja. Po velikosti sem te imela za otroka, toda dekliške poteze in oblike te izdajajo deklino.»

«Vsega se vam izpovem, babica, a če pride Rupnica, zbežim v spalnico! Nočem, da me vidi tako! Kaj ne, babica moja, da me ne izdaste in naj bi vas ona še tako podkupovala z lepimi besedami in sladkim kruhom!»

«Ne boj se, zlata! Še vedno ne vem, ali naj verjamem svojim očem. Govori vendar. Rupnica prihaja navadno ob štirih. Pride gotovo, ker je obljubila, da prinese s seboj sladkorja in zmlete kave.»

«Babica, pogrešila sem se, zato taka kazen», je zaihtela Tilka in sedla poleg starke na ognjišče.

«Torej si le vdrla v tisto sobo!» je poizvedovala Smrekarca in se s tem izdala, kak pomen je pripisovala v svojih najbolj skritih mislih prepovedi.

«Da, babica! Rudiju sem sledila. On je odprl vrata. Jaz sem gledala le od daleč.»

«In kaj si videla?»

«Nič posebnega. Velikansko železno peč ali kaj takega.»

«Kaj je s služabnikom Rudijem?»

«Toliko se še spominjam, kako so se pred njim vrata večala in večala in kako je odskočil izpred vrat kakih šest let star deček. Zavpila sem, sama ne vem kaj in zbežala. Šele pri stopnicah, ki vodijo v vilo, sem spoznala, da sem postala mnogo, mnogo manjša. Zaklenila sem vilo in hitela med drevesi in grmovjem, nikakor ne po stezi, domov.»

«Umiri se, dete! Pregrešila si se res, a jaz poskusim tvojo rešitev. Stopiti hočem pred tvojega gospodarja in če mu je res za kazen in žrtev, mu ponudim sebe. Klečati hočem pred njim in ne vstanem, dokler se te ne usmili, dokler ne sprejme moje ponudbe.»

«Ali ni drugega izhoda? Moj Bog, kaj poreče, ko zve, kako kruto se je zmotil nad osebo, ki jo je tako cenil. Na vsak način, babica, boste morali vi v vilo, da pripravite gospodu večerjo. Meso je že pripravljeno, v obaro denite nekaj na koščke zrezanih krompirjev. Če vpraša po meni, recite, da sem se odpeljala v mesto. Če vpraša po njem, Rudiju, ne veste ničesar. Črez noč nama pride mogoče kaj boljšega na misel.»

«Vse napravim, česarkoli želiš! Toda če ne pojde drugače, bo treba slednjič le z resnico na dan. Tvoj gospod je, kolikor sem ga spoznala, blaga duša in ti na mojo priprošnjo odpusti tvojo lahkomiselnost. Uboگو, nesrečno moje dete!» In starka se je sklonila in poljubila črne lase svoje ljubljene vnukinje.

«Babica, babica», je vzkliknila v tem trenutku Tilka, «pomagajte! Neznani občutki! Nekaj gomazi po vsem mojem telesu. Napetost pojenjuje. Kakor bi plavala po zraku. Odleglo je!»

Starka se je čudila. Pred njo, ne, prav v njenih rokah je vidno rasla Tilka. Starki je bilo, kakor da bi si bila nataknila močne naočnike na svoje oslabele oči, tako je postajala deklica večja in večja. Pri zadnji ugotovitvi, da ji je že odleglo, je stala Tilka taka, kakršna je bila odšla zjutraj od doma.

Tudi Tilka je čutila vso izpremembo. A ne ena ne druga nista iskali primerne razlage za ta nenavadni pojav, objeli sta se in se zjokali, to pot od veselja in sreče.

In odhitela je Tilka, da dospe v vilo, preden se vrne gospodar s svojega izprehoda po gozdu domov.

* * *

Letel je, kar so ga mogle nositi nožice. Šele pri železnih vratih v ograji, obroblijačo bankirjevo posest, se je ustavil. Do tu in nič dalje je segala tudi pest bankirjevega najemnika.

To pot se je bil temeljito zmotil. Gospodarjevo svarilo ni bila nobena zvijača, krvavo resno je bilo ko vsak posamezni člen kazenskega zakonika. Ko je odprl vrata v gospodarjevo delavnico, je butnilo nekaj vanj, nič telesnega, nič snovnega, nič vidnega, a vendar je čutil ta napad z vsim svojim životom. Delavnica je postajala prostornejša, večja, širša, višja. Toliko, da je utegnil še pravočasno zapreti vrata, sicer bi nikakor ne bil več dosegel kljuke. Tilkin krik ga je pregnal od mesta njegovega lahkomišelnega dejanja.

Kakor da bi ga bilo sram preobrazbe njegovega telesa, se je skrtil radovednim očem za nizek leskov grm ob cesti. Kam sedaj? Nazaj v vilo? Ne! Rajši zapusti sam prostovoljno službo, kakor da ga spodi

gospodar od hiše radi tako očitega in razžaljivega omalovaževanja njegovih ukrepov. Tako dobrega gospodarja ne dobi nikdar več. Prvi dan, ko ga je sprejel kot svojega slugo v službo, mu je dal petdesetak, naj si kupi, kar ve, da najbolj potrebuje. Ta nezasluženi petdesetak vrne gospodu pri prvem poštnem uradu po nakaznici. Naj si ne misli, da je bil najel delomrznega, nepoštenega človeka. Kam torej? K sestri Špeli? Še prej, ko ni izdajala telesna postava njegove pripadnosti h glumačem, se ga je otresala, kaj šele sedaj, ko je postal tako smešno majhen in vzbuja, ne da bi se mu bilo treba kaj pačiti ali spakovati, pri otrocih neukročen krohot, pri odraslih pa sočuvstven nasmešek.

Spomnil se je svojega nekdanjega stanovskega tovariša, pritlikavca. «Titanček» so mu pravili vsi vprek. Ta možicelj ni bil tedaj nič manjši kakor je on sedaj. Blizu štirideset let mu je bilo. Nič ni znal in vendar, kadarkoli se je pojavil na prizornici, je lomil staro in mlado neponehljivi smeh. Ne! S Špelo ni opravila! Skoprnela bi od sramote.

Kam torej? Naprej! Nadaljevati pot tam, kjer se je bil pred dnevi ustavil. Njegovo bivanje v rojstnem kraju po toliko in toliko letih je bil le prizor, je bila le zastranica na njegovem ahasverskem potovanju. Komur je usojeno, da se mora potepati, se bo potepal, in nobena še tako dobra in stalna služba ga ne reši potepanja.

«Tu se skrivaš, malopridnež! Ali sem te našla! Mar meniš, da te nisem videla, kako si pridiral? Slaba vest, te je gnala, kaj ne, frkolinček. Kaj si kradel, izprijeni paglavček? Kar sem z ukradenim blagom! Prav od pristave si moral priti. Sem z bankovci, da jih poneseš orožnikom!»

Kakor toča so se usule te besede na nič slutečega, mirno pod grmom čepečega dečka. Prestrašen je dvignil pogled med veje in videl, kako se mu bliža debela roka

z razkrečenimi prsti. V nevarnosti človek ne razmišlja dolgo. Deček se je prihulil in, ko je segla roka mimo njegove glave, je poskočil in se zagnal z vso silo svoji nasprotnici v noge. Ženska, ki nikakor ni pričakovala od otroka tako nenadnega napada, je padla naravnost na grm. Deček jo je ubrisal med grmovjem in kmalu izginil popolnoma iz območja razjarjene ženske.

Šele črez precej časa se je Dolfe zopet ustavil. Zopet mu je nudil grm primerno skrivališče. Za otroka ga je imela neznana ženska in ne za pritlikavca! Kaj bi bil dal, da bi se bil mogel pogledati v zrcalo! Ali je postal otrok ali pritlikavec? Če se je pootročil, je eno, če se je le njegovo telo skrčilo, je nekaj drugega. Nagonski se je pogladil po licih. Pred tremi dnevi se je bil obril. Kocine in kocinice so se že pregnetle na dan. Otrok ni, hvala Bogu, ostala mu je torej le druga možnost: pritlikavec. Če sta se bili dve sposobnosti za cirkuške predstave združili v enem telesu, se človek že lahko prerine naprej. Ko se ohladi pri občinstvu zanimanje za skakavca, nastopi pritlikavec, ko se utruji s svojimi skoki, se odpočije kot pritlikavec.

Kdo neki je mogla biti ženska, ki se je tako drla vanj, očitajoč mu krajo, in mu hotela vzeti oba bankovca, stotak sestre Špele in petdesetak od gospodarja. Ni je videl v obraz. Da brani svojo pošteno last, se je bil tako neusmiljeno zakadil vanjo. Majhno je bilo sicer zadoščenje, ki si ga je privoščil, v razmerju z žalitvami, s katerimi ga je obkladala, a nadaljnjega srečanja z njo si nikakor ni želel, preveč nesramno ga je užalila.

Dolfe je zaznamoval s tem prvo nepriliko, ki mu jo je naklonila njegova zmanjšana postava. Misli so mu pohitele nazaj pred gospodarjevo delavnico. Kaj ga je prav za prav gnalo, da je odprl vrata v skrivnostno delavnico? Radovednost? Objestnost? Ne, zavedel se je, da tiči vzrok globlje. Pred Tilko se je

hotel pokazati neustrašnega moža, dobro vedoč, kako vplivajo drzni, junaški čini na mlada dekleta. Izpodletelo mu je tudi to pot kakor večkrat v življenju, njegova sestra Špela se mu pa upa očitati bajne uspehe pri ženskah!

Dolfe je vstal. Proti Topolovcu jo mahne in od tu naprej, vedno od Trate proč. Stopil je na široko cesto in koračil, zavedajoč se nevarnosti, ki prete človečetu sredi ceste, ob njenem robu.

«Fantič, glej da se takoj spraviš domov, pohajač zanikarni. Še pod kak avtomobil prideš! Mama te pa išče doma.» Visok, slok kmet ga je bil dohitel.

«Hvala za nepotrebno skrb! Odkdaj se pa midva tikava?»

«Čakaj, ti že jaz pokažem, odkdaj se tikava! Predrzen si tudi zraven vsega! Lepo so te vzgojili!»

Dolfe je čutil, da se bliža neurje. To pot je imel za nasprotnika moškega. Bežati? Če ga pa užaljeni kmet s svojimi dolgimi kraki gotovo ujame! Pogledal je okoli sebe in smuk! bil je že pri bližnjem drevesu. Ko ververica je splezal nanj in sedel na prvo vejo.

«Seme cigansko!» je zabrusil kmet za njim psovko in se oziral po kaki palici, da izbeza z njo nesramnega ničvredneža iz varnega zavetja.

«Lepo so vas vzgojili, da psujete neznanega človeka s ciganom!» se je oglasil Dolfe s svojega zavarovanega sedeža. «Kaj sem vam storil žalega? S kakšno pravico se mešate v zadeve, ki vas prav nič ne zanimajo?»

«Smrkavec nepoboljšljivi! Dobro sem ti hotel, za to žanjem tako nehvaležnost!» je zagodrnjal pod drevesom kmet in zagrozil z iztegnjeno roko proti vejam. V tem je nad njim nekaj zahreščalo in veja in njen naselnik sta priletela pred osuplega kmeta.

Da si le ni polomil kakih kosti, si je zaželel kmet, sklanjajoč se k padlemu otroku. Vest ga je zapekla, da je on posredni vzrok dečkove nezgode.

«Krvni ni videti, ranjen ni», je govoril sam sebi, «a se tudi ne zave. Notranje poškodbe. Pomagati mu treba takoj. A daleč okoli ni nobene hiše. Prav se mi godi! Prepustil bi bil otroka usodi, pa bi bilo. Predobro srce zapelje marsikoga v nevsečnosti. Toda, kaj vidim, saj to ni otrok! Pritlikavec je srednje starosti. Oprostite, gospod, če sem vas užalil. Kesam se svoje nepremišljenosti.»

Dolfe je brž čutil, da se ni bil pri padcu prav nič poškodoval. Mačja prožnost, ki si jo je pridobil v svojem poklicu, ga je obvarovala vsake nezgode. Ni se zgenil, ker je pričakoval, da se bo nad njim maščeval razjarjeni možakar. Ko pa je čul, kako se je ta na glas obtoževal svoje krivde, se mu je še manj mudilo, da se zave. Hlinil je trdno nezavest, češ pokori se za svojo krivdo tudi ti nekoliko, jaz sem imel doslej sam s seboj že dovolj opravila in skrbi.

«Srce mu bije pravilno. Živi. Malce bled je videti. Takojšnja pomoč bi ga lahko še rešila. Moj Bog! Da bi se pojavil vsaj kak kolesar! Reveža ne smem pustiti samega», je jadikoval in zdihoval Samaritanec in gledal venomer na cesto, zdaj proti Trati zdaj proti Topolovcu.

Od Trate sem se je nekaj prašilo. Brez dvoma avtomobil. Hvala Bogu! In še celo poštni, ki vozi naravnost v mesto. Kmet je stekel na sredo ceste, slekel si jopič in mahal z njim po zraku, da ga še pravočasno opazijo.

Opazili so ga. Tik pred kmetom se je vozilo ustavilo. Pet potnikov je radovedno pogledalo skozi okna. Krmitelj je odprl vratca, da povpraša po vzroku. Že po prvem pojasnilu je zapustil svoj sedež pri krmilu. Stopil je s kmetom pod drevo, premeril v duhu globino od mesta ulomljene veje do tal in ugotovil: «Nezavest radi pretresa možganov. Bledica kaže na notranje krvavenje. Pot na čelu mi pa tudi nič kaj

ne ugaaja. Brž z njim v avto. Ne smemo izgubljati časa! Jaz stopim na voz, vi mi ga pa podaste.»

Potniki so bili tudi že izstopili, ko so se uverili, da gre za nezgodo. Vsak izmed njih je priskočil revežu na pomoč s kakim nasvetom.

«Kozarček žganja bi ga poživil!»

«Bog ne daj! Žganje ga ugonobi!»

«Mokri obkladki bi mu zmanjšali ognjenico.»

«Le vode ne, ne v kozarcu ne v odkladkih!»

«Zdravilnega konjaka mu dam, ta spravi še korenjake pokonci, pa ne bo takega palčka.»

«Moj brinovec bi mu tudi ne škodil.»

«Leži naj popolnoma na miru!»

«Potem ga moramo pustiti tu, ker v avtomobilu se preveč trese.»

Kmet se je pripravljaj, da dvigne pritlikavca in ga ponese k vozilu, kjer je že stal krmitelj, da ga sprejme iz kmetovih rok.

«Sam svinec ga je, tako je težak. Ni vraga, da se je morala ulomiti pod njim celo tako debela veja», je ugotovil kmet in pomignil najbližjemu potniku, naj mu pomaga, da dvigneta nezavestnega ponesrečenca na voz. Oba sta se čudila izredni teži tega neznatnega telesca. A tudi krmitelju je moral pomagati drug potnik. Po hudem naporu je združenim močem slednjič le uspelo, da so položili bolnika na mehko sedalnico. Vsi potniki so do cilja pazili, da bi nesrečnež ne padel s svojega neprostovoljnega ležišča. Vso pot so mu dajali po kapljicah zdravilnega konjaka in brinovca, ker niso imeli mrzlih obkladkov zoper njegovo ognjenico. Še ves drugi dan je prijetno dišala notranjost poštnega avtomobila, kajti tudi potniki, ki jih je bilo združilo usmiljenje do bednega sopotnika, so si zdaj pa zdaj privoščali požirek iz te ali one steklenice iz bojazni, da bi se ne našli ponesrečenčeve bolezni.

Grebenc, načelnik oddelka A pri mestni policiji, je študiral precej obsežen spis. Podčrtoval si je posamezne stavke, pripisoval jim kratke opombe in si zapisoval na poseben listič nekake izvlečke. Dobršen kup cigaretnih ostankov na pepelniku je pričal, da je proučeval spis z vso natančnostjo vestnega uradnika. Še enkrat je prelistal zadevo od začetka do konca, primerjal istočasno svoje jedrnate kratice z izvirnikom in zaprl slednjič z vidnim zadoščenjem platnice.

Pogledal je na uro. S pregledom zadnjega spisa je prav za prav skončal svoje dnevno delo. Spomnil se je, da je kupil na poti v urad najnovejši roman angleškega pisatelja. Bil je to detektivski roman. Priporočil mu ga je ravnatelj mestne knjižnice, češ ta se ne da primerjati z drugimi takimi zmašili, ker je vsebinsko zelo učinkovit in psihološko na višku. Grebenc se ni nikdar ogreval za takovrstno književnost. Za pisatelja je lahko, je navadno dejal, sam si ustvari zločince in detektive, sam si izmišlja nevarne položaje, sam zapleta dejanje od poglavja do poglavja, dokler se ne zave, da treba roman končati, sicer mu vrne založnik rokopis z vljudno prošnjo, naj blagovoli skrajšati svoje delo za toliko in toliko strani. Če bi morali nastopati pisatelji kot detektivi, je še dodal svoji pikri oceni takih pisateljev in se pri tem samozavestno nasmehnil, bi se ponašali z malenkostnimi uspehi. Pa ga je bil vkljub takim predsodkom le premotil ravnatelj.

Vstopil je uradni sluga, položil na mizo rjavo ovojko in odšel prav tako tiho in molče, kakor je bil prišel.

Od mestne bolnišnice, si je dejal Grebenc. Že zopet kak slučaj, ko mora šele preiskava ugotoviti morebitno krivdo kake osebe. Navadno se izkaže, da

je bila bojazen bolničnega vodstva neutemeljena, toda predpisi so predpisi.

Grebenc je odstrigel daljši rob rjave ovojke. Ni se bil zmotil. Izpolnjen običajni obrazec o nezgodah:

«Štev.: 469.

Poškodovanec: Ignotus.

Policijskemu uradu

Tu.

Poštni avto št. 315., ki skrbi za zvezo s Starim gradom, je pripeljal ob 3.40 v našo bolnišnico osebo, padlo baje z drevesa med Trato in Topolovcem. Kmet, ki jo je našel pod drevesom, je vsaj tako povedal krmitelju. Prvi zdravniški pregled je dognal, da ni nobenih večjih, ne zunanjih ne notranjih poškodb. Za sedaj je nemogoče zaslišati bolnika. Spi, trdno spi. Majhno zastrupljenje, ki pa ni v nobeni zvezi s padcem. Sopotniki so ga baje vso pot napajali z raznovrstnim žganjem — po duhu prevladuje brinovec. Njegove istovetnosti nismo mogli dognati, zato v glavi: ignotus. V njegovi listnici smo pač dobili poleg dveh majhnih — po obliki in ne po vrednosti — bankovcev, še potni list in oblastveno dovoljenje, izdana oba osebi: Rudi-ju Mlečnik-u, ki pa nikakor ne more biti istovetna z bolnikom št. 14 soba C II. nadstropje, kirurški oddelek, ker se podatki na obeh listinah prav nič ne ujemajo z resnico. V listnici smo dobili tudi z naslovom že opremljeno, a še ne odposlano pismo.»

«Sancta simplicitas, sveta preproščina!» je vzkliknil Grebenc skoraj na glas, ko je prebral kratko poročilce. «Taki so zdravniki! Bolnika preiščejo, preptipljejo, prevohajo, a se niti od daleč ne zavedajo, kako jasno in glasno pričuje listnica z vso vsebino zoper svojega sedanjega lastnika.»

Grebenc se je začel navduševati za zadevo. Preden se je tega zavedel, jo je že reševal po starejših in novejših predpisih svojega poklica. Če se podatki uradnih listin ne ujemajo z resnico, je oseba nepravda, z drugimi besedami, oseba si je prisvojila tuje listine. To bi bilo prvo kaznivo dejanje. Kaj naj pomeni v poročilu izraz: bankovec majhne oblike? Bankovci imajo vendar vsi svojo posebno obliko. Petdesetaki so manjši od stotakov, stotaki manjši od tisočakov, toda vsi stotaki so si po obliki enaki. Ali se je zdravnik slabo izrazil, ali pa tiči prav v tem že drugo kaznivo dejanje? Zdravnik se je sicer podpisal pod poročilo, ki ga je najbrž narekoval kar v stroj, a njegov podpis je kakor navadno nečitljiv.

Grebenc je stopil k telefonu in se dal zvezati z mestno bolnišnico.

«Tu policijsko ravnateljstvo. Prosim, bodite tako prijazni in pokličite k telefonu gospoda kirurga, ki ima sedaj inspekcijo»...

«A vi ste, gospod doktor Rozman. Pozdravljeni! Tu policijsko ravnateljstvo. Grebenc. Gre namreč za poročilo, ki smo ga pravkar dobili. Prosil bi vas, gospod doktor, v tej zadevi nekaj pojasnil. V čem naj bi se ne ujemali podatki uradnih listin z resnico?... Kako?... Oprostite, nisem dobro razumel!... Uradi da ga imajo za precej visokega gospoda (176 cm), medtem ko je v resnici pritlikavec... Ali bi nam ne hoteli izročiti — posebnega sla pošljem takoj do vas — listnice bolnika št. 14. v pregled? Hvala! Do kdaj ostanete v bolnici?... Do osme in kdo vas potem zamenja?... Doktor Stanič... Povprašujem, če se bi mi bilo treba oglasiti... Hvala lepa, gospod doktor!»

Na hodniku je zapel zvonec. H Grebencu v sobo je stopil sluga.

«Naj pride takoj Kolenc!»

Kakor da bi bil slišal Kolenc svoj priimek skozi tri stene, je prihitel Kolenc k svojemu predstojniku.

«Kolenc, pojdite takoj v mestno bolnišnico, kjer vam izroče zavitek. Vaš prihod sem že telefonično naznanil. Zabičujem vam, pazite dobro na svoje kolo, da vam ga ne ukradejo, kakor so ga ukradli pred dnevi vašemu tovarišu Gabrovšku. Takih vesti kakor: «Redarju so ukradli kolo» nočem nikdar več brati v tukajšnjih dnevnikih! Ste me razumeli?»

«Razumel!» je dejal Kolenc in naglo odšel.

Čez deset minut je že imel Grebenc toli zaželeno listnico pred sabo na mizi.

Majhna se mu je zdela listnica, premajhna za vsakdanjo uporabo. Pritlikavec si je bil pač izbral listničko, ki se zлага z njegovo velikostjo. A tudi pismo je nenavadno majhno ko kaka igrača. Kako nespametno hraniti pisma, ki jim ne manjka drugega ko znamka in predaja v pisemski nabiralnik. Naslov takega pisma postane lahko važen. «Gospodični Margi Firbasovi, Pliskovice, Strelska ulica št. 19. pritličje.» Naslovljenka bi znala še največ povedati o piscu tega pisma.

Zopet je stopil Grebenc k telefonu.

«Medmestno zvezo bi rad, gospodična! Pliskovice. Policijski urad. Nujno»...

«Halo, tu mestna policija v Vodicach... V vašem kraju stanuje v Strelski ulici št. 19. pritličje neka gospodična Marga Firbasova. Poizvedujte, prosimo, pri njej, kaj ve ona o nekem Rudi-ju Mlečniku. Naj poda kolikor možno točno sliko o njem... Da, Marga Firbas... Kaj, najbolj znana oseba da je v Pliskovicah!... Zelo tehtna oseba!... Že razumem, gospod kolega, da je tehtna, če tehta dve sto in trideset kilogramov... Mi bi radi imeli podatke čimprej. Kar telefonično, še najbolje. Tako le recimo jutri po deveti, če boste imeli dotle že njena pojasnila. Grebenc se pišem... Hvala lepa! Pozdrav!»

Iz listnice je vzel nato Grebenc dva bankovca, eden je bil stotak, drugi petdesetak. Bila sta pa tako

majhna po obliki in nista bila nikakor sposobna, da bi preslepila kogarkoli. In vendar, kako natančno delo! Kako točno so izdelani najmanjši zavojki in krivulje. Barva ista, niti za odtenek se ne razlikuje od barve pravih bankovcev. Vodeno znamenje — ista glava kakor pri pravih bankovcih, samo manjša, manjša pa toliko, kolikor je sploh bankovec manjši. Kdor zna delati tako majhne bankovce, se ne ustraši večjih, pravih.

Grebenc je meril bankovca v širino in dolžino, zapisoval si mere v milimetrih na posebno polo, izpisal si njuni redni in skupinski številki, na majhni občutljivi tehničari je pretehtal oba in ugotovil, da tehta vsak posamezen bankovec do pičice prav toliko, kolikor tehta pravi bankovec enake vrednosti. In vendar, kaka razlika o obliki!

Zopet je zapel telefon.

«Gospodična, št. 1141., da, podružniško ravnateljstvo državne banke...»

«Tu mestna policija... Kdo tam?... Klanjam se, gospod ravnatelj!... Pošiljam vam dva bankovca s prošnjo, da nam da vaš urad svoje strokovno mnenje. Omenjam, da ne videvam ne v enem ne v drugem kake potvorbe, kake ponaredbe, sposobne, oslepariti koga, vkljub temu mi je mnogo do tega, da imam o tem pismeno uradno domnevo... Škoda... Pravi izvedenec v tej stroki, vaš blagajnik, da pride šele zvečer s pogreba svoje tašče. Res škoda!... Če ni drugače, pa jutri zjutraj. Priporočam se, gospod ravnatelj!»

Ko je odšel Kolenc z ovojko na Državno banko, se je Grebenc nečesa domislil. Vzel je zopet pismo v roke in se poglobil v drobno pisavo. Kako je mogoče iz pisave te ali one osebe sklepati na njen značaj? In vendar se bavijo s tem posebni izvedenci in baje z dobrimi uspehi. Pred meseci si je bil zapisal Grebenc naslov takega grafologa. Nikakor bi ne bilo

napačno, če bi se obrnil v tej zadevi do tistega razlagavca. Slišijo se glasovi, ki prerokujejo tej vedi sijajno bodočnost. Nudi se mu torej prav sedaj ugodna prilika, da priklene grafologijo kot pomožno vedo k policijskemu preiskovanju. Take prilike nikakor ne sme zanemariti. V svoji beležnici je slednjič našel potrebne podatke o grafologu. Iskal ga je po telefonskem seznamu. Ni ga dobil. Nič ne de. Spiše kratko pisemce s tozadevno prošnjo in, če prej ne, ima najkasneje jutri zjutraj že lahko odgovor v rokah. Na ta način se navali na krivca, bodi že pritlikavec ali Rudi Mlečnik, z raznim orožjem in je skoraj izključeno, da uide pravici.

Zopet je moral Kolenc na pot. Čudil se je tem zaporednim naročilom, a poznal je svojega predstojnika, poznal je tudi njegovo vestnost.

Grebenc je zopet segel v listnico in privlekel iz nje dve uradni listini: potni list in oblastveno dovoljenje. Potni list je bil prav za prav potni listič. Oblasti dajajo vendar vsem enake potne liste, enake velikanom kakor pritlikavcem. Ponavlja se torej isto ko prej pri bankovcih. Tu je dan vsekakor dejanski stan za potvorbo javnih listin, čeprav jih mogoče ni ponaredil sedanji lastnik sam, kajti pri popisu osebe se res navaja visokost: 176 cm. Jasno, da se je moral polastiti na kak način pritlikavec tuje listine. Radi tega treba skrbeti, da ostane krivec tudi v bolnišnici pod nadzorstvom, da ne uide. Gabrovška pošlje nadzorovat ga in mu zabiči, naj ne vznjua s svojo službo posebne pozornosti.

Grebenc si je privoščil po daljšem odmoru prvo cigareto. S pogledom je oplazil novo knjigo, na katero je bil že popolnoma pozabil, ker jo je deloma pokrivalo poročilo mestne bolnišnice. V knjigi: stvori človeške domišljije, v poročilu: stvori življenjske rešničnosti, si je dejal uradnik in se zadovoljno smeh-

lal, ker mu je bila naklonila usoda tako zamotano in radi tega zabavno zadevo.

Manjši krivec, tisti, ki je ukradel le listnico pravemu lastniku, je že na varnem, večji krivec, ki se bavi s ponarejanjem bankovcev in uradnih listin in si je dal ukrasti svojo listnico, ni še pod ključem. A tudi on ne uide. Oblasti vedo o njem več ko dovolj. Rudi Mlečnik, bivši član cirkusa «Silvino», njegov popis kar v dveh različnih izdajah: v potnem listu in oblastvenem dovoljenju — nobena tiralica ne more biti tako popolna — je postal brezposeln in si preskrbel posebno dovoljenje, da si sme s svojimi cirkuškimi spretnostmi služiti svoj kruh. In prav njegovi javni nastopi ga bodo izdali, izdali bodo smer njegovega potovanja. V bližini njegovega zadnjega nastopa ga doseže roka pravice. Da le niso ti podatki ponarejeni kakor so ponarejeni obrazci!

* * *

Vseh bolnikov se je bil polastil viden nemir. Iz raznih dejanj so sklepali, da dobe novega sotrpina. Po odhodu godrnjavega, sitnega, zadirčnega, vsem brez izjeme zoprnega starca, ki je strahoval s samim pogledom svoje sobne tovariše, da se ni upal nihče niti glasno zjavkati, se je bilo izpraznilo mesto in postelja št. 14. je čakala novega bolnika. Popoldne se je pojavila nenadoma strežnica, premenila posteljnino, zbrisala raz tablo nad vzglavjem s kredo pisane podatke prejšnjega bolnika, odgrnila posteljo in zopet izginila brez besed, pustivši bolnike v mučni negotovosti glede njihovega novega tovariša.

Kakšen bo, mlad, star, delavec, uradnik, ali ga prineso naravnost iz operacijske sobe, ali ga bodo rezali šele čez nekaj dni? Na ta in podobna vprašanja so si skušali bolniki odgovoriti, da si z zabavnim ugi-

banjem skrajšajo enoličnost dolgočasnega popoldneva. Sicer je pomenil nov bolnik tudi novega člana njihove družine, za kakršno so se šteli vsi stanovalci ene in iste bolniške sobe.

Strežnica je odprla vratnici na ves stežaj. Vse glave, tretjina med njimi povita z obvezami, so se dvignile s podzglavja in se obrnile proti vratom, skozi katera sta prinašala strežnika na nosilnici novega bolnika. Ob prazni postelji sta položila nosilnico na pod, prijela bolnika pri ramenih in nogah, spravila ga pod odejo in odšla, majajoč z glavo, kakor bi se jima bilo pripetilo nekaj neverjetnega, nekaj nepojmljivega. Strežnica se je še nekoliko pomudila ob postelji, privzdignila blazinico, popravila odejo in jo mahnila za strežnikoma.

«Otroka so pomešali v našo družbo,» se je oglašil bolnik št. 13. in se obrnil do svojega soseda na levi, «kakor da bi ne imeli posebne sobane za otroke. Človek naj odslej pazi in tehta vsako besedo, sicer se seznanj še s svetopisemskim mlinskim kamnom in morskim dnom.»

«Po naporu, s katerim sta dvignila strežnika bolnika, sodim, da ne more biti otrok. Vi ste mu bližji, zato ste morali vse bolje videti od mene», mu je odgovoril sosed. «Mučno bi bilo res za nas, če bi imeli otroka v svoji sredi. Pasja vera! Niti priduševati se ne bomo smeli več! Tih! Poglejte svojega soseda onkraj novega bolnika, tistega suhca z rdečim nosom! Kam se odpravlja?»

Tistega suhca z rdečim nosom so začeli opazovati tudi drugi bolniki. Tri tedne že ima levo nogo v mavcu in sedaj se pripravlja, da zapusti brez tuje pomoči in podpore svojo posteljo. Že sedi na njej. Počasi, počasi vstaja, stopil je že na zdravo nogo, zasuknil se na njej, prijel se z obema rokama za rob sosedove postelje, nagnil se k tujcu, niže, niže. Da dožene njegovo istovetnost? Da ga poljubi? Bla-

ženo se je namuznil in še, ko je ležal po hudem naporu zopet v postelji, se je razlivala ona blaženost po vsem njegovem obrazu.

Takega znanca je spoznal v tujcu, mogoče prijatelja, celo dražega sorodnika, tako si je tolmačila večina njegovo zadovoljnost.

«Ali ste ga spoznali?» so ga izpraševali vsi bolj s pogledi ko z besedami.

«Tako! Konjak, pomešan z brinovcem!» jim je veselo odgovoril suhec z rdečim nosom.

V sobano je stopil zdravnik. Šel je naravnost k novemu bolniku, potipal mu žilo, premeril mrzlico, nagnil se k njemu, dvignil mu roko, privzdignil glavo in se zamislil, zroč mu ves čas v obraz.

Niti najmanjšega šuma ni bilo slišati v sobi. Vsi so slutili, da je novodošlec bolnik posebne vrste, in si šteli v odlično čast, da so ga zdravniki naklonili prav njihovi sobi. In še ko se je bil zdravnik že davno odstranil, se ni drznil nihče, da bi pretrgal svečani molk.

Prišla je strežnica s posebnimi zdravnikovimi navodili. Posameznim skupinam je pravila z zamolklim, pridušenim glasom, da je novi bolnik pritlikavec, naj se mu nihče ne smeje, naj mu nihče ne oponaša palčje postave, ker je prav tak revež kakor so oni, poleg tega so take po naravi skoparsko ustvarjene osebe večkrat maščevalne, če jih kdo smeši.

«No, da le otrok ni!» se je tolažil bolnik št. 13. «Glede postave se nisem bil pa prav nič zmotil,» je zatrjeval svojemu sosedu, «samo poglejte, koliko ga je pod odejo! Marsikakega šestletnega smrkavca je več ko njega. Čudna prikazen tak pritlikavec. Jaz sem mnenja, da mora biti bolezen kakor je bolezen, če kdo preseže visokost dveh metrov, če kdo tehta več ko sto kilogramov.»

«Jaz bi tega ne trdil,» mu je ugovarjal sosed, «če bi bila bolezen, bi imeli že davno zdravilo zoper njo.»

«Ker jih imamo že proti raku, proti jetiki!» se je odrezal prvi bolnik in pogledal večkrat na sosedno posteljo, pripravljen, da pretrga razgovor, kakor hitro bi se kaj zgenilo na njej. «Ne vem, ali sem kje bral ali mi je kdo pravil,» je nadaljeval po kratkem odmoru, «da slovi po vsem svetu dežela Liliput s svojimi pritlikavci. Kje naj bi bila ta dežela, ne vem. Iz mladosti se še spominjam sejemske lope, v kateri so kazali take ljudi — bilo jih je za pol otroškega vrtca — in izklicevalec je zatrjeval po vsaki predstavi, da so jih pravkar sveže dobili iz Liliputa.»

«Čudno se mi zdi, da ni nič povezan, ko pač mora biti polomljen, sicer bi ga ne bili prinesli na naš oddelek», je zasuknil govorico njegov tovariš, ki ni vedel ničesar o tisti deželi in se radi tega ni mogel razgovarjati o tem predmetu. «Strežnico poprosim za podatke, ko nam prinese večerjo. Iz našega kraja je doma, sestrična mojega svaka ji je bila birmska botra. Sedaj vstanem, da pokadim zunaj na hodniku cigareto.»

«Če me povabite, se vam pridružim. Počasi že pojde. Da bi le ne bila zasedena klop pred vrati! Sedaj je v resnici najprimernejši čas za kako tajno cigareto.»

Počasi sta prikrevsala na hodnik. Eden ob palici, drugi po bergli. Sedla sta na klop, prižgala si cigareto in se pazno ozirala na vse strani, da ju ne zaloti kak zdravnik pri prestopku hišnega reda.

Začula sta od daleč korake po stopnicah. Nena doma sta izginili cigareti. Brezbrižno sta zrla proti stopnišču. Prišla je strežnica. Ko bi trenil, sta se jima pojavili v ustih tleči cigareti.

«Gospodična Dorica!» jo je ustavil bolnik, ki je bil v daljnem svaštvu njeni birmski botri. «Prej ste nas opozorili, naj bomo dobri s svojim novim tovarišem, ker je nesrečen. Ali bi nama lahko povedali, kaj se je zgodilo z njim, da je prišel v bolnišnico.»

«Z visokega drevesa je padel. Poškodoval se ni menda nič. Jutri zjutraj pride pod žarke. Danes je še preveč nasekan. Medpotoma so ga baje opili sopotniki, ker se jim je smilil. V vaši sobi ne ostane dolgo. Zdravniki samo čakajo, da se izprazni kaka posebna soba. Soba samo zanj. Dognali so namreč, da mora imeti nekaj težkega v notranjosti. Preiskovali ga bodo. Pazita, da vaju ne vidi zdravnik s cigareto. Šlabe volje je in ves nasajen radi tega novega slučaja!»

«Hvala, Dorica, za pojasnilo in opozorilo! Le nič se ne bojte za najul!»

Strežnica je izginila v eno izmed bolniških sob.

Zopet sta začula korake. Vstala sta s klopi, da se počasi odpravita v posteljo. Mislila sta namreč, da prihaja zdravnik. Kadar roje zdravnikom posebne misli po glavi, naj se jim človek ne nastavlja na pot.

Tuj človek je prihajal po hodniku. Zdaj je pogledal v svojo beležnico, zdaj na označbo nad vrati. Pri klopi se je ustavil.

«Oprostite, gospoda,» ju je vojaško pozdravil, «ta soba, kaj ne, je soba C.»

«Pogodili ste. Ali bi radi govorili s kakim bolnikom? Nekoliko prepozno prihajate, ker so obiski dovoljeni le do pete.»

«Nekega bolnika sem prišel nadzorovat, da se mu kaj hudega ne pripeti, ker ima mnogo sovražnikov.» Gabrovšek se je bil še pravočasno spomnil nasveta svojega predstojnika, naj ne vzbuja s svojim nadzorstvom posebne pozornosti in naj upošteva dejstvo, da pride med bolnike, ki so po večini že radi svojih

bolečin razburljivi in nezaupni. «Ali ima soba samo ta vrata?»

«Še ena so tam bolj naprej. S te klopi pregledate lahko hkratu oba vhoda. Nič ne pride ne v sobo niti ne gre iz nje, da bi vi ne opazili.»

«Še majhne usluge prosim, gospoda, ker sta že tako prijazna. Paziti moram na bolnika št. 14. Popišita mi ga, da mi prihranita pot do njegove postelje, saj veste, kako so taki ljudje občutljivi.»

«Številka 14.? Pravkar so ga prinesli v našo sobo. Majhen je, naravnost pritlikavec. Skoraj bi človek ne verjel, da ima tak možicelj sploh kakega sovražnika. Ni se vam bati, da bi se mu kaj pripetilo, ker pazijo nanj tudi zdravniki. Nekaj težkega je menda použil.»

«Hvala vama iskrena! Ali je dovoljeno kaditi tu na hodniku? Če bi moral delj časa stražiti, si s cigareto še najprej preženem zaspanec.»

«Kadite skrivaj, pa vam ne bo treba nobenega dovoljenja. Z Bogom!»

«Le meni verjemite, dragi sosed,» je povzel oni z berglo, «pritlikavec je pod nadzorstvom, ker ima nekaj težkega v notranjosti. Kdo ve, mogoče je pogoltnil blagajno?»

«No, no, ne pretirujte! Spomnite se njegove postave, pa boste skrčili tisto blagajno v otroški hranilnik,» je odvrnil oni s palico, «vsekakor ga hočem danes, ko sem že tako njegov najbližji sosed, nekoliko opazovati. Radoveden sem, kako spi človek ki ima banko v želodcu. Hvala Bogu, naspal sem se bil že dopoldne in eno noč lahko tudi jaz žrtvujem v znanstvene namene. Še mene je ta nenavadni slučaj vznemiril.»

Vkljub temu zatrdilu, vkljub najboljši volji in nameri so mu lezle oči vkup, kakor hitro je bilo potihnilo življenje v poslopju. Nekaj časa se je še upi-

ral, a ni šlo. Zatisnil je oči, ko se je na sosednji postelji nekaj zagibalo pod odejo.

* * *

Z veliko nestrpnostjo je pričakoval Grebenc pošte. Ko je odhajal prejšnji večer iz urada, je vzel nekaj uradnih skrbi s seboj, kar se mu je le redkokdaj pripetilo. Zadeva s pritlikavcem se mu ni zdela tako enostavna, da bi dopuščala eno samo rešitev, eno samo tolmačenje. Čim bolj se je človek vanjo zapljal, tem motnejša, temnejša, neprodirnejša je postajala.

Če je pritlikavec okradel brezposelnega glumača Mlečnika, čemu se ni iznebil bankovcev, ki niso imeli zanj nobene vrednosti, čemu ni uničil potnega lista in oblastvenega dovoljenja, ki mu ne samo nista mogla koristiti, marveč sta ga utegnila še izdati. Ostalo je le še pismo. Pismo, ki je vezalo na skrivnosten način tri osebe: telovadca Mlečnika, debelušo Magdo in pritlikavca. Te so se bile gotovo kdaj srečale v kakem cirkusu. Ženska med dvema moškima. Pritlikavec, ljubosumen na Mlečnika, ukrade pismo, namenjeno deklini, ki jo tudi on obožuje. Smela domneva. Kaj pa, če bi bil pritlikavec Mlečnik sam? Koliko takih nesrečnih domnev, a nobena ni mogla Grebenca popolnoma zadovoljiti.

Tako je šlo ves večer. Mlečnik in pritlikavec sta spremljala Grebenca ko dva zvesta, vdana psička na njegovem kratkem izprehodu po večerji in se nista dala odgnati niti, ko se je vrnil Grebenc domov in se odpravljal spat.

Pričakovaje odgovorov na včerajšnja ustna in pismena vprašanja, se ni lotil Grebenc v uradu nobenega drugega dela. Zdaj pa zdaj je odprl ovitek pred sabo, prebral opazke in ugotovitve, ki si jih je

bil včeraj zapisal v novi zadevi glede pritlikavca, in zopet zaprl platnice. Kadar je človek najbolj nestrpen, kadar čaka rešitve od treh, štirih strani, je ni od nikoder, vse ga pušča na cedilu.

Slednjič je prišel sluga in položil pismo na mizo. «Neznan gospod je oddal pismo hišniku. Za gospoda Grebenca, je dejal in odšel», tako se je glasilo kratko poročilo uradnega sluga.

Naglo je odprl Grebenc ovojko. Na obrazu se mu je bralo ugodje. Grafolog je odgovoril in poslal Mlečnikovo pismo nazaj:

«Velecenjeni gospod!

Vaši želji ustrezem z največjim veseljem, tembolj, ker mi je do tega, da si ohranim Vašo naklonjenost tudi za bodočnost. Gospodje Vaše stroke bi se morali v nejasnih, zamotanih zadevah večkrat zatekati k naši vedi, ki se skuša s točnostjo in zanesljivostjo preriti do onega mesta, ki ji tiče. S svojim naročilom ste priznali važnost in pomen grafologije, moja naloga je, da okrepim to Vaše mnenje.

Brž v začetku povem, da bi bilo moje izvajanje temeljitejše, če bi mi bili dali celo pismo na uporabo. Tako sem se pa moral omejiti le na naslov t. j. osem besed in eno številko, kajti ovojke nisem odprl.

Pisec — da pričnem s svojim tolmačenjem — ima mladeniško dobo za sabo. Umerjena pisava priča o tem. V svojem prizadevanju je dosegel vrhunec, delo njegovega življenja je dozorelo, skratka on je sam v sebi že zaokrožena celota. V svojem delu išče rad umetnosti — brezhibni zavojki pri velikih črkah G, P in S nam povedo mnogo v tem oziru. On ni upodabljači umetnik, ker so črke vsake njegove črke izvedene do zadnje poteze, tako da nobeni ničesar ne manjka. Pisec je tudi samozavesten, a njegova samozavest se javlja edino v prej navedenem njegovem delovanju, kar sklepam iz odločnih po-

tez prav pri prej omenjenih treh velikih črkah. Drugače je sila neroden, ne zna, ne ume se razviti do prave osebnosti — pičice na črkah i in strešice nad šumevci so mi izdale to njegovo napako. Velika črka M v besedi Magdi mi pravi, da je pisec sicer počuten, da se pa ne ponaša z uspehi pri drugem spolu, ker se je njegova drznost že izrabila v njegovem umetniškem ustvarjanju. Velika črka F v besedi Firbasovi je klasična priča za resničnost te moje izjave. Posebno poglavje bi laho tvorile njegove številke, na žalost sem razpolagal le z dvema v številu: 19. Iz številke 1 govori vdanost v neizpremenljive razmere, proti katerim se bo boril le toliko, kolikor mu dovoli druga številka 9, nič več nič manj, čeprav odkrivajo preme črte tako pri veliki črki F kakor pri majhnih črkah t nekoliko njegovo prevratnost in neukrotljivo veselje do prekucij in kolobocij.

Nadejaje se skorajšnjih nadaljnih naročil, se odpovedujem to pot honorarju in se priporočam

Vašemu Blagorodju
vdani

Konrad Čadež, grafolog.»

Ko je prebral Grebenc grafologovo pismo, se je oddehnil, vesel, da mu ni bil poslal svojega rokopisa, kajti spoznal je, da se njegova pisava v marsičem ujema s pisavo neznanega Mlečnika. Če je vse to res, si je mislil Grebenc, kar izvaja Čadež, potem treba njegovo vedo spoštovati in upoštevati. Vsekakor dožene nadaljna preiskava resničnost grafologovega sklepanja.

Sluga Državne banke v službeni obleki je vstopil, oddal Grebencu ovojko in prosil, naj mu blagovoli potrditi prejem ovojke s podpisom.

Vse gre, kakor bi bilo namazano, se je veselil Grebenc, lomeč voščene, uradne pečate raz ovojko.

Po zavitku se vidi, kako so pri bankah previdni. Njihov sluga prinese, potrditi mu treba prejem, vse v samih pečatih.

«Gospodu Grebencu. Policijski urad.

Pošiljam Vam naprošeno mnenje o bankovcih, ki Vam ju s tem pismom vračam.

Po temeljitem pregledu obeh bankovcev (petdesetaka in stotaka) se je uveril podpisani zapriseženi izvedenec, da sta oba tako glede papirja, barve, velikosti, teže, vodenega znamenja, redne in skupinske številke popolnoma brezhibna in da je izključena vsaka ponaredba.

Franc Kogoj,
blagajnik Državne banke.»

Grebenc ni verjel svojim očem. Še enkrat je moral prebrati pisanje. Bankovca brezhibna! Ko ju je pa on sam premeril in si točno zapisal njune mere. Z mrzlično naglico je vzel iz platnic pred sabo polo. Bankovca, ki ju je poslal blagajnik, sta seveda brezhibna. Toda Grebenc si je bil zabeležil številke onih drugih, manjših dveh bankovcev, ne samo to, iz previdnosti in, kakor bi bil zaslutil kako možno nepravilnost, je napravil na glavi vodenega znamenja komaj vidno pičico s svinčnikom.

Številke se ujemajo, glavi obeh vodenih znamenj nosita komaj vidno črno pičico prav na onem mestu, kamor ju je bil postavil prjšnji dan Grebenc. Bankovca nista torej podtaknjena, a se vendar ne skladata z merami, ki si jih je zapisal Grebenc po tolikem trudu. Bankovca sta torej čez noč zrasla. Drugačna razlaga je izključena.

Če sta bankovca zrasla, je razmotrival Grebenc dalje in pot mu je stopal na čelo, bi morala zrasti tudi potni list in oblastveno dovoljenje, ki sta bila še

včeraj tako kaznivo majhna. Posebni ovoj v platnicah je potrjeval njegovo sklepanje. Obe uradni listini sta čez noč dosegli svojo predpisano uradno velikost. Niti listnica ni hotela zaostati in smešna otroška igračka se je prelevila v resno moško potrebščino. Grebenc se je spomnil pisma, naslovljenega na Margo Firbasovo. Še je tičalo v grafologovi ovojki. Glej, čudež, pisemce je bilo postalo pismo, pisavica pisava.

Nova misel je šinila Grebencu v glavo. Skočil je k telefonu, da je podrl stol za sabo.

«Gospodična, mestno bolnišnico, če možno takoj!»...

«Tu policijski urad... Kdo je pri telefonu?... Strežnica Ana... Ali bi ne mogel govoriti s kakim zdravnikom-kirurgom... Kaj?... Vsi pokonci!... Neverjetno!... Ponovite še enkrat!... Vkljub nadzorstvu, straži in pažnji da so torej neznan storilci ugrabili bolnika št. 14., izginili z njim, kot nadomestilo pa pustili v njegovi postelji tujca... Kaj?... Redar Gabrovšek še tam?... Da mu je dal zdravnik že drugič pomirjevalnih kapljic... Ves čas da se prijemlje za glavo in zdihuje: Prejšnji teden kolo, ta teden varovanca!... Gospodična Ana, prosim, stopite do gospoda Gabrovška in recite mu, naj pride k telefonu... Gabrovšek, nesrečna duša! Ali se nič ne bojite, da nam pošlje uprava mestne bolnišnice račun za tistih petnajst ur, ki ste jih prebili tam in za zdravila? Le brez skrbi, vse vem, Kdo pa naj zve prvi, če ne jaz?... Bog varuj, da bi uklenili tujca!... Ne dotikajte se ga!... Naj se z njim križajo zdravniki!...»

Kako? Čemu? Zakaj? Zaman je razvrščal Grebenc svoje misli, razvrstiti jih ni mogel. Ničesar si ni mogel očitati, ne da bi bil kaj opustil ne kaj prezrl ne kaj omalovaževal, in vendar taki neuspehi pri Državni banki in potem še v bolnišnici. Ne samo Gabrovšek, tudi on, njegov predstojnik, je zelo potreben dobrega učinkovitega tolažila. Vse je raslo. Žive

in nežive stvari. Uradne in neuradne. Kaj pravijo zdravniki? Če menijo, da so jim neznanči pustili za ugrabljenega pritlikavca svojega tovariša, izpričujejo, kako malo poznajo take tiče.

Telefon je pozvonil. Le nerad je vstal Grebenc. Ta vražji pritlikavec mu je bil zrasel preko glave.

«Poličijski urad, da... Grebenc, da... Pliskovice, saj res, kmalu bi bil pozabil... Pozdravljeni!... Malo podatkov... Prav pravite: artist ne izda artista... Podatke si napišem... Kar narekujte!... Marga trdi o Mlečniku, da je kolegijalen, postrežljiv in velik umetnik... Več ne ve o njem... Nam to zadostuje... Nekaj smo tudi tu poizvedeli... Hvala lepa!»

Grebenc je vteknil nato v listnico bankovca, pismo in listini, izročil vse skupaj Kolencu in ga poslal v bolnišnico, naj jo odda osebi, ki so jo dobili davi ležati v postelji št. 14. soba C II. nadstropje, kirurški oddelek. Sam je pa zaključil spis in ga položil v kot med stare spise, da mu tako hitro ne pride v roke.

S K R Č E N A S T R A Ž A

Tilka je opočasnila svojo hojo... nikamor se ji ni mudilo. V vilo pride še pravočasno. Seveda, doma pri babici ni mogla več strpeti. Bala se je, da se zdaj zdaj odpro vrata in da stopi v kuhinjo vdova Rupnica. Tudi če bi se ji bila skrila v spalnico pod posteljo, njene bistré oči bi jo vsekakor izsledile.

Pozabljen je strah. Svet, kako si ti lep! Tako prijazen se Tilki še nikdar ni zdel kotiček med domom in vilo ko sedaj, ko je bila tako čudovito prebolela svojo nepričakovano in nenadno preobrazbo.

Sedla je na štor ob stezi. Po tleh, po mahu, po zelenem prtiču so se svetlikali zlatniki, ki jih je usipalo jesensko solnce skozi veje dreves. Majhen metuljček, sedeč na travni bilki, se je dal po komaj opaznem vetričku zibati sem ter tja. S spodnje veje sosednjega drevesa jo je radovedno gledal kos, seveda kos je, saj ima rumen kljun. Kolikokrat je že šla po tej stezi, nikdar ji ni obviselo oko na tej tako mikavni najbližji okolici, vedno so ji zastirale kake posebne, največkrat nepomenljive misli oči. Šele sedaj, ko je izgínila mora njenega drugega detinstva, ji je izgínila tudi mrena in čutila se je vso prerojeno.

Spomnila se je svojega tovariša v nezgodi, nesrečnega Rudijsa. Kako majhen se ji je zdel, ko je letel od delavnice proč. Kar proti izhodu jo je rezal. On, ki je bil prav pri vratih, bi znal dati babici izčrpno sliko o notranjosti delavnice in njenih skrivnostih. Najbrž je sedaj on tudi že prost. Vrne se v službo, če se ni že vrnil. Skoraj gotovo se ne bo več pritoževal, da mu gospodar ne da še nobenega dela,

kajti že prvi pogled v gospodarjevo delavnico, njegovo bodoče torišče, mu je zagrenil vsako tako pri-
tožbo.

Ne, v bližino delavnice, sploh v bližino pristave je ne spravi več živa duša. Spomnila se je pravljic, ki jih je znala njena babica toliko pripovedovati... V gozdu, temnem gozdu v podrti koči s preperelo streho in polomljenimi oknicami je živela stara čarovnica, ki sta se ji dotikali srpasto zakrivljeni nos in navzgor obrnjena suha brada prav pred brezzobimi, globoko v obraz vdrtimi čeljustmi... «Krščansko kri duham!»... in izpremenila je Janezka v psa... «Krščansko kri duham!»... in izpremenila je Marjetico v mačico.

Tilka je šele po tej pravljici spoznala, kaj bi se ji bilo lahko pripetilo. Hvaležna je bila usodi, da jo je začarala le v dekletce in še to za kratko dobo dveh ur.

Stopinje so vzdramile Tilko iz prijetnega sanjarjenja. Pogledala je na stezo, odkoder je prihajal glas. Takoj se je zavedla, da ne more več bežati. Nasproti se ji je namreč prizibala vdova Rupnica. Od vile sem je prihajala. Morala je izgubiti kdaj kak posebno drag predmet tod okoli, ali jo pa vežejo neizbrisni spomini na ta okoliš, da se vedno potika okrog vile, si je mislila Tilka in jo pričakovala sedeč še vedno na štoru, z mešanimi čuvstvi.

«Dober popoldan, Tilka! Tako sami? Ali ne veste, da človeku ni dobro samemu biti?» se je skušala nasmehniti Rupnica.

«Saj me dobro poznate, gospa! Meni ni mnogo do družbe!» se je odrezala Tilka in sklenila, da bo pazila na vsako besedo, kajti pri tej ženski ni človek nikdar dovolj previden.

«Šla sem, da obiščem babico,» je nadaljevala Tilka sama od sebe, prehitvajoč radovedno Rupnico za najmanj tri vprašanja, «našla sem jo spati, zaprla

potihoma vrata in odšla. Medpotoma se mi je na peti odrgnila koža, sedla sem, sezula se in iztresla iz črevlja nadležen kamenček. Gospa, na licu vam teče iz majhne praske kri. Kaka veja vas je bila najbrž oplazila.»

«Kaj veja, vražja zalega je bila, krota strupena», se je začela hudovati Rupnica, brisoč si z žepno ruto krvavo mesto. Sopla je ko kovaški meh in se vsa tresla od razburjenja. «Še sedaj se ne morem pomiriti. Ali se ne zažene blizu ograje majhen frkolin vame in mi izpodnese noge, da sem se komaj ulovila za leskov grm! Odtod praska. Ali bi uganili, Tilka, odkod je prihajala razbojniška žabica? Prihajala je naravnost iz vile in ne rečem dvakrat, da ni kradla.»

Tilka je brž zaslutila, kdo je moral biti tisti frkolin. Vstala je, iztepla z obema rokama krilo, da se iznebi morebitnih iveri, pripognila se, da si zapne čreveljček, vse to, da ji Rupnica ne vidi v obraz in ne bere v njem njene nenadne slutnje.

Toda Rupnica je bila preveč razdražena. Strast in razvnetost pa oslabita navadno tudi najbistrejše oko.

«Kaka vzgoja, Tilka! Kakšni starši! Povem vam, nobenega spoštovanja ni več do starejših ljudi. Mene podreti, mene, ki ne napravim črvičku nič žalega. Vi ste še mladi, Tilka. Ko boste slišali črez kakih dvajset, trideset let, da so koga obesili, bodite prepričani, da je vržel tisti obešenec pred toliko in toliko leti čestitljivo vdovo na tla in da sem bila tista vdova jaz.»

«Ali ste spoznali otroka? Čigav je krivec?» je vprašala Tilka, da sploh kaj reče.

«Skrival mi je obraz, a jaz ga že izbežgam. Ali je pankrt Čemplinove Mince ali pa Zaletov Pepček, Da, Pepček ga kličejo, a jih ima za ušesi kakor kak star kaznjenec. Vi pa le dobro pregledjte v vili, Tilka, boste videli, da vam je kaj zmanjkalo, ko ste bili odsotni in ste šli obiskovat babico. Vam ali pa gospodu.

Gospoda menda popoldne sploh ni doma, on dela, kaj ne, najrajši ponoči in v miru.»

Že zopet bi Rupnica rada kaj zvedela, si je mislila Tilka. Ni ji toliko, da dela gospod ponoči in v miru, kaj da dela, do tega ji je.

«Jaz sama ne vem, kdaj dela, a zdi se mi, da njegovo delo ne pozna nobenega urnika. Celó na izprehodih, tako se mi zdi, se ne more otresti svojih misli in skrbi. Učene glave so bojda vse take in tudi moj gospod ne tvori izjeme. Sedaj pa moram na delo! Z Bogom, gospa!»

«Čakajte, Tilka, pospremim vas do vrat, če vam je moja družba ljuba.»

«Kako vprašanje, gospa? Seveda, greva torej skupaj.»

«Ali se mi še močno pozna praska? Kri mi je že nehala teči. Vaš gospodar mora biti zares zelo učena glava, da ne utegnejo zadostovati njegovemu delu več dnevi, ki so sedaj še precej dolgi. Da bi le njegov trud splošnosti v prid!»

«Bodite brez skrbi, gospa! Do njegovega znanja gojim največje spoštovanje. Če bi ne bila obljubila gospodu, da ne pojdem v njegovo delavnico, bi mi bilo že davno jasno ko beli dan, s čim se ukvarja in kako namerava koristiti ljudem. Če bi namreč znala tolmačiti namen in pomen posameznih priprav. S svojo prepovedjo je skušal gospod najbrž le mojo vdanost. Ni se motil v meni, nisem in ne bom nikdar odprla duri v njegovo delavnico!» Tilka je s tem besedičenjem hotela zatreti v sebi glas vesti, ki se ji je porajal in ji očital sokrivdo. Če bi se bila ona odločno postavila proti Rudijevemu namenu, bi si tudi on ne bil upal vdreti v prepovedan prostor.

«Jaz na vašem mestu bi ne bila tako ubogljiva», je pripomnila Rupnica. «Nisem radovedna, a kot skrbna gospodinja, kakršna bi morali biti vi, bi šla jaz vkljub njegovi prepovedi in vkljub svoji obljubi

v delavnico, pometla bi jo, obrisala prah, saj veste, kako nemarni so glede tega moški, vsi brez izjeme, posebno pa še taki. Ne radovednost, skrb za gospodarjevo zdravje bi mi stisnila v roko metlo in brišačo.»

«Človek si misli, kdo ve kaj je vsega v tisti sobi in bi bil najbrž razočaran, ko bi mu bil dovoljen pogled vanjo. Bodi karkoli, na učene stvari se ne razumem. Kakor rečeno, če bi me ne zadrževala obljuba, bi bila že davno odklenila vrata, saj tiči ključ baje vedno v ključavnici in do sedme ure se tudi ni bati, da bi se vrnil gospod iz gozda. Da bi bila soba res tako zaprašena, kakor si vi mislite, ne verjamem. Vprašam vas, odkod prah sredi parka.»

«Vsak po svoje! Nočem vas več zadrževati, Tilka! Pozdravljeni!» Rupnica ji je nudila roko v slovo. Med Tilkinim govorjenjem so se ji bile zaiskrile oči, česar pa ni opazila Tilka, ki je komaj čakala, da se reši neprijetne ji družbe. «In ne zabite pregledati vile, kajti to vam rečem, vilo je obiskal tatič.»

«Saj res, na to bi bila kmalu pozabila. Hitim, da pregledam.» Tilka je odhitela in izginila med drevesi.

Po večerji se je osokolila Tilka in, pospravljajoč posodo z mize, je nagovorila svojega gospodarja.

«Oprostite, nekaj sem vas hotela vprašati. Ali lahko postane odrasel človek nenadoma majhen?»

«Čudno vprašanje! Kako vam prihaja tako vprašanje na misel?»

«Sama ne vem. Menda videvam večkrat v sanjah svojo babico, majceno, majceno s šolsko tablico v roki.»

«Izključeno! Kaj takega se dogaja le v pravljicah. Tam postanejo velikani palčki. Odkar sta pa upokojila napredek in resnost življenja vse pravljiske čarovnike, bodite glede babice brez skrbi. Mogoče mislite na pomladitev človeka? To je nekaj drugega. Mnogi se že ukvarjajo z njo, a brez posebnih uspehov.»

Pomladitev je, po čemer človek hrepeni, in ne skrčitev. Kje je pa sluga?»

«Brž po kosilu sem ga videla, kako je letel proti železnim vhodnim vratom. Po cigarete, kakor sem si mislila.» Tilka je čutila, kako ji je pognala neresničnost kri v lica. Da odžene svoje misli izpred delavnice, je dostavila: «Pritoževal se je, da mora pohajati, ko bi tako rad delal.»

«Nisem jaz kriv», je odvrnil gospodar in zrl skozi okno v večerno nebo. «Prelepo vreme imamo. Če bi vedel, da bo še dolgo trajalo, bi mu dal že jutri dela, naporenega dela. Pričakujem pa vremenskega preobrata. Od prve jesenske nevihte si obetam mnogo. Ona mi napolni na mah moj hlevček z delavnimi konji.»

* * *

Ko je prebiral Petrič popoldne svoj dnevnik, ga ni smel nihče motiti. Niti sestra ne. Zaprl se je v svojo sobo in razgrnil svečano časnik po mizi. Še prej se je bil preobul, zamenjavši črevlje z lagodnimi copatami, postavil na mizo škatlo s tobakom, natlačil si pipo in šele, ko se je začel dvigati modrosivi dim proti stropu, se je nagnil nad časnik in se zatapljal v branje. Bral je pa vse, od napisa nad uvodnikom preko dopisov, brzojavk, domačih vesti, društvenih naznanil do sodnijskega koticčka. Večkrat, ko mu je manjkala še kaka četrt do predvečernega izprehoda, mu je zablodil pogled še med oglase, posebno ženitne, po katerih je iztikal brezvestne sleparje in poklicne lovce na prihranke preveč zaupnih deklet.

Tej svojí starí navadi se je bil Petrič, odkar so ga bili upokojili, samo enkrat izneveril. Tedaj namreč, ko je prihitel pred dobrim tednom njegov prijatelj Repič k njemu s predlogom, da pogledata v bližnji gozd, kaj sta nastavljala skrivnostni tujec in njegov

zvesti služabnik po vejah in drevesnih vrhah. Ker je že sam osumljal tujca — česa, prav za prav še sam ni vedel, vsekakor so bili njegov prihod ob nenavadno rani uri, naglo, skoraj mrzlično razkladanje mogočnega stroja in drugih priprav in begu podobni odhod tovornega vozila zelo, zelo sumljivi — ni smel zamuditi tako ugodne prilike, odtrgal se je od priljubljenega časnika in se odpravil s prijateljem v gozd. Njuno brskanje po drevesih ni imelo sicer nobenega uspeha, toda Petrič se je tedaj zarotil, da ne odneha prej, dokler ne razkrije zlobnih namenov priseljenega tujca. S tem pa pokaže svojim nekdanjim predstojnikom, kako silno so se urezali, ko so ga predčasno upokojili, njega, ki je živel z dušo in telesom edino le svojemu razburljivemu poklicu.

Pred nekaj dnevi mu je bila sreča mila. V svojem dnevniku je bral, da krožijo po sosednji pokrajini in sicer po Brdicah, majhnem mestecu, bankovci, ki so tako dovršeno ponarejeni, da se ločijo le s težavo od pravih. Ko mu je pravila sestra, da ne videva več tujčevega služabnika Celestina, sta z lahkoto sestavila dejanski stan: prva naklada ponarejenih bankovcev je bila dotiskana v skrivnostni delavnici tajnostnega tujca, uspeli so, kakor bi prihajali iz državne tiskarne, treba jih je le še spraviti v promet, za kar je bil izbran podjetni in zvesti Celestin, ki se je tudi res odpravil v svet in jih sedaj oddaja po sosednji pokrajini. Počakati treba le še pravega trenutka, da si človek neopazen ogleda tisto delavnico in opozori nato oblasti na pogubno, protidržavno delovanje njenega lastnika, in sicer s posebno, priporočeno vlogo, ki bo nosila pomenljiv podpis: Lojze Petrič, upokojeni redar.

To pot zopet podobna vest. Dopis iz Gradnikov. Ugotovili so ponarejene bankovce. Policija že zasleduje. Ponaredbe izvrstne.

Petrič je vstal in stopil k steni, na kateri je visel precej velik zemljevid. Po časnikarskih podatkih

je zasledoval pot, ki si jo je bil izbral razpečevavec Celestin. Iz Trate do Vodice s poštnim avtomobilom, od tu do Brdic z železnico. V Brdicah so prišli prvi bankovci med ljudstvo. Od Brdic do Gradnikov zopet z železnico, Celestin jo reže, kakor je videti in če se bo držal dosedanje smeri in železniške proge, naravnost proti glavnemu mestu. Tudi to bo treba navesti v tisti vlogi, da bodo videli njegovi nekdanji predstojniki, kako zasleduje upokojeni redar storilca od daleč, ko ta niti ne sluti, da se mreža okrog njega bolj in bolj zožuje po zaslugi predčasno umirovljenega uradnika.

Nekaj je zaropotalo pred durmi. Kakor da bi kdo hotel nasilno vdreti v zaklenjeno stanovanje. Petriča je jezilo, da ga moti neupravičena oseba. Sestra Neža ima svoj ključ in se vrne šele čez dobro uro, kdo drugi pa nima ob tej uri nobenega opravila v njegovem stanovanju.

Ropotanju s kljuko je sledilo razbijanje s pestmi. Taka predrznost! Saj se zbere pol vasi pred hišo! Petrič je pihal od srda in hitel k durim. Odklenil jih je in priprl le za spoznanje, da se prepriča, kdo se drzne tako nasilno motiti njegov popoldanski mir.

Pred durmi je stala majhna, debelušasta deklica — Petrič ji je prisodil največ osem let — s smešno dolgim krilom in v svitek spleteno kito, ki se ni prav nič skladala z njeno otroško postavo.

«Otrok si, a toliko bi že lahko vedela, da je tako vedenje nedostojno. Kako te uče doma, v šoli? Moje sestre ni doma, če moraš z njo govoriti, pridi za dobro uro.» Petrič je jezno zapiral duri. Če bi bil videl kako starejšo osebo pred durmi, bi bil vse drugače nastopal.

«Za božjo voljo, Lojze! Ne uganjaj neumnosti! Ne zapiraj vendar duri! Ali nočeš poznati svoje sestre Neže?»

«Moja sestra Neža?» se je nasmehnil Petrič. «Nesramni otrok! Saj vendar ni danes prvi april.

Poberi se mi, drobiž, izpred stanovanja, da se ne izpozabim nad otrokom in ti pritisnem nekaj gorkih za uho!»»

«Ne bodi tako čuden! Poglej me bolje! Neža sem, tvoja sestra Neža. Pusti me v sobo, da ne bom tu v veži kakemu sosedu ali kaki sosedu na ogled!» je dejala deklica in se prerila mimo Petriča v stanovanje.

Šele v kuhinji si je ogledal Petrič dekletce, ki je hotelo biti z njim v najbližjem sorodstvu. Bila je res Neža, njegova sestra Neža vdova Rupnica, a v strašno zmanjšani obliki, kakor da bi jo bil gledal z obrnjenim daljnogledom.

«Saj imaš ključ! Zakaj si nisi sama odklenila duri?» Petričev glas je izražal še vedno dvom.

«S tem ključkom ne odprem niti otroškega hranilnika. Kakor sem se jaz stisnila, se je stisnil tudi ključ.» Deklica je segla v žep in pomolila v dokaz resničnosti svoje izjave z iztegnjeno zalito ročico ključek.

«Tako majhna igračka, pa taka teža!» se je čudil Petrič, ogledoval si ključek od vseh strani in ga slednjič vteknil v svojo denarnico.

«Stopiva v sobo! Marsikaj ti moram povedati», je silila deklica v Petriča in ga vlekla za hlačnico v sobo.

«Najprej povej mi odkritosrčno, ali si ti ali nisi ti?»

«Seveda sem jaz. Da ti na kratko povem: uročena sem in uročil me je, sama ne vem do sedaj kdo.» Nežica se je ustavila in pomislila nekoliko, ali naj pove bratu svoje neizpremenljivo mnenje, da jo je zagovoril, da jo je zarotil prav trgovec Lipovec. Dobro so ji ostale v spominu njegove preteče in rotilne besede: V kratkem boš stala še grozno majhna pred mano. Tikal jo je, grdun hinavski, tikal njo, vsega spoštovanja vredno gospo in ugledno vdovo. Odločila se je po kratkem razmišljanju, da ohrani skrivnost

sama za se. «Toda prej ali slej že izteknem svojega sovražnika in ne odpustim mu, da me je tako zagovoril in mi nakopal takšno sramoto.»

«Ko se tako razvnešaš in razgrevaš, sem se šele prepričal, da si res moja rodna sestra. V tvoje uroke in vraže ne verjamem! Kaj se ti meša, da pripisuješ tako nadnaravno moč navadnemu zemljanu in mogoče celo kakemu Tratarju?»

«Ali ti ne kaže moja postava, moje telo, da to ni več vraža, da je že resnica? Lojze, ljubi Lojze moj! Nesebično ti strežem, dobro poznaš moje srce in mojo ljubezen do tebe.» Deklica je pokleknila in se oklenila z obema ročicama bratovih kolen. «Prosim te, bratec, ne odbijaj mi moje prošnje! Stopi k trgovcu Lipovcu in reci mu, naj odhiti takoj in brez odloga v pristavo, kjer ga pričakuje Tilka. Še pred sedmo uro mu mora danes zaupati nekaj zelo važnega. Ne izprašuj me, bratec, ničesar ne zveš od mene, ker me veže sveta obljuba. Njemu samemu, trgovcu torej, povej in ne morda njegovi ženi! Tilka ga čaka v pristavi. Nihče ga ne bo opazil. Vrat ne mora zgrešiti. Kar odpre naj jih. Sedaj, takoj! Bratec, usmili se me in ustrezi tej moji želji. Gre za delo usmiljenja. Ves teden ti bom kuhala najljubše jedi.»

Petrič je čutil, kako so se deklici med govorjenjem krčevito stresale ročice.

«Prav rad ti ustrezem, toda povem ti, Lipovec in jaz sva nekoliko razprta, ne javno sicer, a vendar čutiva oba ta razpor. On je namreč trdil, da sem jaz s svojimi službenimi spomini popolnoma pokvaril Repiča. Jasno ti mora biti, da opravi pri Lipovcu malo ali celo nič», se je skušal odkrižati Petrič neprijetne mu naloge. Načonski je zaslutil, da se skriva za to le prevročo srčno željo njegove sestre nekaj, česar še sam ni znal opredeliti.

«Pa pošlji kako drugo osebo k njemu, zanesljivo osebo seveda, ki naj mu raztolmači nujnost njegove prisotnosti v pristavi. Prosim te, Lojze ne odlašaj!»

«To je vsekakor laže izvedljivo! Le koga naj bi poslal? Ti se pa le vzdigni, saj vendar ne gre, da kleči sestra pred bratom!»

«Izbero osebe prepuščam popolnoma tebi!» je dejala Nežica, vstajaje počasi in brisoč si z rokavom svoje neobjokane oči. «Saj bi jo bila jaz sama izbrala, a taka vendar ne morem med ljudi.»

«Ali boš vedno taka?» jo je sočutno vprašal Petrič.

«Kaj jaz vem?» se je odrezala že s svojim navadnim glasom, iz katerega sta bili že izginili neobičajna mehkoča in izredna ponižnost.

«Da so uroki dandanes v naši prosvetljeni dobi sploh še učinkoviti, mi noče v glavo», je podvomil Petrič in zmajal neverno z glavo. «Za tem tiči, le meni verjemi, kaka druga stvar.»

«Kaj neki? Zakaj bi ne bili uroki učinkoviti,» je odvrnila nejevoljno Nežica, «le povprašaj Podlogarco in Hladnico. Dovolj o tem! Prosim te, Lojze, ne odlašaj!»

«Torej do sedme ure mora biti Lipovec v pristavi. Čakaj, nečesa sem se pravkar spomnil. Če ga čaka Tilka tam v tisti sobi, potem ve ona, kaj se dogaja v tujčevi delavnici. Ali ti je že kaj pravila o tem?» V Petriču se je vzbudil predpokojninski uradnik. Njegov obraz se je ves izpremenil. Ni trenil z očmi. Odgovora ni mogel dočakati.

«Vse zveš in še več!» ga je podila Nežica skozi duri. «Čas beži. Vrne se takoj domov, da mi sporočiš o svojem uspehu. Zapomni si torej dobro: zaupna oseba, ki zna molčati. Tilka ga čaka v pristavi. Gre za zelo važno zadevo. Edino do njega ima zaupanje. Drevi najkasneje do sedme ure. Preobuj se vendar, Lojze,

preden odideš. Da bi ti bila sreča mila! Z Bogom in dobro opravil!»

Po bratovem odhodu si je slekla Nežica krilo, skrajšala ga za dobršno tretjino, izpodvila, zarobila in čez pol ure se je že postavljala po sobi v kratkem, dokolenskem krilu. Sama se je zavedala, kako smešna je bila z dotalnim krilom kot deklica. Čeprav si je bila izbrala najkrajšo in kolikor mogoče samotno pot do doma, se ji je vendar dozdevalo, da vzbuja pri maloštevilnih osebah, ki jih je srečavala, pozornost ne radi svoje velikosti, saj so jo imele vse za deklico, pač pa radi dolgega krila.

* * *

Na pragu se je Petrič ustavil, da se odloči, kam naj gre. Pogledal je na uro. Za četrta peta. Časa dovolj. Počasi jo mahne po cesti,, mu že pride pametna misel v glavo.

Lahko je reči: izberi si zaupno osebo, naroči ji to in to in bodi še porok za uspeh. A kje dobiti osebo, na katero bi se človek popolnoma zanesel, osebo, ki slepo izvrši, kar se ji ukaže, in se ne povprašuje, zakaj ne pride Tilka sama k trgovcu, zakaj ne gre Petrič sam do Lipovca. Sedaj, ko je bil Petrič na cesti, ko ga ni več omamljal proseči glas nesrečne sestre, je začel trezno razmišljati o tem naročilu.

Tilka zaupa torej edino le trgovcu Lipovcu, čeprav ima gospodarja, ki jo je rešil tovarniškega dela v mestu in ji priskrbel brezskrbno sedanost, čeprav ima čez vse ljubljeno babico. Prva nedoslednost. Tilka kliče kot deklina, kot služeča deklina poročnega trgovca k sebi v pristavo. Druga nedoslednost. Da ji ne bo treba predolgo čakati, mu je točno določila uro, do kdaj sme priti k njej radi važne zadeve, radi dela usmiljenja. Pozivlja ga prav v sobo, kamor ji je gospodar prepovedal vstop ustno in še s posebnim

pismenim svarilom nad vrati. Če je gospodarjeva prepoved upravičena, preti tako Tilki ko Lipovcu nevarnost, če je prepoved brezpredmetna, potem je početje Tilkinega gospodarja popolnoma neumljivo. Tilkino naročilo, je ugibal Petrič dalje, zroč venomer na tla, da bi ga kaj ne zmotilo v njegovem presojanju, bi se dalo razložiti morda tako le: ona in trgovec se ljubita, ona je odkrila tajno tiskarno bankovcev in naroča svojemu ljubimcu, naj pride, da si napolni žepe. Ne, tudi ta domneva ni vredna piškavega oreha. Ne Tilka ne Lipovec nista zmožna takih ljubimskih pustolovščin. Tilka bi tudi nikdar ne naročila prav Rupnici, sestri umirovljenega redarja, naj ji pošlje ljubimca, saj je bilo obče znano in je vedela to tudi Tilka, da tiči v Neži precej poklicnih zmožnosti njenega brata.

Zatopljen v težke misli je prišel Petrič nevede do kovačnice.

«Miha Repič, kovač» je naznanjala majhna lesena tablica pod prekomerno veliko podkvijo nad vhodom, medtem ko je dostavljala lepenka, pritrjena na zidu med vrati in oknom, še: «Popravlja tudi šivalne stroje, kolesa i. t. d.»

Petrič je vstopil. Kovačnica je bila prazna. Nikogar ni videl. Šele čez nekaj časa se je izmotal izza prostora, oddeljenega z visoko zaveso od ostale kovačnice, mojster Repič.

«Dober dan, gospod Petrič! Ali mi poveste kaj novega?»

«Nič posebnega, mojster! Ali motim? Le mimo grede sem se oglasil pri vas.»

«Dobro došli! Svoje delo sem danes že dokončal. Črne je šel k Gregorčevim v Topolovec popravljat šivalni stroj, priden in uren dečko, poba sem poslal že domov, ko mi je prinesel od Olrajta liter vina. Saj ga boste kozarec, gospod Petrič!»

«Če ga prav moram, ga pa bom, da se vam ne zamerim. Čaka me zelo sitno opravilo, zato se ne smem dolgo muditi.»

«Sitna opravila niso nikdar nujna», je pomodroval Repič in odhitel k sosеду, da izplakne za gosta kozarec.

Že vidim, da ne bo nič z Lipovcem, si je prigo-varjal in se prepričeval Petrič, čakajoč, da se povrne gostitelj. Tudi če pride zanesljiva oseba k trgovcu, ga najbrž ne dobi doma, in če ga dobi, ji sicer obljubi, da pojde v pristavo, pa ne pojde, ker pozabi, lahko ga zadrži tudi kako neodložljivo opravilo, ni niti izključeno, da si poreče Lipovec: Tilki je prav tako daleč v trgovino, ko meni do pristave.

Izgovor bo vsak dober. Ni vredno, da si žene človek tako malenkost k srcu. Sestra je izgubila, odkar se je bila na prečuden način zmanjšala, mnogo ugleda pri svojem bratu. Teža se je sama še predobro zavedala. Zato je tudi pokleknila predenj, zato se ga je oklenila okrog nog, zato ga je hotela pridobiti z meh-kimi, božajočimi besedami in izjemnimi ljubkovalnicami. Ko se vrne domov, ji poreče, napravil sem po svojih močeh vse. S tem bo zadeva zanj zaključena. Če hoče sestra, naj verjame! Ne, ne! Da bi kdo drugi prišel prej na pristavo, da bi se kdo drugi prej prepričal o skrivnostni opremi tujčeve delavnice in o njenih namenih ko on, umirovljeni redar, je nemogoče. On je tisti, ki zasleduje vso zadevo že od prvega početka. Sedaj, ko se je začela zadeva odvozlovati in ko se bliža slednjič neubežni uspeh, ni nikakor pri volji, pre-pustiti sadove svojega truda komu drugemu. Blagroval je naključje, ki ga je še v zadnjem trenutku opozorilo, da ga mislijo drugi prehiteti.

Mojster Repič se je vrnil v kovačnico s čistim kozarcem. V tem času je bil Petrič že slovesno pokoval sestrično naročilo in si osnoval sam svoj načrt.

«Dobra kapljica, kaj ne gospod Petrič!»

«Zares izborna. Le kje je dobil Olrajt sedaj, ko smo že v trgatvi, tako starino?» je potrdil Petrič in si privoščil tri, štiri izvedeniške požirke. «Na zdravjel in dobro srečo!»

«Če vam je ljubo, greva malce pohajat,» je navetoval Petrič in izpil, kar je ostalo v kozarcu, «svoje delo ste dovršili, zato si že lahko privoščite nekaj razvedrila.»

«Pojdeva seveda, a ne prej, dokler ne izpijeva vina! V steklenici se vino izveši in izgubi svojo poživljajočo moč in svoj bistven okus.»

Precej zgovorna sta zapuščala prijatelja kovačnico. Ključ od vrat, ki bi bil Repiča radi teže in okornosti na izprehodu le oviral, je položil na okno, ki mu je nato zaprl vetrnice.

«Veste,» je začel Petrič, kakor hitro sta jo bila zavila s ceste na stransko pot, «najina zadeva dozoreva. Tisto o Celestinu je le res. Še pred dobro uro sem ga sledil po zemljevidu in si sestavljal smer njegovega potovanja. Ubral je pot naravnost proti prestolnici. Medpotoma se ustavlja. Za vse njegove postaje zvem po svojem dnevniku. V današnjem dopisu iz Gradnikov so jo še prav posebno pogodili. Policija že zasleduje, so pisali. Službujoča, aktivna policija res zasleduje, a umirovljena policija, dostavljam jaz, mu je že za petami.»

«Potem je lepa nagrada na vidiku?» je pripomnil Repič, ki je ves čas pazno poslušal prijateljeve besede.

«Ni mi do nagrade,» je zamahnil Petrič z roko, kakor bi hotel odgnati nadležno muho, «in vesel sem, da niso razpisali, vsaj javno ne, nobene nagrade za zasledbo krivcev, kajti potem bi trdili moji zavistniki in zavistneži — vse polno jih štejem iz kroga svojih nekdanjih tovarišev in predstojnikov — da je bila nagrada, denar torej, tista izpodbuda, ki me je naganjala od uspeha do uspeha.»

«Proti vili jo mahava», je omenil Repič. «Ali naju čaka kaka posebna naloga?»

«Najbrž!» je odgovoril Petič in se spustil v pomemben molk.

«Ne zavisi vse samo od spretnosti in sposobnosti,» je povzel Petrič po daljšem odmoru besedo, «k uspehu pomore tudi slučaj, kaka malenkost, na katero človek nikdar niti mislil ni, ki pa da njegovemu razumu pravo smer. Učenjaki, kakor sem bral še te dneve v zanimivi razpravi, računajo s takim slučajem, s takim kaŕipotom. Tudi meni je priskočil v tej bankovski zadevi na pomoč slučaj. Prav v zadnjem trenutku, kajti plod je bil namenjen že neupravičeni osebi, če bi jaz ne bil zvedel za to. S krepko in gotovo roko sem zagrabil vajete in okrenil voz na drugo pot. Őal mi je, da je delovala oseba, ki mi nikakor ni tuja, za mojim hrbtom in mi ni privoščala krvavo zasluŕene zmage.»

«Ali odkazete tudi meni kako nalogo pri svoji novi započetbi?» se je oglasil Repič, zavihal rokave in si skušal s svojimi golimi, krepkimi, mišičastimi in poraslimi rokami pridobiti dovoljenje za sodelovanje. «Razum in sila lahko drug drugega podpirata.»

«Seveda, dragi mojster,» ga je tolaŕil Petrič, «kot zaveznika od prvega trenutka pojdeva skupaj do cilja. Zato sem vas tudi vzel s seboj.»

«Hvala vam!» se je oddehnil Repič. Hvaleŕno vdanost so izraŕale njegove oči, hvaleŕno vdanost je izraŕal njegov glas, hvaleŕno vdanost je izraŕala vsa postava korenjaškega hrusta. Da bodo časniki proslavljali njega kot Petričevega pomočnika, se mu je zdel višek zemeljske sreče.

«Nikamor se nama ne mudi,» je dejal Petrič, «še pipo tobaka utegneva pokaditi. Őele ŕesta. Prezgodaj bi ne prišel rad k pristavi. Le brez skrbi sediva v travo. Suha je, ŕe presuha. Vraga! Vŕigalice sem pustil doma... Prav, da jih le imate... Sedaj pa poslu-

šajte! Ko odkadiva, se dvigneva in pojdeva počasi proti vili. Nikogar ne bova srečala. Če bi nama prišel kdo nasproti, si iščete vi delo, jaz pa kako knjižo pri gospodu. Ko prideva do pristave, postojiva malo, nato jo udariva naravnost do vrat in jih odpreva. Mogoče nas bo pričakovalo kako žensko bitje, a ne verjamem. Nato pregledava kakovost tiskarskih strojev, se prepričava o gonilni sili, premeteva papirje, da najdeva že dotiskane bankovce ali pa samo še prazen papir in odideva prav tako neopazna, kakor sva bila prišla. Vi skočite potem nemudoma na kolo in oddirjate v Topolovec na orožniško postajo. Vam že izročim svojo posetnico s kratko obrazložbo, da jo oddaste načelniku. Še nekaj! Če bi nama kdo zabranjeval vstop, počite ga kar po roki, da bo pomnila, kdaj jo je pobožal tratarski kovač.»

«Petih se ne ustrašim!» je siknil Repič mimo ustnika svoje pipe in pod rokavi so mu grozeče nabrekli nadlahtne mišice.

«Zanašam se na vas in vašo krepko pest!» je zadovoljno pokimal Petrič in puhnil oblaček dima proti vejam drevesa, pod katerim sta nabirala zarotnika sil za svoj dobro zamišljen načrt. «Kako ste se že izrazili malo prej, mojster Repič? Že vem. Razum in moč podpirata drug drugega. Ničesar ne dodajam tej resnični prislovcici.»

* * *

Sedma ura in pol. Še ga ni. Najbrž je šel na običajni izprehod pred večerjo. Potem ga ne bo do osmih domov. Vsekakor bi ji bil že lahko prišel tako le mimogrede praviti, kaj je z Lipovcem in ali je šel na pristavo. Po nepotrebem jo pušča toliko časa v tej mučni negotovosti. Kaj bi mu bilo, če bi ji bil naznanil, da je vse v redu? Umirila bi se, ne bi ji bilo treba hoditi vsako toliko prisluškovat k zaklenjenim durim, če se

že vrača brat Lojze. Duri je bila namreč sama zakle-
nila, ker se nobenemu ni hotela pokazati tako —
smešno majhna.

Prav za prav bi bila lahko že popolnoma mirna. Brata pozna dobro in ve, da napravi, česar se loti, v redu. Ob tem času je Lipovca najbrž že zadela zaslu-
žena kazen, bo vsaj vedel, kaj se pravi želeti drugemu slabo. In neukročena škodoželjnost je spačila Nežin obrazček.

Ko je Nežica zopet prislužkovala pri durih in pogledovala skozi ključavnico, pripravljena, da takoj odklene, kakor hitro zasliši pred durmi znani korak svojega brata, se ji je zdelo, kakor bi bilo nekaj za-
ropotalo v sobi. Kdo naj bi bil? Saj je vendar sama v stanovanju in sosedove mačke ni že dva meseca na izpregled. Razdraženi živci. Da bi le že prišel! Prav treba mu je vsak dan pred večerjo pohajati! Že kdaj je bila ona pripravila večerjo in stati je morala ves čas na pručici ob visokem štedilniku, da je lahko mešala po ponvi.

Zopet nekam pridušen ropot. To pot je ni varal sluh. Niti ne vid. Kajti vrata v kuhinjo so se odprla in iz sobe sta pricapljala dva dečka.

«Nesrečni Lojze,» je vzdihnila Nežica, ko je spoznala po potezah in obleki v prvem dečku svojega brata, «že vidim, da ti je izpodletelo. Niti vprašati te ne maram, ker slutim, kaj se ti je bilo pripetilo. Prišla sta torej s ceste kar skozi okno v sobo. Čemu? Da vaju le ni kdo videl!»

«Ker sva se bala, da nama ne odpreš», se je odrezal Petrič in se spomnil, kako je sam še pred nekaj urami oviral sestri vstop v stanovanje.

«Dober večer, gospod Repič!» je pozdravila Nežica drugega dečka in mu ponudila roko. «Torej ste šli tudi vi med pritlikavce?»

«Sem, a ne prostovoljno. Še sedaj ne vem, kaj in kako se je zgodilo. Oprostite gospa, da sedem. Pot me

je res utrudila.» Mojster Repič se je zagnal na stol in se slednjič prikobacal, oprt na komolce, srečno na stol. S tega vzvišenega prostora je radovedno ogledoval prijateljevo sestro.

«Jaz sem si že ustvaril svoje mnenje», se je oglašil Petrič, ki se je bil med tem tudi sam že priplazil na stol. «Prej bomo večerjali. Prijatelj Repič, draga Neža, je danes moj gost. Tak vendar ne more na cesto.»

«Nič posebnega ne bo, gospod Repič,» se je opravičevala Nežica, «nikakor nisem bila pripravljena na obisk. Enega ali drugega pa prosim, naj mi vzame iz sklednika tri krožnike, jaz jih ne dosežem, čeprav bi stopila na stol.»

«Na uporabo sem vam, gospa! Tako majhni slednjič vendar le še nismo!» se je širokoustil Repič, skočil s stola, zgrabil ga, postavil ga pod sklednik in ustregel z nemalo požrtvovalnostjo gostiteljčini želji.

Nobenemu ni šla večerja posebno v tek. Preveč so vsi trije razmišljali o svojem položaju. Veliki krožniki, velike vilice, vse jih je spominjalo, kako majhni so bili postali. Molče so jedli. Da bi bil drug drugega pogledal, si niso upali, ker vsakega bi se bil polotil smeh, kakor hitro bi se bil zagledal v smešno majhni obrazček svojega omiznega soseda, drugega že tako ni bilo videti iznad mizne plošče.

«Za liter vina dam! Vprašanje je, kdo nam ga prinese od Olrajta.» je dejal mojster Repič in segel v žep po svojo denarnico.

«Le shranite denar zopet v žep,» mu je ugovarjal Petrič, «moj gost ste in poleg tega sem sedaj jaz na vrsti.»

«Nočem vas škodovati. Dovolj, da ste mi dali večerjo?» se je trmasto upiral Repič, vzela iz denarnice srebrnjak in ga vrnil na mizo.

Kakor bi jih bilo srebro omamilo, so buljili vsi trije oči vanj. Pred njimi je ležal novец, bila ga je le

tretjina navadnega srebrnjaka in vendar se ni prav nič razlikoval po cvenku od njega.

«Kakor z mojim ključem», je Nežica prva pretrgala molk.

«Saj res!» ji je pritrdil brat Lojze in potegnil iz svoje denarnice ključek, ki se je bil popoldne že drugič skrčil, a ohranil vkljub temu svojo prvotno težo. «Za tak srebrnjak ne dobimo vina,» je nadaljeval, «in najlepše je to: šla sva, da zalotiva tujca pri ponarejanju, vrnila sva se sama s ponarejenimi novci.»

«Gospod Petrič,» ga je prosil mojster Repič, «še vedno ne razumem ničesar. Prej ste izjavili, da ste si že bili ustvarili mnenje o vsem tem, zato vas prosim, pojasnite mi to svoje mnenje.»

«Rad vam pojasnim», je začel Petrič, natlačivši si tobaka v svojo zmanjšano pipico, ki jo je vžgal z živim oglom. «Jaz vztrajam še vedno pri tem, da je tujec v vili ponarejavec. Priznavam tudi, da je učenjak. On je prepričan, da ga bodo prej ali slej zalezovali. Te ga jim ne more zabraniti. Svojih zasledovavcev se pa skuša ubraniti ne z orožjem, ne s prelivanjem krvi, pač pa na ta način, da je dobil v nekem plinu, ki ga sam proizvaja, mogočnega in zanesljivega zaveznika, s katerim razorožuje svoje nasprotnike. Ne da bi jim kaj škodoval, jim zmanjša, skrči telo in vsak si dobro premisli, preden ga obišče drugič. Taki so torej, sestra Neža, tvoji uroki in zadovoljen sem, da sem ti dokazal nespamet tvojih vraž. Kdo naj bi bil mene, kdo prijatelja Repiča uročil?»

«Kakšen vendar mora biti ta plin, da ima tako moč v sebi?» je Repič neverno zmajal z glavo.

«Dandanes se ne smemo čuditi prav nobenemu pojavu več», je razlagal Petrič in bingljal s svojimi nožicami. «Veda napreduje in če se ji zljubi, da preizkuša svoje najnovejše izrodke na nas, se niti ne smemo pritožiti, ker bi želi poleg nevšečnosti še posmeh.»

«In koliko časa, gospod Petrič, se bomo igrali še otroke?» je vprašal Repič, pokleknil na stol in iztegnil ročico po ključek, da si ga ogleda od blizu.

«Na to vprašanje vam, dragi moj, za sedaj dolgujem odgovor.»

«Kaj bo z mojo obrtjo?» se je žalostil Repič. «Nič ne rečem, močan sem, zdi se mi ko prej. A kaj mi pomaga moč, če ne morem prijeti s to ročico kladiva?»

«Vi imate v svoji kovačnici že nadomestilo, Črmeta. Vse delo, tudi najtežje, vam opravi, A jaz? Jaz moram osebno v mesto po pokojnino. Kateri uradnik bo zaupal toliko bankovcev otroku? Vsak mi poreče: reci očetu doma, naj pride sam po pokojnino!»

«Jaz ne bom držal rok križem, to vam slovesno obljubljam, gospod Petrič,» se je razgreval Repič, «če me zdravnik ne izleči, pojdem naravnost k tujcu in bom zahteval od njega nasprotnega plina, tistega plina, ki razširja in podaljšuje, oziroma, ki popravlja, kar je zagrešil prvotni.»

«In če vam ga ne da?»

«Potem mu Bog pomagaj!» se je razvnel Repič. Udaril je s svojo ročico tako krepko po mizi, da so odskočili vsi krožniki od nje.

«Tega niti ne bo treba», je miril Petrič. «Tu vmes mora po mojem mnenju poseči oblast. Ona naj preiskuje, v koliko je upravičen skrivnostni tujec, pa bodi učenjak vseh državnih vseučilišč, posegati na tak način v najbolj bistvene razmere posameznih državljánov. Ona naj ga oglobi, če nima za svoje poskuse nobene pripustnice, nobenega dovoljenja, ona naj kaznuje, če pozna, da je zagrešil kaj hujšega in se spričkal s kazenskimi zakoni. To pa prepustite meni, gospod Repič.»

«Rad, gospod Petrič! Na vsa vprašanja sem dobil od vas precej zadovoljive odgovore. Hvala vam! Glavnega vprašanja pa nikakor ne moreva rešiti ne teoretično ne praktično.»

«In to vprašanje se glasi?» je radovedno vprašal Petrič.

«Kako bi prišla midva še najhitreje do Olrajtove starine? Ne samo, da nam naš pošteni denar ne koristi...»

«... in da naju zaprejo kot razpečevavca ponarejenih novcev, če bi se drznila plačati s takim le srebrnjakom», je pripomnil Petrič.

«... bi se pri Olajtu vsakemu izmed nas smejali, če bi prišel tudi s pravim denarjem po vino», je nadaljeval Repič in neprestano krožil z očmi, kakor bi iskal svojega nasprotnika, ki mu je zabranil na tak nenačuden in pretkan način tisto dobro starino.

«Za dober denar bi midva slednjič ne bila v zadregi,» je hitel zatrjevat Petrič, «sestra Neža ima v svoji skrinji gotovo denarja, ki ni bil v tujčevi stiskalnici, vkljub temu bova, zdi se mi, umirala ob bistrem studentu za žejo, kakor se reče tako le bolj po gosposko.»

«Nič drugega ne rečem kakor to, da bo stala tujca še precej drago moja žeja», se je polagoma umirjal Repič. «Še nekaj sem vas hotel vprašati sedaj, ko ni gospe tu. Kam neki je izginila?»

«V sobi zapira okna na cesto, najbrž se boji, da priskače vanjo še kak otrok, kakor sva priskakala midva.»

«Ali niste slišali, gospod Petrič, v trenutku, ko sva odprla vrata tam v pristavi, kako se je nekdo zasmel. Smeh je prihajal izza bližnjih dreves vhodu nasproti. Še sedaj mi zveni v ušesih. Kakor bi mi kdo dušo rezal.»

«Ničesar nisem slišal,» je odvrnil Petrič, «v takih pomembnih trenutkih, ko dogodki človeka presenečajo in so tako rekoč vsi živalci čez mero razdraženi, se mu marsikaj dozdeva. Kdo hočete, da bi naju bil videl? Toda tiho, mirno! Samo glejte in opazujte, kako se

ključek pred vami večja in širi. Kaj naj to pomeni? Mrtva stvar rase.»

Vsa zatopljena v nenavadni pojav si niti dihati nista upala. Na stolih sta klečala, slonela na komolcih in opazovala, kako vidno je rasel pred njunimi očmi ključ. Sapa jima je zastajala. Zavedela sta se šele, ko se ključ ni več večal. A vkljub temu sta še vedno buljila oči v čarobni ključ.

Iz sobe je stopila Neža. Nista je slišala, preveč ju je bila prevzela skrivnost rastočega ključa. Šele, ko se je odkašljala nad njima in s tem naznanila svojo navzočnost, sta dvignila oči in uzrla novo čudo: sestra Neža za enega in gospa Repnica za drugega je bila zapustila pritlikavske vrste in se vrnila med navadne, pravilno ustvarjene in pravilno zrasle vaščane.

«Sedaj razumem vse», je dejal Petrič in se moško postavil na stolu. «Ko sva midva gledala, kako se je večal pred nama ključek, se je istočasno večala tudi sestra Neža. To nama daje upanje, da je tudi najino pritlikavstvo le začasno.»

«Dobro ste jo pogodili,» je veselo zaploskal z ročicami mojster Repič, «s tem je rešeno tudi zadnje vprašanje. Gospo naprosiva, naj nama gre s svojim dobrim denarjem k Olrajtu po vina.»

«Rada grem, ko se je vsa zadeva tako dobro razrešila», se je vdala Rupnica Repičevi prošnji in odšla v sobo po denar.

Zadovoljno sta zrla prijatelja za odhajajočo vdovo. Nenadoma sta pa prasnili oba v smeh. Repič se je trudil, da bi udušil že v grlu smeh, a mu ni uspelo, hahljanja le ni mogel zatreti.

Vsa začudena se je Rupnica ozrla. Pogledala je po sebi, viknila, smuknila v sobo in zaloputnila za sabo vrata. Opazila je bila, da ji seže krilo le nekoliko nad kolena. Kot deklici ji je pristojalo dokolensko krilce, zrela ženska se je v njem le smešila. Z njo je bilo

namreč zraslo vse, le oni kos krila, ki ga je bila odrezala, ni zrasel, vsaj na njenem telesu ne.

Nekoliko užaljena se je vrnila Rupnica preoblečena v kuhinjo. Glasni smeh, čeprav tudi po njenem mnenju kolikor toliko upravičen, jo je bil ozlovoljil.

«Samo pol litra vama prinesem,» se je ujedala Rupnica radi prejšnjega smeha nad obema, «vem, da se celo s tem pregrešim, kajti prepovedano je dajati otrokom opojnih pijač.»

«Če se boš dolgo obotavljala,» je mirno pripomnil brat Lojze, «se tudi midva podaljšava in nama ne bo treba več ne posojila ne strežnice.»

«Kaj neki imajo pri Olrajtu?» je dejala Rupnica, ko se je vrnila z vinom. «Polna soba jih je. Od domačinov sem videla samo vašega Črneti med njimi. Julka trdi, da je delavsko društvo napravilo izlet. Tega ne morem verjeti. Prvič smo med tednom in drugič se vedejo za izletnike preresno. Izletnikov brez petja in smeha si niti predstavljati ne morem. Prej bi jim pripisala kako zborovanje.»

Solnce se je poslavljaljo. Po široki cesti, ki je vezala Topolovec s Trato, se je vračal Črne od dela. Kovček z orodjem si je bil oprtal in veselo jo je mahal proti Trati. Gregorčevi v Topolovcu so res gostoljubni ljudje. Popravlil je domači hčeri Idi šivalni stroj, materi mlinček za kavo, ki je začel že debelo mleti, dobil poleg zaslužka še pošteno malico in z Ido se je dalo ves čas tako lepo kramljati. Dekle je precej navihano, nobene ne ostaja dolžna.

Zahotelo se mu je cigarete. Pogledal je na uro. Časa dovolj do večerje. Šnel si je kovček, postavil ga v travo ob cesti, sedel nanj in si začel zvijati cigareto.

Večer je bil zares diven. Solnce je krvavelo. Nebo, zeleno na zapadu, se je polagoma prelivalo v temno sinjino. Tako lepih prizorov ni bil deležen, ko je delal v mestu. Kdo je vedel tedaj, da se lahko naužije človek lepote zastonj. Ob nedeljah se je res včasih vzdignil ter šel s prijatelji v kako okoličansko vas, a ko je bilo morda zunaj najlepše, so se gnetli izletniki okoli mize v zakajeni sobi in prepevali domače pesmi, ki so se zlivale s popevkami drugih sosednih omizij v veletok nedeljskega navdušenja. Navadno so pa presedeli cel popoldan v kinu.

Črne je opazil od daleč kolesarja. V prijetnem brezdeltu se zanima človek za vsako malenkost, za vsako izpremembo. Kolesar se je bližal počasi, ni si dal sile. Na ravni cesti se je prikazen večala. Domačin ni, domačini dirjajo, kakor bi se vedno udeleževali kake kolesarske dirke. Meščan je, po športni čepici,

bela slama, črn trak z zlatim napisom: «Brzec» je spoznal člana tega društva, čigar ud je bil tudi on, Črne, skoraj dve leti. Mogoče bo kak znanec, nič se ne ve, saj jih je bilo tedaj vpisanih v društvu nad tri sto.

Kolesar se je ustavil prav pred Črnetom. «Dober večer!», je pozdravil. «No, koga vidim! Drejče! Kaj pa ti tukaj delaš? Nisem si mislil, da se bova srečala po tolikem času tu v tem pustem kraju.»

«Zdrav, Pavle! Tu v bližini, v Trati, sem dobil delo in jelo. V mestu mi ni bilo obstanka, odkar nisem imel nobenega zaslužka več. Tudi jaz te vprašujem, kaj pa ti delaš tod okrog. Da bi bil ta kraj pust, ne morem trditi, saj sem se pravkar prav pošteno napil lepote jesenskega večera.»

«Vidi se, da se ti dobro godi. Sanjač postane človek navadno v dobrih razmerah. Če ga pa tarejo skrbi, nima smisla za lepoto. Pust kakor njegova notranjost mu je ves svet.» Kolesar Pavle je naslonil kolo ob občestni kamen in sedel poleg Črneta v travo.

«Kaj nisi več v službi, Pavle? Če se ne motim in kolikor se še spominjam, si bil zaposlen v mestni elektrarni. Vsi drugi mehaniki pri zasebnih gospodarjih smo ti zavidali. Stalna služba, neodvisnost od raznih muh svojega gospodarja, dobra pokojnina!»

«Še sem v službi, a kmalu pride čas, ko nam poreko: Od tega dne naprej niste več v občinski službi. Stalna služba — prevara, pokojnina se skrči v odpravnino, in če ne dobiš takoj novega dela in novega zaslužka, ti izpuhti odpravnina tako rekoč med prsti, da še sam ne boš vedel kdaj.»

«Saj se vendar nisi sprl z inženirjem» je povpraševal Črne sočutno svojega znanca in mu ponujal tobačnico, naj si napravi cigareto, hoteč ga s tem pripraviti k boljši volji.

«Dobro me poznaš, Drejče, da nisem bil nikdar prepirač. Rajši požerem krivico, če treba. Toda dru-

gačne stvari so sedaj na vidiku in radi teh prihajam danes v Trato.»

«Zelo skrivnostno govoriš, ali sem se pa jaz v tem času že tako pokmetil, da ne razumem več tvoje mestne govorice.»

«Nekaj pojasnil ti je seveda treba», je odgovoril Pavle Črnetu. «Cigarete pa ne bom zvijal, hvala ti vsekako, bojim se namreč, da ti stresem radi razdraženih živcev le preveč tobaka po nepotrebem. Če ti je ljubo, ti rad tolmačim svoje nadloge. Pred ne vem več koliko tedni so raztrobili listi po vsem svetu, kako je prisilil naš domačin ozračje, da mu dobavlja elektriko. Ker me zanima vse, kar se tiče elektrike, sem zasledoval z izredno pozornostjo omenjena poročila. Fant, sem si moral kmalu nato priznati, huda prede tebi in tvojim tovarišem. Dinamo, stroji torej, ki so doslej proizvajali elektriko in ki so nas preživljali, bodo nepotrebni. Vesoljno ozračje postane pravcati sod, ki ga bo lahko vsakdo nastavil. Skozí posebno pipo mu priteče električni tok, kolikor ga bo hotel, kakršnega koli si bo želel. Zato bo pa brezposelnost večja. Vsi, ki so naše stroke, bodo morali s trebuhom za kruhom. Novi izumi izpodrivajo bolj in bolj človeka kot delavca. In ker ga ni oblastnika, ki bi pregledal vsako tako iznajdbo in jo prepovedal, kakor hitro bi se prepričal, da bo v narodnem gospodarstvu škoda radi izgube dela večjih množic nerazmerno večja kakor bi znašala korist, ki jo bo nudil izum, me vidiš sedaj tu pred seboj.»

«Vse sem razumel,» mu je pokimal Črne, «o izumu sem tudi jaz že slišal, in da obstaja neoporečno sorazmerje med izumi in brezposelnostjo, se popolnoma strinjam s teboj. Če se prav spominjam, smo se celo v vaški krčmi nekoč o tem razgovarjali. Nikakor pa ne dojemem zveze med škodljivim izumom in tvojim izletom v Trato.»

«Kaj se delaš tako nevednega!» je pokaral Pavle svojega znanca iz polupretekle dobe. «Saj vendar veš, kdo se mudi sedaj v Trati?»

«Tujca meniš, ki je prišel pred dvema tednoma približno sem, da skrije svojo neznansko grdo hčer radovednim očem, kaj ne? Toda še vedno ne vem, kaj in kako. Pa ne, da bi bil tujec tisti izumitelj?!»

«Dobro glumiš nevedneža. Seveda je. Čudno, da moram jaz, ki živim v oddaljenem mestu, obvestiti tebe, ki živiš v vasi, o pravem značaju tvojega sovaščana.»

«Verjemi mi, Pavle, da je to moje prvo vedenje», se je začudil Črne. Nepričakovana novica ga je kar dvignila s kovčega. «Kaj je pa prišel delat sem na deželo?»

«Tudi na to dobiš odgovor, Drejče. Prišel je, da skrije sebe in svoj izum onim, ki bi radi obračunili z obema. Uspelo mu je. Zabrisal je vse sledi za sabo in celo liste je prevaril. A mi smo ga vkljub temu izsledili. Poslal je namreč služabnico v mesto, naj mu kupi nekaj elektrotehničnih potrebščin. Svoje zahteve je zapisal na posetnico. Kaka neprevidnost, kaj ne! Moreš si misliti, kako hitro se je razširila v naših krogih vest. Da nadaljujem! Ker nam utegneš pomagati s kakim pojasnilom, ti odkrijem vso našo zaroto. Ne straši se, to ni nikaka krvava zarota. Popustljivejši tovariši so glasovali za to, naj gre odposlanstvo iz naše srede k njemu in naj ga skuša pregovoriti, naj umekne svoj izum. Šele našim ugovorom, da ne more žrtvovati in da ne bo nikdar žrtvoval učenjak, ki se je ubijal in mučil mogoče desetletja, svojega izuma prostovoljno kar tako radi nekaterih godrnjačev, so se vdali, in danes nas pride več odposlancev iz naše elektrarne, da ...» Pavle je vstal, približal se tesno Črnetu in mu šepnil v uho, «... mu razbijemo izum.»

«Napravil bo drugega.»

«Ne gre za to, da preprečimo novemu izumu pohod po svetu. Vse smo dobro premislili. Mi hočemo s

svojim činom le opozoriti javnost, naj se zavzame za nas, ki nas vrže tak izum na cesto.»

«... čin sam na sebi pa v zapor», je dodal Črne. «Zdi se mi vse skupaj nedolžna demonstracija, ki ni v nobenem pravičnem skladu s težkimi posledicami.»

«Upoštevali smo tudi morebitne kazni. Kaj to! Le meni verjemi, Drejče, za časa naše obravnave bodo pretresovali vsi listi našo zadevo in prej ali slej pride čas, ko ne bo smela nobena država ščititi izumov, ki skušajo izpodriniti človeka kot delavca. In da to dosežemo, se ne plašimo kazni.»

«Sedaj sem še sam radoveden, če se vam res po godu izteče. Kje so pa sozarotniki?»

«Pripeljejo se posamič na kolesih. V krčmi pri Hojaku se snidemo kot izletniki.»

«Vidim, da ste vse do dobrá prereševali. Kako pa hočete spoznati njegov izum?»

«Strokovnjaki smo in kako značilno znamenje ga že izda. Če bi ga pa tudi ne pogodili, smo dosegli vendar le svoj namen.»

Črne si je zopet oprtal kovčeg. «Človek niti ne slutí, kako hitro poteka čas. Polagoma se je že zvečerilo. Do vasi tako ni več daleč.»

«Jaz se odpeljem naprej!» je dejal Pavle in sedel na kolo. «Ali je vila tostran ali onostran vasi?»

«Tostran!»

«Izumiteljeva delavnica je seveda v parku pred vilo.»

«Je!»

«Le pridi zvečer na kozarec, se bova še kaj pomenila. O našem namenu niti besedice več!»

Pavle je odbrzel na kolesu, Črne je gledal za njim, dokler mu ni bil izginil za prvi ovinek.

Po večerji je res prišel Črne v krčmo. Poslala ga je bila Repička, naj pregleda, če je njen mož tam. V skrbeh je. Vedno je bil točen pri večerji.

Med izletniki je poznal Črne edino le Pavleta. Prisedel je k njemu, medtem ko so se domači pivci zadovoljili s prostori v kuhinji, da ne bodo motili družbe iz mesta.

Ker je poznal njene namene, je opazoval Črne družbo s popolnoma drugačnimi očmi. Odločni mladenci, prepričani, da so njihovi smotri upravičeni in da se bore nesebično in požrtvovalno za vzvišene vzore. Nekaj svinčeno težkega je viselo v zraku, kar ni dopuščalo, da bi se dvignilo občutje, da bi se količkaj razvila zabava. Z dobršnimi požirki so si skušali izbiti smeh na lica in popevko iz grla. Naročali so kar vprek ocvrta jajca, drugega že tako ni zmogla vaška kuhinja. Čutili so najbrž praznoto v notranjosti. S pomenljivimi pogledi so srčili drug drugega. Zdaj pa zdaj so se potipali v žep, če je v njem še orodje, s katerim se lotijo največjega izuma zadnjega petdesetletja.

Črne se je kmalu poslovil od svojega znanca. V veži je zvedel od natakariče Julke, da njegovega mojstra še ni bilo v krčmi, da ga najbrž tudi ne bo, ker je prišla Rupnica že drugič po vina v praznjem in ne vsakdanjem krilu. Za njo in za njenega brata bi bila dva litra le preveč, zato sklepa, da jima pomaga Repič s svojo kovaško ognjeno žejo.

Črne je že toliko poznal tako svet kakor ljudi, da je mojstrici previdno zamolčal, kar mu je bila zaupala Julka. Ustregel je s tem mojstru, ustregel gospodinji, ki bi ji nikakor ne bilo ljubo, če bi ji mož popival tudi med tednom, in ustregel je sebi. Z izgovorom, da mora še nekoliko na zrak, ker ga je začela boleti glava, se je odpravil od doma.

Za nič bi ne mogel strpeti doma v trenutkih, ko se bodo dogajale v njegovi bližini stvari, ki obsvetle Trato z zgodovinskim žarom.

Z zavihnjenim ovratnikom, s klobukom, potisnjenim nizko doli na čelo, se je plazil Črne ob hišah v

senci — ščip je razsvetljeval nasprotno stran ulice — in skrbno pazil, da bi ga ne spoznal kak zakasnjeneec. Deseta ura je zazibala po večini že vse vaščane v sladko spanje.

Neopazen je prispel slednjič do vhodnih vrat v park bankirjeve vile. Prostor na desni je bil obrasel z leskovim grmovjem. Pod največji grm se je stisnil Črne in zavzel isto mesto, na katerem je brž po kosilu počival skrčeni Dolfe. Boljšega skrivališča ni mogel dobiti. Sam popolnoma zakrit je lahko neovirano gledal skozi veje po cesti proti vasi in tudi nekoliko po parku. Železna vhodna vrata so bila odprta na stežaj.

Kadar čaka človek, mu postanejo sekunde minute in minute ure. Po životu je začelo Črnetu gomezeti. Bal se je že, da je bil sedel v kako mravljišče. Spoznal je kmalu, da mu je noga zaspivala. Preložil jo je. V zvoniku je bilo. Udarci so trepetali po zraku.

Od Trate se je privozila tiho in brez nobene svetiljke gruča kolesarjev. Oni so. Črne je zlezal še bolj na kup. Eden, dva... pet... sedem... vseh enajst jih je. Znanca Pavleta ni mogel razločiti. Šele, ko so privozila kolesa na s kamenčki posuto pot po parku, je začelo štrkati. Izginili so mu izpred oči.

Črne je zamižal in zasledoval z duševnimi očmi nadaljni potek dogodkov. Približujejo se pristavi. Pred pristavo stopijo previdno s koles, naslonijo jih na zid. Postavijo se v tri vrste. Iz žepov jemljejo orodje, ne, to niso ne kladiva ne škarje ne klešče ne svedri, preglasni bi bili, to so steklenice z jedkimi tekočinami, ki glede učinkov nič ne zaostajajo za svojimi hrupnimi in bučnimi tovariši.

Načelnik odpre vrata. S kljukcem. V delavnico stopijo. Razdele se. Žepne svetiljke zasvete. Tu je izum. Tu je pipa, skozi katero priteče, če se odpre, elektrika. Nekaj je začvrčalo. Tekočina se je zajedala

počasi a zanestljivo v kovino, do njega pod grmom prihaja rezki, ostri in kiselkasti duh raznih kislin.

Zmagoslavno pregledajo zarotniki še enkrat svoje delo. Vse v redu. Drobcene pene pokrivajo smrtno rano.

Nenadoma je moral odpreti Črne oči. Mimo njega so skrivnostno švignila kolesa. Na pedalih stoječ so jih gonili otroci, držeč se za krmilo, sedala so bila za nje previsoka. Eden, dva... pet... sedem... enajst. Odkod se je vzelo hkratu toliko otrok? Vsi na kolesih in še celo na kolesih za odrasle. Kam so bili izginili zarotniki? Sedaj bi se bili že morali vrniti.

Mesečina. V zvoniku je udarilo dvanajstkrat. Polnoč. Ura duhov. V neprespanem, trudnem in bedečem Črnetu se je porodila misel, ob kateri se je ves zgrozil. Otroci na kolesih so bile duše, prikazni, so bili strahovi onih nesrečnih zarotnikov. Kdo ve, kaj se jim je pripetilo? Vsaka pomoč je tu odvečna. Če vidi kdo že nesmrtno dušo, ni nobene pomoči več smrtnim telesom. S temi naj se križa izumitelj sam.

Črneta ni bilo nikdar strah. Toda pod leskovim grmom ga je stresel mraz, zaščegetalo ga je po vsem telesu, čutil je, kako so se mu pod klobukom naježili lasje. Spustil se je v tek, kar najhitreje je mogel in sam ni vedel, ne kdaj ne kako je zlezel oblečen, obut in s klobukom na glavi pod odejo.

* * *

Stara Smrekarca je stopila na prag svoje koč. Jutranje solnce je dobro delo njenim kostem. Sedla je na klop poleg vrat. Gledala je proti vasi na desno in proti vili na levo, da si poišče primernegega razvedrila. Včerajšnji dogodek jo je bil precej razburil. Še sedaj ne more vsega verjeti. Uboga Tilka! V kaki nevarnosti živi. Vse to radi nje, svoje babice, da jo razbremeni vseh skrbi in ji olepša dneve, ki so ji še name-

njeni na tem svetu. Da se je le tako po sreči izteklo! Tylko je izmodrilo. Ne izpostavi se več nevarnosti. Še davi, ko je odhajala, ji je svečano obljubila, da ne pojde nikdar več v bližino skrivnostne delavnice. Niti mimo pristave, rajši napravi večji ovinek. Je že užila dovolj strahu.

Smrekarca ni čutila, kako ji je ob spominu na ogroženo vnukinjo zalila solza oko in se spustila navzdol po zgrbančenem licu. Če bi ne bilo njene vnukinje, že kdaj bi bila rada zatisnila oči. Prepričala se je, da ni več za ta svet. Vsako nedeljo, ko hodita s Smolelo od maše in jima je precejšnji kos poti skupen, zve kaj novega. Smoletovi dobivajo namreč od Petriča list na posodo. Vsega, kar ji pravi Smolela, niti ne razume.

Po stezi pod kočo jo maha šolarček. Mudi se mu. Vkljub temu se ozira neprestano. Šolske knjige nosi sicer v roki, a se le oddaljuje od šolskega plosinja in vasi. Pohajat gre najbrž v gozd. Taka je današnja mladina! Učenec je izginil proti vili. Zopet drug deček. Tretji. Vsi se izgublajo v isto smer. Prišla sta dva vštric. Pa je zopet prihajal kak posamezen deček. Ne, po nedolžnem jih je bila obsodila. To niso pohajači, niso postopači. Skoraj gotovo prirejajo že tako zgodaj z gospodom učiteljem izlet, na katerem jih pouči njihov vzgojitelj, katere gobe so užitne, katere strupene. Saj sedaj je pravi čas za gobe. Kako rada jih je še pred leti brala po gozdu. Nekaj je le izkúpila za nje. Vsi so radi kúpovali od nje, ker so se nanjo zanašali. Pa jih je tudi vse poznala. Sedaj ji ni treba pobirat več ne gob ne dračja. Zopet in zopet dečki. Na vsak način se gredo učít v prirodo. Le kje je učítelj? Gotovo jih že čaka na dogovorjenem mestu. Pa je res dober naš sedanji učítelj, vsi ga imajo radi vsi, ga hvalijo, učenci, starši in drugi vaščani. Blaga duša je. Kako se že piše? In kakor navadno, ko se ni mogla hitro spomniti tega ali onega priimka,

je tudi to pot ugotovila Smrekarca, da ji slabeva spomin...

Kakih dve sto korakov pred pristavo je rasla skupina dreves, tvoreča precejšnjo goščo. V tej goščavi so se zbirali dečki zadnjega šolskega letnika pod vodstvom svojega priznanega kolovodje Jakobovega Tončka.

«Ali smo vsi?» se je oglasil Tonček. «Prav za prav, da vam resnico povem, nisem vabil vseh. Nace Okornov, Janko Zalarjev in Janko z Brega se mi zde preveč zgovorni, premalo moški. Ne znajo molčati. Že sinoči bi bili vse razklepetali, če bi jim bil zaupal. Tudi Jernejčku nisem rekel ničesar. Čeprav je naših let in hodi z nami v isti razred, je vendar tako droben, majhen in plašljiv, da je bolje zanj, da ne sodeluje.»

Tonček si je še enkrat po vrsti ogledal svoje sošolce, da presodi vsakega posebej, vzravnal se, uprl levico velevažno v bok in vprašal:

«Fantje, ali bi radi imeli nekaj dni počitnic?»

«Radi!» so pritrdili sošolci soglasno in na obrazu se jim je brala zadovoljnost.

«Prav. Časa imamo še dovolj. Šele sedma je. V šolo pridemo vsekakor pravočasno. Odkar sta mi Hladnica in Padlogarca obljubili vsaka po eno petdesetico, če jima poizvem, kdo živi v pristavi, če je tista ženska res grda, kako ravna tujec s tisto grdo žensko in če jo pretepa s pasjim bičem, presedim vsak popoldan že nekaj dni sem na veji tistega le drevesa, odkoder se vidi naravnost pred pristavo in, če bi se vrata odprla, tudi v delavnico. Dva, tri dni nisem ničesar opazil. Včeraj sem imel srečo.

Toliko, da sem utegnil še priplezati do svojega opazovališča. Videl sem, kako prihajata od vile novi služabnik in Tilka, ki je od prvega začetka v službi pri novem gospodarju v vili. Naravnost proti pristavi jo režeta. On spredaj, ona nekaj korakov za njim.

Oprimem se veje, da vidim bolje. Za dve petdesetici se že izplača gledati. Vrata se odpro. Dobro, da sem se bil oprijel veje, če ne bi bil telebnil z drevesa. Služabnik jo je udaril skozi park naravnost na glavno cesto. Tilka je pa letela proti vili. Oba, služabnik in Tilka, sta postala majhna, služabnik se mi je zdel celo manjši ko naš Jernejček.»

Dečki niso razumeli, kaj in kako misli Tonček. Pogledali so drug drugega. Manjši ko Jernejček. Od daleč se vendar zde vsi manjši kakor so v resnici. Nihče se ni drznil, da bi zahteval pojasnil.

«Precej časa je minilo,» je nadaljeval Tonček, «ko pridrsi po poti Rupnica. Gleda na desno, gleda na levo, ozira se. Tudi ona jo ubira naravnost proti pristavi. Z rokami in nogami se oklenem veje. Kaj bo? Še preden se zavem, je že odskočila izpred vrat deklica Rupnica, majhna in debelušna ko Katrica iz tretjega razreda, samo da ji je sešlo krilce preko gležnjev.»

Dečki so le molčali. Zopet niso razumeli svojega voditelja. Vera vanj se jim je začela majati. Ko se začnjenja voditelj na tak način kar odkrito norčevati s svojimi pristaši, zaseje vanje seme upornosti. Katrica je res debelušna, «žoga» ji pravijo vsi, a kako naj bi postala Rupnica Katrica? Kako misli Tonček z Jernejčkom in Katrico priskrbeti svojim sošolcem počitnice? Šala gre le do neke meje. Gorje mu, če spoznajo, da jih vodi za nos!

Tonček se ni zmenil mnogo za neprijazne poglede zbranih tovarišev in sošolcev, preveč si je bil v svesti svoje zmaže. To kratkem odmoru je nadaljeval.

«V tretje gre rado, kakor vedno pravi naš stric Luka. Počakal sem torej še nekoliko. Ni prijetno sedeti nekaj ur na trdi veji. Domači me niso pogrešali, ker sem jim rekel, da grem kazat novo nalogo Tinčetu, ki ga ni bilo že tri dni v šolo. Stric Luka jo je pogodil. Mirno in moško sta prikoralala Petrič in

Repič. Prihulim se k veji. Oba sta šla naravnost proti vratom. Grdo babo bi bila rada videla. Vrata se odpro...»

«... in če sta tudi Repič in Petrič postala majhna ko Jernejček, te nasečemo, da boš pomnil, kdaj si nas izvabil zastonj semkaj!»

«S težavo sem prepričal mater, da nas je sam učitelj pozval eno uro prej v šolo!»

«Jaz sem jo kar pobrisal.»

«Kje so počitnice? Še zaprti bomo, če pridemo prepozno v šolo.»

Pod drevesi je završelo. Dečki so zagrabili knjige in se odmeknili od Tončka, ki je ostal hladnokrven, čeprav je imel vso družbo proti sebi. Prav ta njegova hladnokrvnost je razorožila nasprotnike. Knjige so spravili zopet pod pazduho.

«Pogodili ste. Tudi Petrič in Repič sta postala majhna. Odkurila sta jo izpred vrat. Ko sem videl, kako je drobil mojstrček po poti, se nisem mogel več premagovati in zasmel sem se na glas. Moj predlog je ta. Če postajajo pred vrati pristave velike osebe majhne, postanemo tudi mi manjši, otroke pa pošlje učitelj iz šole domov. Nič ne bomo trpeli, vsaj od onih petih nisem slišal nobenega, da bi vpil. Če se kdo izmed vas boji, naj gre domov! Še je čas, a naj ve, da se bo moral še bolj učiti, ker bo v razredu le malo učencev.»

«Če je res, gremo vsi do pristave brez izjeme,» so izjavili dečki, «če bi pa ne bilo nič s počitnicami, te namajimo in našeškamo, da boš pomnil!»

V vrstah po dva in dva so zapuščali dečki goščavo. Čudno jim je bilo pri srcu. Obetajoče se počitnice ob času, ko dozoreva sadje, ko se bliža trgatav, so udušile v njih neodločnost in vsak dvom. Šrepa so gledali venomer le vrata pred seboj, za katerimi se je skrivala njihova prostost...

Smrekarca je še vedno sedela na klopi pred kočo. Krušnih drobtin je bila nametala nikdar sitim vrabcem, ki so poskakovali pred njo in zahtevali s ščebe-tanjem nove piče. Niso se dali odgnati. Šele vrišč, ki je prihajal iz gozdíča, jih je oplašil, da so odfrleli in si izbrali varnejša mesta po bližnjih vejah.

Smrekarca se je ozrla v smer, odkoder so prihajali glasovi. Iz za drevja so se prikazali otroci, lovili se po stezi, metali klobuke v zrak in hiteli proti vasi. Brez spremstva. Brez učiteljice. Kaj naj bo tudi učiteljica tem za šolo še negodnim otrokom? Nemarni starši, da puste tak drobiž brez nadzorstva ob tako zgodnjih urah v gozd! Sedaj še gre, dokler se pode po stezi. Kaj pa potem, ko pridejo za Kukčevo hišo na državno cesto? Kako lahko se pripeti kaka nesreča! Kdo bo kriv?

In starka se je stresla, ko je pomislila, kako malo se zavedajo dandanes matere svoje velike odgovornosti.

Bližal se je poldan. Občinski zdravnik dr. Florijančič se je odpravljaj od doma. Najprej se ustavi pred pošto. Topolovec, čeprav obsežna občina, je bil sam na sebi le majhna vas, v kateri je pomenil prihod poštnege avtomobila že važen dogodek. Opoldne, ko je prihajal iz Vodič, in ob polu treh, ko se je vračal zopet v mesto, se je zbralo pred pošto vedno nekaj ljudi. Župan Košir, lekarničar Bavčar, zdravnik Florijančič, trgovec z mešanim blagom Poljanec, upokojeni nadučitelj Ogrizek in orožniški postajni načelnik Sašek. Prihajali so, da vidiijo potnike in da dvignejo z avtomobilom došla pisma in časnike. Izpred pošte so se nato vsi porazgubili domov h kosilu.

Dr. Florijančič jo je torej mahnil naravnost pred pošto. Že dva dni je nestrpno pričakoval nekaj novejših strokovnjaških knjig, ki si jih je bil naročil iz inozemstva. Stopal je pa kljub temu počasi, ker ni hotel biti prvi na mestu.

«Dober dan, gospod doktor!» Nadučitelj Ogrizek se mu je pridružil. «Povem vam, do večera se mora izpremeniti vreme. Pred dvema urama me je začelo trgati po udih.»

«Nič čudnega bi ne bilo, če dobimo kako roso. Ko sem šel včeraj v Meline med polji, sem se sam prepričal, kako potrebna je zemlja mokrote», je pripomnil zdravnik.

«Kaj roso, nevihto dobimo, nevihto vam rečem. Danes čutim posebne bolečine.»

«Kdor ima v sebi tak tlakomer, da mu naznanja ne samo padavino, ampak tudi kakovost padavine,

mu ni mnogo za to, da se ga iznebi», se je pošalil zdravnik.

«Če bi ne spadal revmatizem med one bolezni, ki jim celo moderna veda še ne more do živega!»

Skoraj istočasno je dospel pred pošto tudi poštni avtomobil. Dve domačinki sta izstopili. Trije potniki so ostali na svojih sedežih.

«Tujci», je ugotovil župan, ki je poznal vse svoje občinarje.

«Pred vilo moram ustaviti», je dodal krmitelj, nesoč pisemsko vrečo v poštno poslopje.

Župan, zdravnik in nadučitelj, ki so slišali kot najbližji krmiteljevo pripombo, so si natančneje ogledali tujce.

Velik, močan gospod je sedel sredi vozila. Njegova še precej plešasta glava je bila sklonjena nad debelejšo knjigo. Zatopljen v njeno vsebino se ni prav nič zanimal za svojo okolico. Poleg njega je sedel mladenič, čigar kratko ostriženi lasje, zalisci in zapeti jopič so izdajali poklicnega služabnika. Blizu vrat je gledal skozi okno mož, suh in gibčen. Z vidnim zanimanjem je opazoval, kar se godi okoli njega.

Razočarani so obrnili vsi trije svoje poglede od tujcev. Nič posebnega. Iz krmiteljeve pripombe o vili, ki je zadobila med ljudstvom že pravljичni pomen in se odela s sijajem začaranega gradu, so si namreč predstavljali tujce vse bolj skrivnostne.

«Saj mi ne boste zamerili, gospod zdravnik,» je nagovoril doktorja postajni načelnik Sašek, «če vas bom prosil nekaj pojasnil. Ne tu! Z vami grem, saj greste h kosilu. Pri kupici piva se razgovoriva.»

«Rade volje, gospod načelnik. Samo še do poštarja stopim. Nekaj knjig pričakujem.»

«Tudi jaz dvignem uradno pošto.»

Došle knjige so pripravile zdravnika v dobro voljo.

«Vremenska izprememba se nam obeta,» je začel načelnik, ko sta korakala proti «Rdeči zvezdi», kjer je bil zdravnik na hrani, «že dve uri pada naš tlakomer.»

«Vaš uradni tlakomer torej le podkreplja, kar je zasebni revmatizem gospoda učitelja že sam ugotovil. Da bi le ne bil dež trajen, sicer bomo imeli tudi letos kislico!»

«Doslej so vinogradniki precej zadovoljni. Še en dež, izdaten dež, nato solnce, pa ga bomo imeli dosti in kapljica bo tudi izborna.»

Ko sta sedela v «Rdeči zvezdi» pri kozarcu piva, je začel načelnik:

«Preden sem šel na pošto, sem slišal, kako je nekaj padlo v našo pisemsko skrinjico. Odprl sem vrata. Nobenega ni bilo. Odklenem skrinjico in dobim v njej pismo. Ovadbo brez podpisa. Skoraj bi vedel, kdo jo je spisal. Mož naše stroke je, ki še kot upokojenec ne more pozabiti prejšnjega poslovanja. Tu pa tam pogodi res kako, po večini pa treba biti previden z njegovimi ovadbami. Današnja prekaša vse prejšnje. Namerjena je zoper odličnega gospoda. Ker je priobčil včerajšnji večernik «Vodiškega dnevnika» sedanje njegovo bivališče, me ne veže več dana beseda, zato lahko prosteje govorim. Pred dvema tednoma — tako približno — me obišče gospod, predstavi se za Goloba, pravi, da je moral zbežati od doma, sicer bi ga bile preplavile pismene prošnje. Uspel mu je namreč pomemben izum, zato bi bili radi vsi deležni njegovega zaslužka. Prosil me je, naj bi oblasti ščitile njegov inkognito, da bo lahko nemoten in v miru nadaljeval svoje delo. Iste usluge je prosil poštarja in župana. Ta gost se torej po besedilu ovadbe odkrižuje nadležnih radovednežev po svoje in sicer na ta način, da jih krči...»

«Moderni Prokrust torej. Prokrust, razbojnik iz grškega bajeslovja, je zmanjšal ljudi s tem, da jim je odsekal nože», je pripomnil zdravnik.

«Ne, nikakor ne na tako nasilen način,» je nadaljeval Sašek, «zmanjšuje jih najbrž s kakim plinom za določeno dobo in jim tako ozdravi bolešno radovednost. Ker govori ovadba o zdravljenju, sem se spomnil vas, gospod doktor. Ali je mogoče, da se da skrčiti človeško telo na kakršen koli način? Da se telo nerazmerno poveča — elefantiazis se menda imenuje bolezen — mi je znano.»

«Je mogoče, gospod načelnik. Telo se lahko skrči. Dogaja se to pri progresivni kostni atrofiji, po domače povedano pri postopni kostni sušici, ki jo imenujemo tudi Recklinghausen-ovo bolezen po učenjaku, ki jo je prvi popisal. Seveda se manjša telo le postopoma. Bolezen je zelo redka. Da bi jo pa kdo povzročil hote in namenoma, je nemogoče, za to govori njen notranji vzrok.»

«Nič čudnega, če se dandanes človek več ne znajde v tej ali oni zadevi. Vsak dan novi izumi, veda napreduje z vsakim letom hitreje, zato bi me nikakor ne presenetili z izjavo, da je možno hotno skrčenje in zmanjšanje človeškega telesa.»

«Sčasoma bomo morali besedico: nemogoče kar vreči iz našega besednega zaklada. Izumi se izpopolnjujejo, porajajo druge. Pred kratkim sem bral v našem strokovnem listu, da bo izum učenjaka Goloba, o katerem sem zvedel šele od vas, da se je bil zatekel k nam, omogočil vsakemu zdravniku nabavo Roentgenovega aparata. Ko bo pa gonilna sila tako poceni!»

«Hvala lepa, gospod doktor, za pojasnila. Sklepam torej, da ni nič posebno nujnega. Ko pojdem prihodnjič skozi Trato, bom že poizvedoval. Nova tovarna v naši občini, ljudska zmanjševalnica, ha, ha, kaj pravite na to, gospod doktor?»

«Soglašam z vami! Pravkar so se peljali trije v poštнем avtomobilu do tovarnarja. Zvedeli so iz listov za njegovo bivališče in že ga nadlegujejo.»

«Klanjam se, gospod doktor in dober tek!»

«Hvala! Enako! Pozdravljeni!»

* * *

«Tilka, črno kavo mi pa prinesite v sobo!» je naročil Golob svoji postrežnici, ko je zapuščal po kosilu jedilnico, «danes ne grem nikamor.»

Kmalu nato se je poglobil v novo knjigo, ki ji je moral sproti rezati strani. Vsako toliko je vstal in stopil do okna, da pogleda na tlakomer. Pada, še vedno pada. Zadovoljen nasmešek mu je zaigral okrog ust.

«Kavo prinašam, gospod», se je oglasila Tilka in položila podstavek s posodo na mizo. «Neki gospod je prišel v družbi ubeglega Celestina. Tu njegova posetnica.»

«Davorin, prijatelj Davorin! Takoj naj vstopi! Glej ga, glej ga! Kdo bi si mislil? Tako nepričakovano! Kaj je s tabo, Celestin? Lačna in žejna sta. Tilka!»

«Nobenih priprav, Tone! S Celestinom sva že pokosila v Vodicach, preden sva se odpeljala. Za črno kavo bi ti bil zelo hvaležen. Ne vem, ali me je voznja ali vzdušje zdelalo, vsekakor si žele živci poživila.»

Prijatelja sta si prisrčno segla v roke. Posedli so. Celestin se je hotel umekniti, a pridržal ga je njegov spremljevalec Davorin z besedami: «Ostanite, da zveste vzroke svoji telesni preobrazbi!»

«Tilka, malo vina, v prvi vrsti črne kave!» je naročal gospodar in bil nekako smešno čuden v svoji veliki prizadevnosti do nepričakovanega obiska.

«Prišel sem, da ti čestitam!»

«Saj si bil vendar ti prvi, Davorin, ki sem mu jaz zaupal svoje uspehe, ti si bil, ki si mi prav tedaj še ponagajal s tem, da si imenoval moj aparat: mišnico za strele. Ne razumem, čemu sedaj po dveh mesecih tako dolgo potovanje, da ponoviš, kar si bil že davno opravil. Umej me dobro, vedno si mi dobro došel, a razlogi za tvoj prihod ne morejo biti čestitke.»

«Kdo misli več na tvoj prejšnji izum,» mu je segel v besedo Davorin in si prižigal z vžigalnikom debelo smotko, «saj veš, da živimo v moderni dobi. Izumitelja obožujejo le tako dolgo, dokler ga kak nov izumitelj s kakim novim izumom ne vrže s častnega stebra. Njegov izum se pa rine ne glede na usodo svojega duševnega očeta dalje, da si zavojuje z uporabljivostjo, preproščino in cenostjo ves svet. Zdelo se mi je že, da ne boš vedel ničesar o tem. Prišel sem, da ti čestitam na novem, poudarjam, na novem izumu.»

«Kakšnem? Katerem?» se je čudil Golob.

«Preden ti razložim tvoj novi izum, dovoli mi nekaj vprašanj!» je dejal Davorin in si nalil kave v skodelico. «V svoji delavnici si postavil aparat, s katerim se nameravaš navaliti na atome?»

«Res je!»

«Svoj aparat si zvezal s pripravo, ki je utemeljila tvoj svetovni sloves in ki ti dobavlja zastonj ogromne količine elektrike?»

«Lovke in sesala so že nastavljena po vsem bližnjem gozdu in nabiralniki komaj čakajo, da se napolnijo.»

«Zoper nevarne žarke tako zvane klateže si se zavaroval s tem, da si založil stene, strop in pod z debelimi svinčenimi ploščami?»

«Prvo jutro je bila tovrstna oprema moje delavnice že dovršena.»

«In nato si mirno in brezdelno čakal, da ti tvoji gozdni pomagači natrcajo nabiralnike z električno silo, s katero se lotiš atomov. Ali ni tako?»

«Ujema se popolnoma. V delavnico stopim šele, ko bom že dobro založen s silo, ko se pridruži postopno nabrani elektriki še nekaj precej izdatnih strel, kajti za svoje bodoče poizkuse ne bom imel nikdar dovolj jake elektrike.»

«Prav tako, kakor sem si bil jaz sestavil vso zadevo!» se je zadovoljno pogladil Davorin po licih. «Nekaj podatkov mi je nudilo tvoje pismo, nekaj mi jih je dal Celestin, vse drugo je moja domneva.»

V sobo je stopil Rudi.

«Oprostite, gospoda! Javljam, da sem zopet na mestu in prosim, da mi odkazete delo.»

«To je Rudi, ki se mi je zadal za služabnika, ko sem obstal po tajnostnem Celestinovem odhodu sam», je pojasnil Golob smisel Rudijeve prošnje.

«Kje ste pa bili?» se je obrnil do Rudija. «Ne sinoči ne davi vas ni bilo na izpregled.»

«Bil sem v mestu v bolnišnici.»

«V bolnišnici?» je začudeno vprašal Golob.

«Radi zoba!» je hitro odgovoril Rudi in dal s posebnim poudarkom razumeti, da se ne izplača nadaljevati pogovor o taki malenkosti.

«Ali se nismo skupaj vozili v poštnem avtu?» se je vmešal Davorin.

«Skupaj smo tudi prišli do vile. Zamotil sem se v toliko, ker sem šel v kuhinjo kosit.»

«Radi zoba, pravite!» je nadaljeval Davorin in uprl svoje prodirajoče oči v Rudija.

Rudi je povetil glavo in se s svojim pomenljivim molkom obtoževal neodkritosrčnosti.

«Torej vi tudi! Kakor Celestin in kakor mačka!»

«Priznavam! Nisem se mogel brzdati,» se je skezano opravičeval Rudi, «pogledal sem in že me je zadel kazen. V bolnišnici sem pa le bil in bi bil najbrž

še tam, če bi jim ne bil ušel. Hoteli so me izpraševati in oblasti so se tudi že zanimale za me.»

«Kakor te razumem, Davorin, so torej Celestinov nenadni odhod, Rudijeva včerajšnja nenavzočnost in dogodek z mačko, ki sem ti ga opisal v zadnjem pismu, v stvarni zvezi.»

«V isto zvezo spada pa tudi tvoja delavnica in tvoj najnovejši izum», je dodal Davorin, prijel za enega izmed kozarcev, ki je bil vanje nalil Celestin vina, dvignil čašo in vzkliknil: «Na tvoje zdravje, prijatelj Tone, ki si daroval sodobnikom v dveh mesecih že drugi izum!»

Trčili so in pili.

«Kar tu ostanite, gospod Rudi, da nam pojasnite svoje vtise!» je ustavil Davorin Rudija v trenutku, ko je že skoraj smuknil skozi vrata, da se odtegne morebitnim očitkom radi svojega nepremišljenega prestopka.

«Gotovo se še spominjaš, dragi Tone, onega mesta v svojem pismu, kjer si poudarjal veliki pomen, ki naj bi ga imelo naključje v izumiteljevem življenju, oziroma v nastanku izuma samega.» Davorin se je lagodno zleknil na stolu in prekrižal noge. «Tudi v tem slučaju ima naključje svoje prste vmes, a v drugačnem smislu. Pomisli! Jaz sem iztikal, ti si našel, jaz izumljal, ti izumil. Nisem ti zaviden, pre-rad te imam.»

«Sami uvodi so te! Loti se vendar jedra in povej mi slednjič, kak izum naj bi bil jaz nevede zagrešil!» se je razvnemal Golob nekaj šaljivo nekaj resno. «Dam se slaviti, dam si napivati in ne vem, zakaj. Mogoče si se pa le domislil, kako si treba razlagati nenavadni dogodek z mačko?»

«Vse, vse pride polagoma na vrsto!» mu je odvrnil Davorin. «Če bom v naslednjem nekoliko preveč šolniški, če bom omenjal stvari, ki so ti znane,

oprosti in vedi, da poslušata dva, ki nimata v tem oziru potrebne osnovne izobrazbe.

Znano ti je, da se rad bavim z zvezdoslovjem. Nerešena vprašanja me še posebno privlačujejo. Sirius, poleti najsijajnejša stalnica na nočnem nebu, ima spremljevalca, z njim vred je dvostroka zvezda. Tega sirijevega spremljevalca, ki nima nobenega posebnega imena in živi ob pridevniški milosti svojega večjega brata, so zvezdoslovci vsega preiskali, pregledali in premerili. Ugotovili so, da je tvarina te pritlikave zvezde 60.000krat gostejša od vode in 3000 krat gostejša od najtežje zemeljske snovi, od platina. Tvarina torej tako silno gosta, sestavljajo jo pa iste prvine ko našo Zemljo in vsa druga nebna telesa. Kaj, dragi Tone, to da misliti! Mislil sem in razmišljal tudi jaz. Slednjič sem si ustvaril posebno teorijo. Atomi, iz katerih je zgrajena vsaka snov, obstajajo iz jedra, okrog katerega krožijo še manjši elektroni. Ako primerjamo atomsko jedro z našim solncem in elektrone s planeti, je razdalja med jedrom in elektroni večja ko razdalja med solncem in Jupitrom. Ali me razumete, Celestin?»

«Razumem!» je hitel zatrjevati Celestin, a iz njegovega zatrdila je zvenela bojazen, da bi mu predavatelj ne ukazal ponoviti vseh teh silno učenih stvari.

«Če bi vplivala na atom,» je nadaljeval Davorin, «tako jaka sila — recimo kaki posebni žarki — da bi zblížala atome k jedru, da bi torej zmanjšala razdaljo med elektroni in jedrom, bi se atom v svoji sestavi nič ne izpremenil, postal bi le manjši in prav tako bi se zmanjšala tudi snov, ker bi jo sestavljali zmanjšani delci. Predmet bi ohranil svojo prejšnjo težo, čeprav bi bil manjši. Ali lahko sledite mojemu izvajanju, Rudi?»

«Kaj bi nel!» se je moško odrzal Rudi, vesel, da upoštevajo pri takem razgovoru tudi njegovo mnenje.

«Iskal sem sile, kakršna mora biti po mojem mnenju nagrjadena v Siriju, da lahko učinkuje na njegovega spremljevalca v atome skrčujočem smislu, sestavljal, gradil v svoji mehnični delavnici aparate, poskuševal sem neprestano. Pa dobim nenadoma tvoje pismo. Ko se človek ukvarja s kakim posebnim vprašanjem, presoja vse s tega stališča. Zdi se mu, kakor bi bilo vse v zvezi z njegovimi mislimi. Tako se mi je godilo tudi, ko sem bral tvoje pismo. Mesto, kjer me obveščaš o begu in čudni dopisnici Celestinovi, sem si takoj podčrtal. Besedilo na dopisnici sem že prvi trenutek pravilno tolmačil, oziroma besedilo sem tolmačil v smislu in skladu s svojimi tedanjim omiseljem in sem se šele pozneje po Celestinu samem prepričal, da se nisem motil. Celestin je postal majhen. Sramoval se je, da ga je bila zvodila radovednost, in zbežal je vsem očitkom in grajam. Ko je prišel k meni, se je bil že umiril. Postal je bil namreč zopet velik ko prej. Tudi nesrečna mačka je bila zašla v območje tvoje delavnice, skrčila se, postala kot dozdevna miš plen roparske kanje, ki jo je pa plen prav radi svoje teže prevaril. Kaj praviš na to?»

«Jaz naj bi torej razpolagal s svoji delavnici s silo, ki ji pripisuješ pravkar omenjena svojstva?» se je čudil Golob.

«Ne trdim, da mora biti to sila v navadnem pomenu besede,» je popravljaj Davorin svojo prejšnjo, mogoče ne dovolj točno izjavo, «so tudi lahko to posebni žarki. Ali vemo, kako učinkujejo vali med najkrajšimi električnimi in najdaljšimi gorkotnimi? Ali poznamo svojstva valov med prekovijolčastimi in Roentgenovimi? Kakor so se porodili Roentgenovi žarki iz električne sile, tako poraja električna sila lahko še druge žarke z doslej še neznanimi svojstvi in učinki. Iz svoje neusahljive shrambe električne sile lahko črpaš, Tone, nepre-

gledne možnosti. Ena taka možnost ti je že uspela, dokazi govore dovolj jasno. Le povprašuj Celestina in Rudija. Oba ti bosta znala potrditi učinkovitost neznanega nečesa.»

«Gospodje, dobro bi bilo, če bi zaprli okna», se je oglasila Tilka pri vratih, «nevihta se bliža. Spodaj sem že vse zaprla.» In ne da bi bila počakala tozadavnega, ukaza, je stopila k oknu, zaprla vetrnice in šipe in obrnila stikalo, da je zasvetila v sobi žarnica.

«Gospodična, mogoče se je tudi vam pripetilo te dneve kaj posebno čudnega?» je vprašal Davorin postrežnico.

«Da, včeraj po kosilu istočasno ko Rudiju», je izpovedala Tilka in zardela do ušes. «Toda imelo me je samo dve uri!» Te besede naj bi opravičile njeno dejanje. S poudarkom majhne kazni je hotela zmanjšati tudi svojo krivdo. Pobrala je nato prazne skodelice z mize in zbežala z njimi, da ji ne bo treba odgovarjati.

«Sedaj se spominjam čudnega vprašanja, ki mi ga je bila zastavila Tilka sinoči po večerji», je omenil gospodar. «Če lahko postane človek nenadoma majhen?» Zamislil se je nekoliko in nadaljeval: «Take velikanske izpremembe so se vršile torej v moji največji bližini in jaz sem vedel samo za mačko in še tej nisem mogel dognati pravega vzroka!»

«Samo dve uri me je imelo, samo dve uri», je ponavljial Davorin, preslišavši popolnoma prijateljevo pripombo. «Koliko časa je pa vas imelo?» se je obrnil do Rudija, rabeč nalašč Tilkino izražanje.

«Točno vam ne morem povedati,» je odgovoril Rudi, «ko sem se ponoči vzbudil, nisem bil več pri tlikavec, čeprav so me popoldne takega pripeljali v bolnišnico.»

«Kje sta stala, Tilka in vi, ko se je zgodila z vama izprememba?» je nadaljeval Davorin z vprašanji.

«Jaz tik pri vratih, Tilka precej daleč za mano.»

«Eno svojstvo tvojih žarkov sem že ugotovil, dragi Tone. Čim bliže si njihovemu viru, tem dlje učinkujejo na te. Polagoma doženemo še druga svojstva. Godilo se bo kakor z Neptunom in Plutonom. Vse njune podrobnosti so poznali, razdaljo od solnca, njuno pot obhodno dobo, prostornino, gostoto, le planetov samih niso še poznali. Godilo se bo ko z neznanimi prvinami. Med to in to prvino ima svoje mesto še neznana prvina s takimi svojstvi, s tako atomsko in tako specifično težo, spadati mora v to in to skupino in ujemalo se je do pičice vse. Sedaj ti pa naznanjam svoj trdni sklep: nameravam se izpostaviti vplivom tvojih žarkov, da jih proučim na samem sebi. To bo užitek! Pomisli, ti se manjšaš, a tvojim očem se dozdeva, da rase, da se večja tvoja okolica. Kaj boš občutil pri skrčitvi telesnih atomov? Kaj boš čutil, ko se elektroni vrnejo v prvotno lego? Ni mi bilo namenjeno očetovstvo tem žarkom, zato sprejmi me vsaj za botra, da jim izberem ime. Imenujejo naj se Golobovi, aparat, ki jih proizvaja, pa liliputator.»

Žarnica je pomežiknila. Takoj nato je treščilo. Zažvenketale so šipe v oknu in kozarci na podstavku.

«Ta je moja!» se je zadovoljno nasmehnil Golob. «Cenim jo skoraj poltretji milijon voltov.»

Nevihta je bila v polnem razmahu. Razgovor je prenehal. Besed bi niti ne bilo razumeti, prehitro so si sledile strele. Vse prisotne so kolikor toliko razburile razjarjene prirodne sile, edini Golob je pozdravljajl vsako strela z dobrodošlico, ugotavljal njeno zajetje in jo ocenjal po votlih. Njegov hladni mir, njegova ravnodušnost, ko se je zazibalo ob vsakem pomežku žarnice poslopje, ko se je stresla sobna oprema, je prevzela vse njegove goste. In poleg vsega še njegovo nedolžno otroško-nedolžno veselje: «Konjički gredo sami v hlev!», s čimer je pač menil konjske sile.

«Ne vem, komu naj te primerjam, dragi Tone,» je povzel besedo Davorin, ko se je pojavil med dvema strelama večji presledek in naznanil pojemajočo nevihto, «čarovnik si, a se tega ne zavedaš, čaraš, a ne veš, da znaš, izvršuječ posel, poklic, ki si zanj nisi priskrbel potrebnega dovoljenja. Sam ne vem, ali je tudi to naključje, da si hotel razbiti atome, odtrgati elektrone od jedra, a si jih le še bolj priklenil nanj.»

«Naj že obstajajo tako zvani Golobovi žarki,» se je vmešal Golob, «za me so drugovrstnega pomna. Vprašam te, Davorin, komu naj koristi tako skrčevanje? Edino lastniki kinematografov, tramvajske in avtomobilske družbe bi si utegnile zdaj pa zdaj, nikakor pa ne vedno, obetati kaj dobička iz tega. Manjši prostor zavzema več ljudi. Kaj pa, če preneha med predstavo, če preneha sredi vožnje skrivnostni vpliv mojih žarkov? Koliko ljudi se lahko ponesreči v nastali gneči! Ne, dragi Davorin, če hočeš, ti darujem svoje žarke. Prezemi očetovstvo ti. Imej jih! Vzemi si jih! Ta nevihta mi je na mah vrnila zaupanje v moje prvotne načrte. Kot drugo postajo na svoji izumiteljski poti sem si določil: atomsko razrušitev. Z več milijonsko napetostjo mi morajo uspeti poskusi. Ne neham prej, dokler ne bo kurilo človeštvo povsod, pod tovarniškimi kotli, pod kuhinjskimi lonci, v lokomotivah, z razpadajočimi atomi navadnega pocestnega kamna.»

Golob je vstal. Prej, ko so udarjale strele in stresale svet, je bil grozljivo miren, sedaj mu je razvnelo srce že bodrilo samo k nadaljnemu delu in gotovim uspehom. Prijel je kozarec in izpil v enem dušku vino, da si pogasi notranji ogenj.

«Gospodje!» Na pragu je stala Tilka bela ko pravkar pobeljena stena. Radi temnejšega ozadja je bila videti v medlem svitu oddaljene žarnice mrtvaško bleda. «Gospodje!» Sape ji je zmanjkovalo in iskala je z vidnim naporom primernih besed. «Gospodje! Pristava je izginila!»

«Pristava izginila?»

«Odprite okno in prepričajte se sami! Ko sem jaz pogledala skozi okno, je ni bilo nikjer več.»

Vsi so hkratu skočili k oknu, služabnika iz uslužnosti, da odpreta okno, prijatelja iz vedoželjnosti, da se prepričata o resničnosti Tilkine neumljive izjave.

Tam, kjer se stala precej prostorna pristava, je bilo le nekaj na lahko razkopane zemlje. Nič grušča, nobenih razvalin.

«Potolaži se, Tone», je stisnil sočutno Davorin prijatelju roko. «Nov aparat si boš moral vsekakor omisliti. Dosedanji je bil tako fin in tako mojstrsko dovršen, da je od same dobrote samega sebe snedel. Jaz si namreč razlagam ves dogodek tako le. Tvoji nabiralniki so se morali še precej napolniti že z navadno zračno elektriko. Pojavili so se kot spremna prikazen žarki, o katerih smo pravkar govorili. Prišla je nevihta, prišle so strele. S svojimi izbornimi lovskami si jih vse do zadnje polovil. Z zalogo električne sile se je večala tudi moč spremnih žarkov. Prerivali so se skozi debele plasti svinčene prevleke, grizli se skozi skoraj neprodorne stene in slednjič zmagali. Oproščeni vseh zaprek, so se lotili polagoma bližje, nato daljnje okolice, zmanjševali, krčili in stiskali vse, kar so dosegali. Energije je bilo vedno več, vsaka nova strela je je prinesla na vagono, če se smem tako izraziti. Prišel je trenutek, ko se je manjšal v manjšujoči se pristavi tudi aparat, dokler ni postalo vse skupaj tako majhno in tako težko, da se je pogreznilo v zemljo. Škoda!»

POZDRAV IZ VESOLJSTVA

Minevala so leta. Starejši Tratarji so pomirali. Ostalim je vedno bolj pobledeval spomin na čarovnika iz vile. Nekaj let so še pravili mlajšemu rodu v dolgih zimskih večerih o njem, ki se je bil zapisal vragu, meril denar z merniki in mu moral pustiti slednjič svoj najdražji zaklad, nesrečno hčer, ki jo je peklenšček odnesel ob grozni nevihti s poslopjem vred neznano kam, pozneje se je njim samim zdel odstavek o denarju na mernike le prevelika neresnica in radi nje niso sploh hoteli govoriti več o čarovniku.

Na pobočju nad vilo, kjer se je nekoč košatil gozd, je rasla trta. Liliputanec so pravili vinu. Bila je voljna kaplja. Nihče ni vedel ne odkod trta ne odkod ime.

Na nekdanji ograji proti Malinam je bilo postajališče za potniška letala. Nekaj lop za letala in delavnica za morebitna nujna popravila.

Avtomobili so se bili umeknili letalom in le kak za-grizen starokopitnež je še uporabljal avtomobil, ki je privabljal vselej vse radovedne vaške paglavce in paglavčke na hišne prage, da si ogledajo to smešno, zastarelo vozilo.

Po dolini od Topolovca sem se je pomikal počasi električni plug. Rezal je v zemljo globoko brazdo za cevi, po katerih bodo uradi odpremljali pisma s stisnjenim zrakom. Pnevmatična pošta je bila že izpodrnila vse druge odpravne načine. Izmenjavanje zasebnih poročil brezžično z radijskim aparatom je bilo še drago in radi tega dostopno le bogatejšim slojem.

Počasi ob enakomernem ropotanju motorja se je zajedalo mogočno in debelo jeklo v zemljo. Nekaj lopat ob strani je zajemalo izorani gruč in ga razkladalo ob brazdi. Zdaj pa zdaj se je nagnil krmitelj na svojem sedežu navzven, da vidi, če se točno drži stroj določene mu smeri.

Nenadoma se je stroj sunkoma ustavil. Strojnik je ojačil silo, da preмага oviro. Zaškrknilo je in strojnik je čutil, da se je pokvarilo jeklo. Pognal je plug rítenski, stopil s stroja in zlezal v jarek, da se prepriča, kaj se je upiralo njegovemu stroju.

Kamen, nekaj večji ko navadna opeka, je bil zastavil pot doslej vedno brezhibno delujočemu stroju, ki je rajši žrtvoval, hoteč izsiliti neoviran pohod v začrtani smeri, svoje skoraj neuničljivo rezilo, kakor pa da bi se bil vdal.

Strojnik je zagrabil kamen, niti za las ga ni mogel premakniti. Iz skrinjice pod sedežem je vzel veliki železni ključ za vijake, položil en konec pod kamen, podložil trdno podporo, pritisnil na drugi daljši konec tega v naglici prirejenega vzvoda z vso silo, pritisnil prvič, pritisnil drugič, uprl se nato z vso telesno težo, kamen se ni zgenil niti za las.

Vse polno otrok se je bilo nabralo ob jarku. Gledali so, kako se trudi strojnik z navadnim kamnom. Ko se je naslanjal na ključ, so mu pomagali od daleč z usti in krčevito stisnjenimi pestmi. Niti združenim močem ni uspelo. Kamen se ni umeknil niti za las.

Strojnik je po tem zadnjem poskusu izprevidel, da je s svojim znanjem pri kraju. Prepustil je rade volje vso zadevo inženirju.

Inženir je nastopil takoj z mogočnim žerjavom, ki je tako rekoč dvignil tudi lokomotivo, če bi bilo treba, in jo prenesel na drugo mesto. Kamnu, nekaj večjemu ko navadna opeka, ni prišel do živega.

Prišli so kemiki, prišli fiziki. Ugotovili so temu skrivnostnemu kamnu vse njegove sestavine, dognali

odstotni postavek vsaki prvini posebej (vseh prvin so našteli trideset in sedem), določili približno težo celega kosa in se slednjič zedinili v mnenju, da je njegova snov šestkrat gostejša ko snov sirijevega spremeljavca in sliči skoraj popolnoma snovi še skrivnostnejše stalnice, ki je dobila ime po svojem raziskovavcu Van Maanen-u.

«Najtehtnejši pozdrav iz vesoljstva» je poročal dve uri pozneje radio v svet. Za njim so prinesli vsi listi vest o najznamenitejšem izpodnebniku, s katerim se ponša Trata, svetu doslej skoraj nepoznana. Vse je hitelo, da vidi to znamenitost. Poročevavci, fotografi, znanstveniki, posamezni razredi bližnjih in daljnjih srednih šol so prirejali poučne izlete v Trato, kamor so prihajala tudi športna društva, posebno atletski klubi iz vse države. Na letališču se je promet podeseteril. Iz vseh krajev sveta so prihajala letala in vsako noč se je kopalo postajališče v svitu nešteti obločnic, naznanjajočih nočnim gostom pravi cilj. Domačini so se preselili v podstrešne prostore, na skednje in senike in prepuščali svoje sobe petičnim tujcem.

V vso zadevo se je vmešala tudi občinska oblast. «Kdor je radoveden, naj plača!» je dejal župan in predlagal pri posebni, nalašč za to sklicai seji, naj bi občina pobirala od vsakega tujca vstopnino. Še prej treba seveda sezidati okoli kamna majhno stavbo, nekak muzejček, ne morda zato, da kdo ne odnese kamna, pač pa zato, da skrijejo kamen neplačnikom.

Z vso vnemo so se lotili občinarji novega dela. Domačina, ki sta bila vešča zidanju, sta zidala, ostali so mešali malto in prinašali jima opeko in kamne. Stavba je vidno rasla. Na sredi je stal na živi skali kakor na kakem oltarju kamen, nekaj večji ko navadna opeka, nepremično kakor prvi dan, ko so ga bili odkrili. Okoli skale mramornata ograja, za ograjo prostor za gledavce. Občinski svet je imenoval za varuha domačina Petra Rjavca.

Nekateri kraji se ponašajo s krasnim peščenim bregom in privabljajo v poletnem času tujce na zdravilni pesek, drugi, gorski kraji, zbirajo v zimskih mesecih na svojem divnem, zasneženem pobočju smučarje. Trato so obiskovale pozimi in poleti enake množice radovednežev.

Življenje v Trati je šlo svojo pot. Radi stalnih, neusahljivih dohodkov si je vas precej opomogla, dokler...

Oskrbnik Peter Rjavec je stopil po odpravi večje družbe do Olrajta, da si s čašo piva zmoči svoje od predavanja razsušeno grlo.

Kamen na živi skali se je nenadoma sam od sebe zgenil, rasel je, prerasel ograjo, prerasel stene, strop in pod obdajajoče ga stavbe in že se je dvignila pristava na svojem prejšnjem mestu iz tal in se radovedno ozirala po svoji precej izpremenjeni okolici. Okoli pristave raztreseni kamni, opeke in strešniki so pričali o minljivosti tratarskega muzeja.

Kazalo.

BLAGE DUŠE	Stran	7
NA STRAŽI	"	22
IZGUBLJENI BRAT	"	40
STRELE Z NAGOBČNIKOM	"	54
PRVA DVA	"	63
SKRČENA STRAŽA	"	96
NA DEBELO	"	120
LILIPŪTATOR	"	133
POZDRAV IZ VESOLJSTVA	"	147

